

Прирачник за полициско обезбедување на собири со почитување на човековите права



Прирачник за полициско обезбедување на собири со почитување на човековите права

Објавен од ОБСЕ
Канцеларија за демократски институции и човекови права (ОДИХР)
Ul. Miodowa 10
00-251 Warsaw
Poland

www.osce.org/odihr

© OSCE/ODIHR (ОБСЕ/ОДИХР) 2018

Сите права се задржани. Содржината на оваа публикација може слободно да се користи за едукативни и други некомерцијални цели, под услов во каква било репродукција да се наведе дека ОБСЕ/ОДИХР е изворот.

Наслов на оригиналот: Human Rights Handbook on Policing Assemblies, Превод од англиски на македонски јазик. Онаму каде што постојат разлики во текстот, ве молиме погледнете го изданието на англиски јазик како дефинитивна и официјална верзија.

ISBN 978-83-66089-28-0

Дизајн: Homework, Варшава, Полска

Фотографија на насловната страна: OSCE (ОБСЕ) / Anita Danka

Содржина

| | | | |
|-------------------------------------|----|--------------------------------------|----|
| Благодарници..... | 5 | ПОГЛАВЈЕ 3. ДОНЕСУВАЊЕ ОДЛУКИ И | |
| Предговор..... | 7 | ПРОЦЕНКА НА РИЗИК..... | 40 |
| Вовед..... | 9 | Модел на одлучување..... | 41 |
| | | Проценка на ризик..... | 44 |
| Дел I. Дефиниции, принципи и | | Дел II. Пред собирање: | |
| политики | 13 | Организирање и планирање | 47 |
| ПОГЛАВЈЕ 1. ПРАВО НА СЛОБОДА НА | | ПОГЛАВЈЕ 4. КОМАНДНА СТРУКТУРА..... | 48 |
| МИРНО СОБИРАЊЕ..... | 14 | Стратегиска („златна“) команда | 50 |
| Видови на собирање..... | 16 | Оперативна („сребрена“) команда..... | 52 |
| Насилство и собирање..... | 19 | Тактичка („бронзена“) команда..... | 54 |
| Ограничување на собирање..... | 20 | Улоги и одговорности..... | 56 |
| Забрана на собирање..... | 24 | | |
| Трошоци..... | 24 | ПОГЛАВЈЕ 5. ФАЗА НА СТРАТЕГИСКО | |
| | | ПЛАНИРАЊЕ..... | 58 |
| ПОГЛАВЈЕ 2. КЛУЧНИ ПРИНЦИПИ ЗА | | Знаење..... | 58 |
| ПОЛИЦИСКО ОБЕЗБЕДУВАЊЕ НА СОБИРИ.. | 25 | Овозможување..... | 59 |
| Демократско полициско работење..... | 25 | Комуникација..... | 60 |
| Разбирање на однесувањето на | | Разликување..... | 63 |
| учесниците..... | 26 | Проценка на ризик..... | 63 |
| Принципи за полициско обезбедување | | Стратегиски намери..... | 64 |
| на собири..... | 28 | | |
| Знаење..... | 28 | ПОГЛАВЈЕ 6. ФАЗА НА ОПЕРАТИВНО | |
| Овозможување..... | 29 | ПЛАНИРАЊЕ..... | 68 |
| Комуникација..... | 29 | Знаење..... | 69 |
| Разликување..... | 30 | Проценка на ризик..... | 70 |
| Исходи..... | 31 | Овозможување..... | 71 |
| Опита примена на принципите..... | 31 | Комуникација..... | 73 |
| Разновидност и еднаквост..... | 31 | Разликување..... | 74 |
| Употреба на присилба (сила) како | | Непредвидени ситуации..... | 75 |
| крајна опција..... | 33 | Оперативни опции..... | 75 |
| Полиција и медиуми..... | 37 | | |

| | | | |
|---|------------|--|------------|
| Улоги на полицијата..... | 77 | Дел IV. По собирање | 119 |
| Ресурси и опрема..... | 83 | ПОГЛАВЈЕ 10. ЗАНИМАВАЊЕ СО | |
| Оружје..... | 86 | ПРАКТИЧНИ ПРАШАЊА..... | 120 |
| ПОГЛАВЈЕ 7. ФАЗА НА ТАКТИЧКО | | Управување со ресурси..... | 120 |
| ПЛАНИРАЊЕ..... | 96 | Евидентирање на употребата на | |
| Знаење..... | 96 | средства на присилба..... | 121 |
| Овозможување..... | 97 | Повреди на полициски службеници.. | 121 |
| Комуникација..... | 99 | Враќање на опрема..... | 121 |
| Разликување..... | 101 | Лица лишени од слобода..... | 122 |
| Дел III. За време на собирање | 103 | ПОГЛАВЈЕ 11. ДЕБРИФИНГ И УЧЕЊЕ.... | 124 |
| ПОГЛАВЈЕ 8. ОВОЗМОЖУВАЊЕ НА МИРНИ | | Видови на дебрифинг..... | 124 |
| СОБИРИ..... | 104 | Научени лекции..... | 127 |
| Знаење..... | 104 | ПРИЛОГ..... | 133 |
| Овозможување..... | 104 | ТОЛКОВНИК НА ПОИМИ..... | 133 |
| Комуникација..... | 106 | ПРЕГЛЕД НА УЛОГИТЕ И ОДГОВОРНОСТИТЕ | |
| Разликување..... | 107 | НА РАЗЛИЧНИ КОМАНДНИ НИВОА ПРЕД, ЗА | |
| Полициско однесување..... | 107 | ВРЕМЕ НА И ПО СОБИРАЊЕ..... | 135 |
| Спонтани собири..... | 109 | БИБЛИОГРАФИЈА И КОРИСНИ ЛИНКОВИ ... | 139 |
| Овозможување да се разијдат | | | |
| учесниците..... | 111 | | |
| ПОГЛАВЈЕ 9. СПРАВУВАЊЕ СО НЕРЕДИ И | | | |
| НАСИЛСТВО..... | 113 | | |
| Деескалација..... | 113 | | |
| Задржување на движењето..... | 114 | | |
| Растурање на собир..... | 116 | | |

Благодарници

Канцеларијата на ОБСЕ за демократски институции и човекови права (ОДИХР) би сакала да му се заблагодари на Allan Jones (Алан Џонс), меѓународен советник за полициско работење (Обединето Кралство), чии знаења, вештини и посветеност беа од големо значење за развојот на овој Прирачник за полициско обезбедување на собирање со почитување на човековите права.

ОДИХР и Единицата за стратемиски прашања за работа на полицијата во рамките на Одделот на ОБСЕ за транснационални закани (TNTD/SPMU), исто така, би сакале да ѝ се заблагодарат на Експертската група за слобода на собирање и други експерти кои дадоа повратни информации и коментари при подготвувањето на овие насоки:

Otto Adang (Ото Аданг), раководител на Одделот за одржување на јавен ред, Полициска академија на Холандија, Холандија;

Anja Bienert (Ања Бинерт), Амнести интернешнл, холандско одделение, Програма за полиција и човекови права, Холандија, Експертска група на ОДИХР за слобода на собирање;

Thomas Cäsar (Томас Цезар), Национално полициско биро, Оддел за распоредување, Германска полиција, Германија;

Ian Chappell (Јан Чепел), виш полициски службеник (пензиониран), Метрополитенска полиција, Обединето Кралство;

David Goldberger (Дејвид Голдбергер), пензиониран професор на право, Државен универзитет на Охајо, Експертска група на ОДИХР за слобода на собирање;

Michael Hamilton (Мајкл Хамилтон), виш предавач за право на јавни протести, Универзитет на Источна Англија, Обединето Кралство, Експертска група на ОДИХР за слобода на собирање;

Eddie Hendrickx (Еди Хендрикс), меѓународен експерт за полициско работење, Белгија;

Sally Jackson (Сели Џексон), експерт за родови прашања, НВО „Standing Together“ [„Стојејќи заедно“], Обединето Кралство;

Neil Jarman (Нил Џарман), директор на Институтот за истражување на конфликт, Обединето Кралство, Експертска група на ОДИХР за слобода на собирање;

André Konze (Андре Конце), Канцеларија за полициски научни студии и понатамошна обука, Германски полициски универзитет, Германија;

Katarzyna Łopuszyńska (Катажина Лопушињска), Команда за операции и менаџирање на кризи, Национална полиција, Полска;

Manuel Augusto Magina da Silva (Мануел Аугусто Мажина да Силва), началник, Португалска полиција, Португалија;

Zoran Mišić (Зоран Мишиќ), помошник на началникот на Управата на униформираната полиција, Полиција на Србија, Србија;

Anneke Osse (Анеке Осе), консултантка за полиција и човекови права, Кенија;

Serghei Ostaf (Сергеј Остаф), директор на Ресурсниот центар за човекови права (CReDO), Молдавија, Експертска група на ОДИХР за слобода на собирање;

Ralph Price (Ралф Прајс), заменик шеф, генерален советник, канцеларија на началникот, Полициска управа на Чикаго, Соединети Држави;

Martina Schreiber (Мартина Шрајбер), експертка за одржување на јавен ред и динамика на маси, Германија;

Gilbert Siniscalco (Жилбер Синискалко), командант, Француска национална полиција, Франција;

Martin Svensson (Мартин Свенсон), Шведска национална полиција Малме, Шведска; и

Gary White (Гери Вајт), директор за операции, група Ineqe [Инек], Обединето Кралство.

Предговор

Слободата на мирно собирање е основно човеково право, содржано во бројни меѓународни инструменти за човекови права, вклучувајќи го Документот на ОБСЕ од Копенхаген од 1990 година. Таа го обезбедува темелот на демократско општество, овозможувајќи му секому јавно да изрази ставови со кои другите лица не се согласуваат или ставови кои се непопуларни. Државите имаат обврска да го почитуваат, штитат и овозможат остварувањето на ова право. Правото на мирно собирање е гарантирано само додека собирањето е мирно. Незаконски, но мирни собирања, кога организатор или поединци можеби не се придржуваат кон некој законски услов, уживаат исто ниво на заштита како сите мирни собирања.

Улогата на полицијата во овозможување на собирања е од врвно значење. Како највидлива манифестација на владината власт, полицијата ја одразува определеноста на државата за почитување на владеењето на правото и заштита на основните човекови права и слободи. Полицијата мора да го овозможува одржувањето на сите мирни собирања, вклучувајќи спонтани и симултани собирања и контрадемонстрации и да ги заштити учесниците во собирите, допуштајќи им слободно да ги изразат нивните гледишта во непосредна близина на целната публика. Овој прирачник промовира измена на полицискиот менталитет во пристапот кон полициското обезбедување на собирања, така што на собирањата повеќе не се гледа како потенцијално опасни настани, туку како манифестации на важно човеково право кое полицијата мора да го почитува и штити. Всушност, мнозинството собирања се мирни и не претставуваат особени предизвици за јавниот ред. Меѓутоа, за полицијата е од клучно значење да биде добро подготвена и обучена да спречи секакви конфликти сврзани со собири, како и да деескалира тензии, ако тие се појават.

Овој прирачник е дел од пошироките активности на ОДИХР за поддршка на спроведувањето на заложбите на ОБСЕ во областа на слободата на собирање. ОДИХР ги надгледува јавните собирања во државите учеснички на ОБСЕ и објавува извештаи со наоди и препораки, вклучувајќи ги оние кои

се однесуваат на полициско обезбедување на собири. *Насоките за слобода на мирно собирање* на ОДИХР, кои се објавени заедно со Европската комисија за демократија преку право (Венецијанска комисија) на Советот на Европа, служат како главен репер и референтна точка за оценување на придржувањето кон меѓународните стандарди за човекови права. За развивање на овие алатки ние многу им должиме на независни експерти кои се членови на Експертската група на ОДИХР за слобода на собирање. Ние ќе продолжиме да се потпираме на нивната експертиза и објективност при нашето испитување на законодавствата и нашата работа на подигање на капацитетот во врска со слободата на собирање во областа на ОБСЕ.

Прирачникот, исто така, надополнува серија на водичи за принципи и добри практики на демократско полициско работење, кои беа развиени од Единицата за стратегиски прашања за работа на полицијата во рамките на Одделот на ОБСЕ за транснационални закани (TNTD/SPMU), во блиска соработка со ОДИХР. Се надевам дека добрите практики за полициско обезбедување на собири, презентирани во овој прирачник, ќе бидат нашироко дистрибуирани и опсежно користени од полицијата во областа на ОБСЕ.

Michael Georg Link [Михаел Георг Линк]
Директор на ОДИХР

Вовед

Правото на мирно собирање со цел да се протестира, демонстрира, прославува, комеморира и во општа смисла колективно да се соопштат нечии гледишта до властите и другите граѓани се наоѓа во сржта на функционални демократски системи. Тоа е тесно поврзано со други темели на демократијата и плурализмот, како што се слободата на изразување и слободата на здружување. Правото на слобода на мирно собирање е вградено во бројни меѓународни „инструменти“ (документи) за човекови права и е гарантирано во Документот на ОБСЕ од Копенхаген од 1990 година.

Овозможувањето да се оствари слободата на мирно собирање може да претставува предизвик за властите. Тоа е особен предизвик за полицијата, која има примарна одговорност да овозможи одржување на собир, исто така обезбедувајќи правата и слободите на други луѓе да не се несразмерно нарушени и да се одржи јавниот ред.

Овој прирачник има цел да ѝ даде насоки на полицијата за овозможување на остварување на правото на мирно собирање. Прирачникот беше првенствено напишан за полициски службеници кои работат во областа на ОБСЕ, кои имаат командни одговорности на кое било ниво за полициско обезбедување на јавни собири. Прирачникот ги изложува клучните чекори и принципи за внимателна полициска работа со собири преку обмислено и сразмерно полициско обезбедување, кое во самото средиште ја има целта да се овозможи остварување на правото на мирно собирање. Тој дава насоки за успешно полициско обезбедување на собири, засновано врз услови и барања содржани во меѓународното право за човекови права и воспоставената добра практика во целата област на ОБСЕ. Иако прирачникот се фокусира врз „собири“, насоките и препорачаните практики се исто така применливи и на други видови на собири (на пример, државни манифестации, спортски настани).

Публикацијата особено нагласува колку е важно полицијата да вложи време и ресурси за планирање и подготовка за одреден настан. Тоа е

од витална важност за да се осигури настанот да се одвива на начин посакуван од организаторите и со минимално нарушување на правата и слободите на другите. Таков пристап може да го намали ризикот од насилство или нарушување на јавниот ред и може да послужи да се изгради јавна доверба кон полицијата. Во сржта на ресурсот се наоѓаат четири принципи – знаење, комуникација, овозможување и разликување – кои полицијата мора да ги земе предвид во сите стадиуми од подготвување и полициско обезбедување на јавни настани, за да спречи и редуцира конфликт.

Прирачникот ги насочува полициските командири низ процес на ангажирање во заедница и планирање. Тој ги утврдува командните улоги и одговорности и посветува внимание на прашањето на одлучување. Тој дава насоки за полициско обезбедување на разни видови на собири и за тактики сврзани со однесувањето на поединци и групи во рамките на собир. Исто така, тој посветува внимание на намерите и целите на полициското обезбедување и ги изложува параметрите за употреба на присилба од страна на полицијата во рамките на меѓународното право за човекови права.

Оваа публикација опфаќа однапред планирани и спонтани собирања и дава насоки за планирање за – и овозможување на – такви настани. Таа, понатаму, ја изложува структура на постапување по настанот и процесите на анализи по настанот (дебрифинзи), што овозможува подобрување и интеграција на добра практика во идната полициска работа. Многу од пристапите опишани во оваа публикација можеби се познати во некои национални контексти, додека во други тие можеби се помалку вообичаени. Во исто време, сите опфатени пристапи ги одразуваат постоечките добри практики на полициско обезбедување на собири во разни држави учеснички на ОБСЕ, втемелени врз принципите на демократско полициско работење, па затоа тие би требало да се лесно прилагодливи за примена од полициските служби ширум регионот. Прирачникот беше подготвен од полициски командири со повеќегодишно искуство, а помина низ неколку фази на рецензии од полициски командири и експерти за човекови права со знаења од областа на слободата на собирање.

ОДИХР активно им дава легислативна и друга помош на државите учеснички на ОБСЕ, за да се осигури јавните собирања да се регулирани и на нив полицијата да постапува во согласност со меѓународните стандарди за човекови права. Оваа публикација беше подготвена

како дел од оваа работа, со цел да им помогне на државите учеснички во спроведувањето на нивните заложби за слобода на мирно собирање. Прирачникот ќе биде проследен со обука понудена од ОДИХР, со цел да се поддржи полицијата во подготвување и спроведување на почетни и редовни обуки на полициски командири на нивните работни места.

Дел I

**ДЕФИНИЦИИ, ПРИНЦИПИ
И ПОЛИТИКИ**

ПОГЛАВЈЕ 1. ПРАВО НА СЛОБОДА НА МИРНО СОБИРАЊЕ

Слободата на мирно собирање е основно човеково право и, како таква, се смета дека е еден од темелите на демократско општество. Овој оддел накусо опишува некои од основните принципи врз кои се потпира ова право и нагласува некои од клучните одговорности на полицијата кога таа е вклучена во полициско обезбедување на јавни собири.

Правото на слобода на мирно собирање е содржано во сите главни меѓународни документи за човекови права, вклучувајќи ги:

- Член 20 од Универзалната декларација за човекови права (1948 г.);
- Член 21 од Меѓународниот пакт за граѓански и политички права (1966 г.);
- Член 11 од Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи (1950 г.); и
- Член 15 од Конвенцијата на ООН за правата на детето (1989 г.).

Во Документот на ОБСЕ од Копенхаген (1990 г.) државите учеснички на ОБСЕ изразија заложба да го почитуваат правото на мирно собирање и демонстрации.

Правото на мирно собирање се применува на сите поединци и групи, нерегистрирани здруженија, правни лица и корпорации. Забранета е секаква дискриминација врз основи како што се „раса“, боја на кожа, пол, јазик, религија, политичко или друго мислење, национално или социјално потекло, имот, статус произлезен од раѓање или друг статус. Дискриминација врз некоја од овие основи со која се ограничува правото на луѓето на мирно собирање ќе се смета како повреда на меѓународни човекови права.

Додека меѓународните инструменти го утврдуваат поширокиот принцип на правото на собирање, тој вообичаено се реafirмира во национални уставни и се разјаснува во домашни закони и подзаконски акти, кои детално утврдуваат конкретни постапки со кои се овозможува правото на собирање.

Дефиницијата на собир, дадена од ОБСЕ/ОДИХР и Венецијанската комисија во нивните *Насоки за слобода на мирно собирање*¹ (понатаму

1 *Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly*, 2nd edition, (Warsaw: OSCE/ODIHR/ Venice Commission, 2010), <<http://www.osce.org/odihr/73405>>.

означени како *Насоките*), истакнува дека собираите се настани кои имаат за цел да пренесат порака за нешто кон некого. Иако тие вообичаено се привремени, можат да траат и значителен временски период, со нивни полутрајни структури кои дејствуваат во тек на неколку месеци. Иако одредени форми на собири можат да покренат посебни регулаторни прашања, треба да се овозможат сите видови на мирни собири, без разлика дали се статични или подвижни.

Собираите можат да служат за многу цели, вклучувајќи прослава, комеморација и протест. Остварувањето на правото на мирно собирање е средство за колективно пренесување на порака или изразување на мислење; ова вклучува изразување на разновидни, критички, радикални и непопуларни или малцински мислења. Изразувањето на такви радикални и малцински гледишта може да предизвика одредено ниво на навреда на другите припадници на заедницата, но, без оглед на тоа, мора да биде заштитено и овозможено сè додека дејствијата се мирни.

Исто така, многу собирања ќе предизвикаат одреден степен на нарушување на рутинските активности; тие можат да окупираат патишта и автопати или да влијаат врз сообраќајот, пешаците и деловната заедница. Такво нарушување, предизвикано од остварување на основните слободи, мора да се третира со одреден степен на толеранција. Мора да се признае дека јавниот простор е исто толку за собирање на луѓе, колку што е и за други видови на активности, па оттаму мора да се овозможи правото на собирање.

Правото на мирно собирање е важен елемент за одржување и развој, како и за предизвикување на културни и општествени норми и вредности. Тоа е важно за зачувување и изразување на малцинските идентитети, како и за обезбедување отчетност на власта. Заштитата на слободата на мирно собирање е многу важна за создавање на толерантно и плуралистичко општество во кое различните групи можат мирно да коегзистираат.

Меѓународните принципи за човекови права јасно укажуваат дека државата и нејзините службени лица имаат обврска и одговорност да ги почитуваат и да ги штитат сите човекови права. Ова вклучува:

- обврска да не се врши мешање заради ограничување правата на луѓето („негативна“ обврска); и
- обврска да се преземаат неопходни активности за заштита и овозможување на остварување на правата на луѓето („позитивна“ обврска).

Во случај на остварување на правото на слобода на собирање, примарна одговорност да се заштити и овозможи остварувањето на правото има полицијата, како примарен орган задолжен за одржување на јавниот ред. Ова ја вклучува одговорноста да се заштитат мирни собири кои провоцираат и навредуваат, како и собири кои можат да предизвикаат некаков степен на нарушување на рутински активности, а со тоа и на животите на оние кои не учествуваат во собирот. Кога мирен протест се вмешува во права и слободи на други лица, полицијата често е одговорна да изнајде рамнотежа меѓу почитувањето на тие права и правото на слобода на собирање.

Правото на собирање е право на мирно собирање. Не постои право да се дејствува насилно при остварување на нечие право на собирање. Ако некој поединец дејствува насилно додека учествува во собир, тогаш тој или таа веќе не остварува заштитено човеково право. Сепак, насилни дејствија на изолирани поединци не мора да влијаат врз правото на собирање на оние кои остануваат мирни.

Правото на мирно собирање може да вклучи дејствија или зборови кои предизвикуваат навреда, а државата може да наметне легитимни, неопходни и сразмерни ограничувања или забрани за собири или дејствија кои служат за заплашување, малтретирање или загрозување на другите.

Треба да се напомене дека иако организатор на некое собирање или поединечни учесници можеби не се придржуваат кон законски услови за собирање, тоа само по себе не ја ослободува полицијата од обврската да штити и овозможи собир што останува мирен. За секое непридржување кон законските услови за собирање треба да им се изречат сразмерни санкции на одговорните лица.

Видови на собирање

Постојат различни форми на јавни собири кои се опфатени со правото на мирно собирање. Меѓу нив спаѓаат средби, митинзи, протести во близина на работното место, демонстрации, маршеви, поворки, паради и ненадејни собирања на групи што изведуваат некаква активност („flash mob“).

Мирен собир: Еден собир треба да се смета како мирен ако организаторите искажале мирни намери, а однесувањето на учесниците е ненасилно. Мирните намери и однесување треба да се претпостават, освен ако постојат убедливи и јасни докази дека оние кои го организираат или учествуваат во конкретен собир имаат намера да применуваат, се залагаат за или поттикнуваат непосредно насилство. Терминот „мирно“ треба да се толкува така што да вклучува изразно однесување кое може да вознемири или да навреди, па дури и однесување кое привремено отежнува, успорува или попречува активности на трети страни.² Собирот треба да се смета како мирен, а оттаму и да биде овозможен од властите, дури и ако организаторите не се придржуваат кон сите законски услови. Недостатокот на такво придржување не треба да биде изговор за отежнување, реметење или обид за спречување на собир.

Како заштитени не се сметаат оние собирања кои поттикнуваат омраза, насилство или војна, кои имаат за цел намерно да ги ограничат или да ги негираат правата на другите лица или имаат за цел да заплашат, вознемират или загрозат други лица, спротивно на важечките закони. Членот 20 од Меѓународниот пакт за граѓански и политички права (МПГПП) утврдува дека „секоја пропаганда за војна мора да се забрани со закон и дека секое залагање за национална, расна или верска омраза што претставува поттикнување на дискриминација, непријателство или насилство мора да се забрани со закон“.³

Властите и полицијата треба да запомнат дека правото на собирање е поединечно право, а вербални или физички дејствија на агресија или насилство од поединец или мал број луѓе не им го одземаат правото на оние кои продолжуваат да дејствуваат на мирен начин. Кога дејствијата на мирен собир влијаат врз права и слободи на други лица, властите мора да изнајдат рамнотежа меѓу сите засегнати права и слободи. Во некои држави учеснички на ОБСЕ полицијата има такви овластувања, додека во други држави локалните власти или судството се оние кои прават рамнотежа меѓу спротивставените права.

Спонтан собир: Ова е собир кој се случува како одговор на инцидент или настан, што го прави невозможно придржувањето кон формални законски услови за претходно известување, и/или кога не постои

² Ibid.

³ *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)*, (New York City: United Nations General Assembly, 1966), резолуција 2200A (XXI), <<http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>>.

формален организатор. Таквите собири често се одвиват приближно во времето на настанот што го активирал собирањето, а можноста за нивно одржување е важна бидејќи одложувањето наметнато со процес на известување би го заслабнало или попречило ефективното изразување на пораката.

Иако терминот „спонтан“ не исклучува постоење организатор на собирот, меѓу спонтани собири спаѓаат и собири без идентификуван организатор. Такви собири може да настанат кога група луѓе се собира на одредена локација без претходно огласување или покана. Тие собири често се резултат на некои вообичаени сознанија или информации кои се шират преку информативни медиуми или сè повеќе преку облици на социјални медиуми во врска со значаен настан (како што е посета на странски шеф на држава). Собирањето може да стане помасовно ако му се приклучат минувачи, иако е можно и по почетното собирање на луѓе да се постигне понатамошна мобилизација со разни форми на моментална комуникација (телефон, текстуална (СМС) порака, вербална порака, интернет, социјални медиуми итн.). Таквата комуникација не треба, сама по себе, да се толкува како доказ за претходна организација. Кога на осамен демонстрант му се придружува друг или други, собирот треба да се третира на сличен начин како спонтан собир. На спонтан собир, под услов да спаѓа во дефиницијата на „мирен собир“, треба да му се обезбеди исто ниво на заштита како на собири за кои претходно е доставено известување за нивното одржување.

Симултан собир: Кога е доставено известување за два или повеќе неповрзани собири во истото место и време, тие треба да се овозможат колку што е можно повеќе. Забраната на собир само врз основа на тоа дека треба да се одвива во исто време и локација како друг собир веројатно ќе биде несразмерна реакција ако и двата собири можат да бидат разумно прилагодени. Понатаму, принципот на недискриминација налага собири во споредливи околности да не се соочуваат со различни нивоа на ограничување. Ова е пример за тоа како дијалог помеѓу полицијата и организаторите може да помогне да се ублажат ризиците и да се решат проблемите во рана фаза на планирање.

Ако не е можно истовремено да се овозможи одржување на двата собири, тогаш треба да се допушти да се одржи собирот за кој прво е добиено известување, додека одржувањето на другиот собир треба да се допушти на блиска локација или во друго време што е прикладно за организаторите. Треба да се земат предвид многу фактори

при донесувањето на одлуката за преместување или одложување на собир(и): големина на собирот, дали ќе се користи засилување на звукот, дали ќе се користат возила, итн. Покрај тоа, треба да се истражи дали конкурентските групи имаат или немаат историјат на насилни соочувања, за да се осигури безбедноста на сите страни додека го остваруваат нивното право на собирање.

Контрадемонстрации: Тоа е особена форма на симултан собир во кој учесниците сакаат да го искажат своето противење на ставовите изразени на друг собир. Треба да се стави акцент врз обврската на државата да го заштити и овозможи секој настан за кој има и контрадемонстрации. Државата треба да стави на располагање адекватни ресурси за полициско обезбедување заради овозможување на такви симултани собири кои се одвиваат во непосредна близина, до мера до која тоа е можно.

Сепак, треба да се истакне дека правото на контрадемонстрации не се протега на попречување на правото на другите да се собираат. Може да има околности во кои властите можат легитимно го ограничат правото на контрадемонстранти да протестираат во непосредна близина на учесници на собирот против кого тие протестираат, со цел да се заштити другиот собир.

Насилство и собирање

Правото на собирање е право на мирно собирање. Но, треба да се повтори дека насилните активности на мал број луѓе треба да се разликуваат од мирното однесување на другите и не треба да им го ускратуваат правото на оние кои остануваат мирни.

Ако поединци или мали групи луѓе се вклучат во дејствија на физичко насилство за време на собир, полицијата секогаш треба да обезбеди нејзиниот одговор да е сразмерен и таа да се фокусира кон оние кои се вклучени во насилно однесување, наместо воопштено да се насочува кон учесниците во собирот. Таков третман треба да има без оглед дали насилството е насочено против полицијата, поединци, имот, луѓе во собирот или оние кои се перцепирани како противници.

Полицијата секогаш треба да е свесна дека секоја употреба на присилба (вклучувајќи и сила, кога тоа е соодветно) врз учесници во собир може да доведе до гневен или агресивен одговор од учесниците, што само

би послужило за ескалација на ситуацијата. Поради ова, намерата и планираната акција на полицијата треба да бидат отворено соопштени. На употребата на присилба треба да ѝ претходи адекватно претходно предупредување, секогаш кога тоа е можно.

Полицијата секогаш треба да внимава на потенцијална агресија врз членови на одделни групи во собирите поради нивниот пол, возраст, попреченост, етничка припадност, верисповест, националност или сексуална ориентација, со цел да се обезбеди сите учесници да можат да го остварат своето право на мирно собирање.

Ограничување на собирање

Одговорноста на државата за заштита и овозможување на правото на слобода на мирно собирање не значи дека мирни собири не можат да бидат ограничени или разумно регулирани на законски начини поради загриженост за националната безбедност или јавната безбедност, јавниот ред, јавното здравје или заштита на правата и слободите на други. Меѓутоа, сите такви ограничувања мора да бидат неопходни и сразмерни. Со други зборови, ограничувањата мора да бидат тесно дефинирани заради изнаоѓање адекватно и сразмерно решение за императивна општествена потреба. Членот 21 од МПГПП утврдува основи за ограничување на собир:

„Не смеат да се наметнат никакви ограничувања на остварувањето на ова право освен оние кои се во согласност со законот и се неопходни во демократско општество заради интереси на националната безбедност или јавната безбедност, јавниот ред (*ordre public*), заштитата на здравјето или моралот, или заштитата на правата и слободите на другите.“⁴

Може да се наметнат ограничувања пред да се одржи собир, за време на собирот, или обата вида на ограничувања. Во некои јурисдикции полицијата може да биде одговорна за наметнување ограничувања пред одржување на собир, додека во други јурисдикции ова овластување го имаат други органи, како што се локалните власти или судовите. Во сите јурисдикции во регионот на ОБСЕ полицијата има

4 *Ibid.*

овластување да наметне разумни ограничувања за време на собир, но во едно демократско општество таквите ограничувања секогаш мора да бидат законски, неопходни и сразмерни.

При разгледување дали треба да се наметнат ограничувања на собирање, Насоките ги утврдуваат следниве клучни принципи кои треба да се земат предвид од страна на полициските организации.⁵

Презумпција во корист на собирање: Како основно право, слободата на мирно собирање треба, во мера во која е можно, да се остварува без регулирање. Треба да се претпостави дека е дозволено сè што не е изречно забрането со закон, а од оние кои сакаат да се собираат не треба да се бара да прибават дозвола за собирање. Презумпцијата во корист на оваа слобода треба јасно и изречно да се утврди со закон.

Позитивна обврска да се овозможи и заштити мирно собирање: Државата треба да воспостави адекватни механизми и постапки за да обезбеди слободата на собирање да се остварува во практиката и да не биде подложена на непотребна бирократска регулација. Особено, државата секогаш треба да се стреми да ги овозможи и да ги заштити јавните собири во време, место и начин претпочитани од организаторите, а треба и да обезбеди да не се попречуваат напорите за ширење информации за претстојни собири.

Законитост: Сите ограничувања мора да имаат формална законска основа и да бидат во согласност со меѓународните инструменти“ (документи) за човекови права. Добро подготвено законодавство е од големо значење за стеснување на дискреционите овластувања на властите. Секој закон мора да биде во склад со меѓународните стандарди за човекови права и да биде доволно прецизен за да му овозможи на поединец да процени дали неговото или нејзиното однесување би било спротивно на законот, како и да ги процени можните последици од такви престапи. Понатаму, надлежните органи мора да обезбедат сите ограничувања наметнати за време на настанот да се во целосна согласност со законот и да се конзистентни во однос на воспоставената јуриспруденција. Конечно, не е допуштено по собир да се изрекуваат санкции или казни кои не се пропишани со закон.

5 *Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly, op. cit.*, фуснота 1.

Сразмерност: Сите ограничувања наметнати во однос на времето, местото или начинот на собирот мора да бидат сразмерни. Секогаш треба да им се даде предност на најмалку нападни средства за постигнување на легитимната цел. Принципот на сразмерност налага властите да не наметнуваат ограничувања кои темелно би го смениле карактерот на некој настан, како што е преместување на собир во периферни области на градот или спречување собирот да се одвива во непосредна близина на неговата целна публика.

Неопходност: Сите ограничувања наметнати врз остварувањето на правото на слобода на собирање во едно демократско општество мора да бидат неопходни заради интереси на националната безбедност или јавната безбедност, јавниот ред, заштитата на јавното здравје или моралот или заштитата на правата и слободите на другите. Тестот на неопходност налага доказ за „императивна општествена потреба“ за ограничување на слободата на собирање во конкретни околности.

Известување: Според меѓународното право за човекови права, не е неопходно домашното законодавство да налага однапред да се достави известување за собир. Всушност, во отворено општество за многу видови на собирање не е оправдана никаква форма на службено регулирање. Поради тоа, претходно известување треба да се бара само кога неговата цел е да ѝ овозможи на државата да ги изврши потребните подготовки за да ја овозможи слободата на собирање и да ги заштити јавниот ред, јавната безбедност, јавното здравје или моралот и правата и слободите на другите. Секоја таква законска одредба треба да налага организаторите на собирот да поднесат известување за намерата за одржување собир, а не да бараат дозвола за одржување на собир.

Процесот на известување не треба да биде тежок, ниту бирократизиран, а периодот на известување не треба да биде непотребно долг. Треба да се воведат периоди на известување за да се овозможи:

- а) соодветно време за надлежните органи да ги направат потребните планови и подготовки за исполнување на нивните позитивни обврски; и
- б) време за поднесување жалба до суд и донесување одлука на суд, ако се оспорува некое наметнато ограничување.

Ако властите веднаш не приговорат на известувањето, организаторите на собирот треба да се во можност да претпостават дека можат

да продолжат со своите предложени активности во согласност со условите презентирани во нивното известување и без ограничување.

За да се гарантира слободата на изразување, ограничувања генерално не треба да се наметнуваат врз содржината на пораката која собирот се обидува да ја соопшти.⁶ Полицијата можеби ќе мора да реагира на случаи на говор кои претставуваат поттикнување на дискриминација, непријателство или насилство. Меѓутоа, службените лица на полицијата мора да прават разлика помеѓу оние кои го користат таквиот говор и другите учесници во собирот, чие право на мирно собирање не може да биде неоправдано ограничено. Во исто време, особено во тек на операција од големи размери или при особено контроверзни настани, одлуката за дејствување треба да е во склад со надлежностите на командната структура, а релевантните планови треба да бидат утврдени однапред, наместо секој полициски службеник да дејствува поединечно. Полицијата треба да подготви план за постапување во вакви ситуации, а особено да знае кој е овластен да донесува одлуки за интервенција и за кои текстови или слогани ќе биде потребно да се интервенира. Во некои земји, јавните обвинители ќе бидат вклучени во одредувањето на границите во оваа смисла.

Меѓутоа, времето, местото и начинот на одржување на поединечни јавни собирања можат да бидат регулирани за да се спречи тие неразумно да ги попречуваат правата и слободите на другите. Ова ја одразува потребата за постигнување на соодветна рамнотежа помеѓу правата на лицата да ги изразат своите ставови преку собирање и интересот да не се наметнуваат непотребни оптоварувања за правата на оние кои не учествуваат во собирањето.

Кога постојат легитимни причини да се наметнат ограничувања на собир, тогаш властите треба да осигураат дека тие ограничувања се навистина неопходни и дека на располагање има прикладен алтернативен термин или место што е прифатливо за организаторите. Секоја алтернатива мора да биде таква што пораката која собирот сака да ја пренесе сè уште да може да им биде ефективно соопштена на оние за кои е наменета, со други зборови да биде во непосредна близина на целната публика.

6 Член 19 од МПГПП, *op.cit.*, фуснота 3.

Доколку собирањето се соочи со контрадемонстрации што се обидуваат да ги ограничат правата на луѓето на мирно собирање, тогаш контрадемонстрациите повеќе не се заштитени со меѓународното право за човекови права.

Забрана на собирање

Собирањето треба да се забрани само во исклучителни околности. Тука може да спаѓа ситуација во која постои значајна и реална закана од криминал или нарушување на јавниот ред, непосредна закана за националната безбедност или кога целта на собирот е да поттикне омраза или насилство, да ги заплаши или да ги загрози другите лица или намерно да им го ускрати на другите правото да ги остваруваат нивните законски права.

Фактот што собирот веројатно ќе се соочи со насилен контрапротест, или дури ќе биде директно нападнат од луѓе кои не се согласуваат со него, не треба, по правило, да доведе до забрана на мирен собир. Во тој случај, полицијата е должна да го заштити мирниот собир од нападите или насилството на контрадемонстрантите.

Бланкетна забрана за сите собирања на одредена локација или за одреден временски период веројатно ќе биде несразмерно ограничување на правото на мирно собирање. Ако собирањето е забрането или ограничено, треба да има право на жалба или оспорување на одлуката.

Трошоци

Трошоците за обезбедување на адекватна безбедност и сигурност (вклучувајќи полициско обезбедување и управување со сообраќајот) треба целосно да се подмируваат од органите на јавна власт. Државата не смее да наметне обврска за плаќање финансиски надоместок за обезбедување на адекватно полициско обезбедување на собир. Од организаторите на некомерцијални јавни собири не треба да се бара да прибават осигурување од јавна одговорност за нивниот настан.

ПОГЛАВЈЕ 2. КЛУЧНИ ПРИНЦИПИ ЗА ПОЛИЦИСКО ОБЕЗБЕДУВАЊЕ НА СОБИРИ

Пристап заснован врз почитување на човекови права треба да е основа за сето современо полициско работење, вклучувајќи полициско обезбедување на јавни собири. Ова подразбира осознавање дека полицијата има одговорност да преземе разумни и соодветни мерки за да им овозможи на луѓето да ги остварат нивните права, дека не треба да се меша неоправдано и прекумерно кога луѓето настојуваат да ги остварат правата и дека таа секогаш треба да дејствува на непристрасен начин.

Демократско полициско работење

*Прирачникот на ОБСЕ за демократско полициско работење*⁷ нагласува голем број на основни принципи врз кои треба да се втемелени сите форми на полициско работење и кои обезбедуваат основна рамка за пристапот кон полициско обезбедување на собири:

Настојување да се остварат целите на демократско работење на полицијата: Полицијата е највидлива манифестација на владината власт, со главни должности за одржување на законот и редот, заштита и почитување на основните права и слободи, спречување и борба против криминалот и давање помош и услуги за јавноста.

Почитување на владеењето на правото: Полицијата мора да работи во согласност со домашните закони и меѓународните полициски стандарди, прифатени од страна на земјите учеснички на ОБСЕ и во практиката да демонстрира посветеност на владеењето на правото.

Полициска етика и човекови права: За да стекне и зачува доверба од јавноста, полицијата мора да се придржува кон кодекс на професионално однесување и да демонстрира професионалност и интегритет. Заштитата и зачувувањето на живот мора да бидат нејзиниот најголем приоритет.

7 *Guidebook on Democratic Policing* (Vienna: OSCE Senior Police Adviser, 2008), SPMU Publication Series Vol. 1, 2nd edition, <<http://www.osce.org/spmu/23804>>.

Полициска отчетност и транспарентност: Демократското работење на полицијата налага полицијата да биде и да смета дека е одговорна пред граѓаните, нивните претставници, државата и законот. Нејзините активности, вклучувајќи го и однесувањето на поединечни полициски службеници, стратегиите за полициските операции, процедурите за именување и за управувањето со буџетот, мора да бидат отворени за надзор од разни надзорни институции.

Понатаму, централна одлика на демократското работење на полицијата е сфаќањето дека е потребна согласност од луѓето. Предуслови за добивање јавна поддршка се обезбедување транспарентност на полициските операции и развивање на комуникацијата и заемното разбирање со јавноста, на која полицијата ѝ служи и ја заштитува.

Полициска организација и раководење: Државите се должни да создадат структурна и раководна средина што на полицијата ќе ѝ овозможи ефективно и ефикасно да ги спроведува правилата од областа на владеењето на правото, домашното и меѓународното право и прифатените стандарди за човекови права. Тука спаѓа и командниот синџир, прописите за надзор, составот на полицијата, правата на полицискиот персонал и обезбедувањето на соодветни ресурси и обука.

Овие основни принципи се применуваат на сите форми на демократско полициско работење, а особено на полициското обезбедување на јавни собири, што може да биде сложена и предизвикувачка задача. Собирите можат многу да се разликуваат според обемот, начинот на нивното одржување, бројот на учесниците и нивоата на судири што можат да се јават во нив. Собирите можат да предизвикаат нарушување на секојдневната рутина и така да имаат негативно влијание врз можноста на другите луѓе да ги остварат нивните права. Затоа, полицијата можеби ќе мора да врамнотежува спротивставени барања на различни групи и поединци.

Разбирање на однесувањето на учесниците

Основно знаење за однесувањето на учесниците дава важни информации за начинот на кој може да се врши полициско обезбедување на собири. Ова разбирање обезбедува основа врз која треба да се засноваат сите понатамошни активности, вклучувајќи планирање, спроведување на законот и анализа по собирот (дебрифинг).

Важно е полицијата да е запознаена со различни видови на групно однесување, да ги препознае овие групи во рамките на поголем собир, да прави разлика меѓу различни групи луѓе и нивното однесување и соодветно да се справи со секое однесување, наместо да го гледа целиот собир на ист начин. Однесувањето на поединец во групата може да се промени и кон подобро и кон полошо за време на собирот. Постојат многу фактори кои можат да имаат влијание и тие вклучуваат:

- однесување на луѓето околу поединецот;
- лични уверувања и стандарди на поединецот;
- перцепција дека го сметаат како одговорен за своите постапки;
- перцепција за она што поединецот го смета како прифатливо однесување;
- расположение на поединецот (бес, среќа, фрустрација, страв или вознемирност);
- употреба на алкохол и/или дроги.

Со толку многу разни фактори кои влијаат врз однесувањето, не зачудува што учесниците не се однесуваат на ист начин цело време. Некои луѓе можат да се обидуваат да обезбедат учесниците да останат мирни и да се придржуваат кон законот; некои можат да поттикнуваат граѓанска непослушност, додека некои можат да повикуваат на конфронтација, па дури и насилство. Може да има сегменти во кои има нарушување на јавниот ред или неправилно однесување, а големо мнозинство луѓе продолжуваат да се однесуваат на целосно уреден начин и не се вклучени во ништо друго освен мирно учество во собирот.

Појдовна точка за полицијата секогаш треба да биде проактивно одржување на јавниот ред, наместо реактивно полициско работење во случај на неред. Надлежниот полициски командир ќе треба постојано да ја надгледува ситуацијата за да ги процени динамиката на собирот, набљудувачите, а кога е неопходно, и контрадемонстрантите, така што полицијата најдобро да управува со ситуацијата за да осигури дека е зачуван мирот и редот. Ова може да значи дека полицијата треба да биде флексибилна во однос на законски ограничувања наметнати на некој собир и во однос на мали прекршувања на законот. Пристап што е премногу ригиден кон двете ситуации може да ја зголеми тензијата и да причини понепријателски или поагресивни реакции од учесниците. Дури и во ситуации кога некои повикуваат на конфронтација или насилство, полицијата ќе може да се спротивстави на такви влијанија ако остане свесна за разликување помеѓу учесниците, се потпре на

сознанија за однесување на мноштво присутни групи и поединци, одржи позитивен однос со луѓето и дејствува дискретно и толерантно.

Принципи за полициско обезбедување на собири

Следниве четири клучни принципи – знаење, овозможување, комуникација и разликување – треба да ги насочуваат полициските организации при справување со предизвиците и да претставуваат основа за нивниот пристап кон секое собирање.⁸ Овие четири принципи треба да се користат и применуваат од полициски командири во сите фази на планирање, подготовка, спроведување и дебрифинг на операциите, за да се осигури мирно одвивање на собири. Принципите треба да бидат користени и применувани од полициски службеници на сите нивоа при полициско обезбедување на собири.

Знаење

Знаење за различни групи кои се дел од собир е суштински предуслов. Важно е да се знаат нивните норми, вредности, намери и цели, нивниот осет за тоа што е исправно и правилно, стереотипите и очекувањата во однос на други групи, нивниот историјат (вклучувајќи претходни собири што ги организирале) и други елементи кои имаат специјално симболично значење.

Таквото знаење ѝ овозможува на полицијата да ги разбере интересите и целите на групите и да го овозможи остварувањето на нивните легитимни цели. Ова знаење, исто така, дава свесност за тоа каков вид полициско дејствување може да се смета како навредливо или провокативно од групата и може да доведе до конфликт. Собирањето на информации од страна на полицијата пред некоја операција треба да се фокусира врз развивање и зголемување на сознанија за групите чие учество на собирот се очекува и за нивните мотиви, заедно со информации за поединци кои можат да се сметаат како извор на ризик (криминалистичко-разузнавачка работа).

8 Reicher, S., C. Stott, J. Drury, O. Adang, P. Cronin & A. Livingstone, „Knowledge-Based Public Order Policing: Principles and Practice“, *Policing*, Vol. 1, No. 4, 2007, стр. 403-415.

Овозможување

Полициските стратегии првенствено треба да настојуваат да ги овозможат активностите на организаторите и учесниците на мирен собир за остварување на нивните легитимни цели. Основна премиса е претпоставката дека повеќето луѓе кои се дел од собирот ќе имаат мирни намери. Полицијата треба да ги идентификува намерите на учесниците со цел да разгледа како тие можат да се остварат. Со тоа што им овозможува да ги остварат своите цели, полицијата не само што може да избегне насилство, туку и да придобие поддршка од учесниците со цел да го намали потенцијалот за нарушување на редот и да може ефективно да реагира на секој неред што би можел да се случи.

Ова може да се оствари доколку постојат информации што ѝ овозможуваат на полицијата да ги разбере приоритетите на групите и да користи полициски пристапи и тактики кои им овозможуваат на групите да ги постигнат нивните легитимни цели. Искуства и истражувања покажуваат дека рестрикции и контролни мерки често пати не се доволни за одржување на редот.

Ако има ризик за немир или насилство, особено е важно да се разјасни и да се информираат организаторите и учесниците зошто некои ограничувања се неопходни и да се сугерираат алтернативни начини како учесниците можат да ги остварат нивните цели.

Комуникација

Политика „без изненадувања“ треба ја насочува комуникацијата меѓу полицијата и организаторите, како и другите засегнати страни, за да се воспостави и задржи доверба во сите стадиуми на собирот, а како таква, таа е важна тактика за превенција и намалување на тензии.

Полицијата треба активно да комуницира со цел да создаде врски со учесниците на настанот и да создаде основа за идно спречување на конфликт. Искуството ја покажува важноста на респектирачка и смирена полициска комуникација со учесниците на собир, со цел да се избегне создавање или ескалација на конфликти. Комуникацијата треба да се одвива во сите фази на одредена операција и е од особена важност кога тензиите почнуваат да растат. Ако мора да се наметнат ограничувања, важно е да се известат луѓето за причините – барем за

да се избегне недоразбирање – и да се сугерираат алтернативи. Ова значи дека е важно сите полициски службеници да можат да комуницираат и да ги информираат учесниците и јавноста за полициските намери во текот на некој настан.

Полицијата треба да користи разни начини за да ги соопшти полициските намери, како што се: директно разговарање со учесници и организатори на собирот, употреба на преносни звучници и специјални автомобилски звучници, како и употреба на медиуми, вклучувајќи социјални медиуми. Важна е и невербалната комуникација, т.е. начинот на однесување и изгледот на полицајците, униформите кои тие ги облекуваат на себе и опремата што тие ја носат или покажуваат, бидејќи така им се пренесуваат пораки на учесниците и луѓето во пошироката средина.

Во мултиетнички општества важно е полицијата да е способна да соопштува пораки на различни јазици.

Разликување

Важен фактор на ризик во текот на собирите е опасноста да се сметаат и третираат сите учесници во групата како да се исти и, исто така, потенцијално опасни. Еден начин да се прави разлика помеѓу поединци е попрво да се набљудува она што го прави секој од нив, а не она што го прави категоријата на која поединецот ѝ припаѓа. Има многу примери кога се појавиле конфликти и ескалирале тензии откако полицијата интервенирала на неселективен начин.

Група луѓе никогаш не се хомогени од самиот почеток, но може да почнат да се однесуваат така ако се третирани како единствен субјект. Затоа е важно да се знае какви групи постојат во собирот и различните начини на кои тие можат да делуваат и да реагираат. Ако еден поединец иницира конфликт, важно е полициската реакција на ова да не доведе до тоа другите да бидат вовлечени во конфликтот.

Со идентификување на поединци во група и со способност брзо да бидат изолирани оние кои го нарушуваат јавниот ред од оние кои остануваат мирни, полицијата може да стекне почит за нејзините активности и поддршка за нејзината работа од голем број учесници. Важно е да се сфати дека собирите можат да се состојат од многу разни групи, со различни агенди и цели и со различни мислења за полицијата.

Исходи

Самоодржување на редот: Истражувања покажуваат дека примената на горенаведените принципи може да им помогне на учесниците на собирот да развијат попозитивни гледишта за полицијата. Ова се случува бидејќи учесниците перцепираат дека полицијата е правична во однос на овозможување на остварување на нивните права. Учесниците во собирот потоа можеби ќе преземат одговорност за интервенирање во случај на дејствија на поединци кои би можеле да го нарушат редот, така придонесувајќи за одвивање на собирот на посакуваниот начин. Кога самите учесници ја преземаат оваа одговорност, се избегнува односот „ние против нив“ помеѓу полицијата и учесниците на собирот, па може да се воспостави соработка заснована врз доверба.

Општа примена на принципите

Овој прирачник се базира врз овие основни принципи при конципирање како полициските командири треба да му пристапат на полициското работење на мирни собири. Меѓутоа, иако пристапот во остатокот од прирачникот е чекор-по-чекор низ разните елементи на планирање, подготовка и овозможување на собирања, важно е детално да се нагласат голем број прашања кои треба генерално да се земат предвид. Тие се однесуваат на специфични категории на луѓе кои би можеле да учествуваат во собири, на употребата на присилба (или сила) од полициски службеници и на пристапот кон медиумите.

Разновидност и еднаквост

Правото на мирно собирање се применува за сите, а полицијата има одговорност да го овозможи правото на собирање за сите групи во општеството, така што секој да може да учествува во широк спектар на изразни активности на јавни места. Сепак, природата на собирот или составот на учесниците може да значи дека има некои луѓе за кои е нужно да се примени сензитивен пристап во текот на остварувањето на нивното основно право на мирно собирање.

Обезбедување определен собир да се одржи во безбедна и мирна средина значи дека полицијата треба да има знаење за опсегот на можни учесници, треба да посвети посебно внимание како ќе се овозможат

изразните активности на различните групи, што ќе налага соодветни средства за комуникација пред, за време на и по собирот, а сите службени лица вклучени во полициското обезбедување на собирот да имаат способност за разликување помеѓу групи и поединци.

Жени: Според членот 3 од Конвенцијата на ООН за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените (CEDAW), државите кои се договорни страни се обврзани да ги преземат „сите соодветни мерки, вклучувајќи и законодавни, за да обезбедат целосен развој и напредок на жените, со цел да им се гарантира остварување и уживање на човекови права и основни слободи врз рамноправна основа со мажите“.⁹ Иако жените не треба сами по себе да се сметаат како ранлива група, имало случаи кога жени биле изолирани и нападнати или сексуално нападнувани од криминалци во собири. Полицијата мора да внимава на тоа и да биде подготвена да ги заштити жените. Жените често не се малцинство, туку нумеричко мнозинство. Меѓутоа, доколку нивните потреби не се посебно согледани, веројатно е дека перцепцијата и дејствијата на полицијата ќе се засноваат врз претпоставка дека на собириите бројно ќе преовладуваат мажите. Затоа, од суштинско значење е полицијата да им посвети соодветно внимание на потребите на жените.

Лезбејки, гејови (хомосексуалци), бисексуалци, трансродови и интерполови лица (ЛГБТИ): Поединци од групата ЛГБТИ имаат исти човекови права и основни слободи како и сите други лица, вклучувајќи ги и слободите на собирање и изразување. Поединците од групата ЛГБТИ сè уште мораат да трпат гласно и често насилно противење на нивното јавно присуство во многу пригоди и во многу земји. Полицијата ќе треба да обезбеди доволно ресурси за да ги овозможи нивните собирања, како што би направила за која било друга група и да ја осигури безбедноста на учесниците.

Деца: Членот 15 од Конвенцијата на ООН за правата на детето бара „[д]ржавите кои се договорни страни да го признаат правото на децата да организираат и да учествуваат во мирни собирања“.¹⁰ Меѓутоа,

⁹ *Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)*, (New York City: United Nations General Assembly, 1979), резолуција 34/180, <<http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm>>.

¹⁰ *Convention on the Rights of the Child*, (New York City, United Nations General Assembly, 1989), резолуција 44/25, <<http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>>.

поради нивниот помал раст, децата можат да бидат поранливи во контекст на одреден собир, а полицијата треба ова да го земе предвид при обмислување на нејзините оперативни опции.

Лица со попреченост: Конвенцијата на ООН за правата на лицата со попреченост ја нагласува потребата да се „унапредува, заштити и обезбеди целосно и рамноправно уживање на сите човекови права и основни слободи на сите лица со попреченост ...“¹¹ и да се осигури нивно целосно и ефективно учество во општеството врз рамноправна основа со другите, а особено правата на слобода на изразување и учество во политичкиот, јавниот и културниот живот. Присуството на лица со попреченост во собир треба да се земе предвид при полициско планирање и овозможување на одржување на собирот.

Етнички, религиозни или јазички малцинства: Според членот 27 од МПГПП, „заштитени се правата на лицата кои им припаѓаат на етнички, религиозни или јазични малцинства да имаат сопствена култура, да ја исповедаат и практикуваат сопствената религија или да го користат својот јазик“.¹² Истовремено, членот 2 гарантира дека правата заштитени со Пактот се применуваат на сите поединци, без разлика. За малцинските групи можеби ќе биде потребно да се посвети дополнително внимание за да се обезбеди нивна заштита од насилно спротивставување и разни напади. Полицијата треба да ја земе предвид ранливата положба на таквите групи при овозможување и обезбедување на нивните собирања.

Употреба на присилба (сила) како крајна опција

Често има загриженост дека собирите ќе доведат до разни форми на нарушување и дека собирање на големи групи луѓе во јавен простор може да резултира со нарушување на јавниот ред или насилство. Всушност, огромното мнозинство на јавни собири се одвиваат мирно, со ограничено нарушување на секојдневната рутина, а оваа веројатност може да се зголеми ако полицијата води сметка за четири принципи. Ако полицијата има квалитетно знаење за целите и намерите на организаторите, ако усвои пристап за овозможување на собирите, ако ја

11 UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, (New York City, United Nations General Assembly, 2006), резолуција 61/106. чл. 1, <<http://www.un.org/disabilities/convention/conventionfull.shtml>>.

12 ICCPR, *op. cit.*, фуснота 3.

комуницира оваа намера до организаторите, учесниците и другите лица во заедницата и ако секогаш се обидува да прави разликување меѓу различните учесници, тогаш ризиците и можностите за создавање нареди ќе бидат намалени.

Појдовна точка за полицијата при нејзиното обезбедување на собири секогаш треба да биде овозможување на собири, што може да се постигне преку дијалог, преговори и други форми на комуникација. И покрај тоа, во некои околности полицијата можеби ќе треба да употреби присилба (или физичка сила, ако тоа е неопходно). Секоја употреба на присилба од полицијата секогаш треба е исклучок, а не правило. Секогаш треба да се претпочита истражување на можности за мирно намалување на тензиите преку дијалог, убедување и преговарање, како алтернатива на употребата на присилба.

Понекогаш полицијата може да смета дека е неопходно да употреби средства за присилба заради справување со насилно однесување. Употребата на присилба секогаш треба да е сразмерна и да е на минимално ниво што е неопходно за да се воспостави ред. По секоја употреба на присилба или интензивно распоредување ресурси треба бргу да се намали интензитетот на присилбата, веднаш штом ситуацијата ќе се разреши. Полициските организации секогаш треба да имаат разни опции врз кои ќе го засноваат полициското обезбедување на собири.

Ако полицијата одлучи дека има потреба да употреби присилба, треба секогаш да ја има предвид различноста на учесниците и да разликува различни групи во собир. Не треба да се употребуваат средства на присилба против мирни учесници на собир, ниту пак за растурање на мирен собир, дури и ако собирот е незаконски или предизвикува неразумно, но не опасно ниво на нарушување на животите на другите. При одлучувањето за употреба на средства на присилба, полицијата секогаш треба да го земе предвид потенцијалниот ризик од ескалација со уште полоши последици. Намерата за употреба на средства за присилба секогаш треба да се соопшти и да се објасни пред да се преземе акција, за да се создаде транспарентност и да се задржи довербата.

Секоја примена на средства за присилба врз поединец може да има сериозни последици. Кога е можно, не треба да се применуваат средства на присилба врз деца или постари лица, но ако тоа е неизбежно, нивото на присилба треба да е сразмерно во однос на околностите.

Во некои контексти полицијата можеби ќе треба да употреби средства за присилба за да ги заштити оние кои учествуваат во собирот, ако тие се соочуваат со непријателски или агресивни контрадемонстрации. Во такви контексти, полицијата треба да настојува да прави разлика помеѓу агресорите и целите на агесијата и да запомни дека таа има одговорност да ги заштити правата на оние кои го остваруваат нивното право на мирно собирање.

Во *Основните принципи за употреба на присилба и огнено оружје од страна на полицијата*, документ на Обединетите нации усвоен во 1990 година, се наведени општи принципи кои ја уредуваат употребата на присилба или сила, што се однесуваат на сите полициски службеници. Основните принципи нагласуваат дека употребата на присилба или сила треба секогаш да биде последна опција, а не правило и дека употребената присилба или сила секогаш мора да биде сразмерна во однос на целта и да има за цел да го почитува човековиот живот.¹³

Пред да се размисли дали да се употреби некакво средство за присилба во врска со собир, полицијата прво треба да ја разгледа неговата неопходност. Ако истата цел може да се постигне со мирни средства, тогаш не треба да се применува присилба. Второ, кога се применува присилба, треба да се размисли и за нејзината сразмерност за да се остварат легитимните полициски цели. Кога се применува средство за присилба на некој собир, командниот тим на полицијата (на стратегиско, оперативно и тактичко ниво) мора да е во состојба да ѝ објасни на јавноста каква цел полицијата настојува да постигне, како што е овозможување, ограничување, задржување или дисперзија и зошто тоа е најсоодветна опција во дадените околности. Исто така, императивно е меѓу командните нивоа да постои комуникација и дијалог во текот на целиот процес на планирање и овозможување на одржување на собирот, особено ако се разгледува можноста за употреба на средства за присилба. Мора да има спротивставување во однос на незаконски наредби.¹⁴

Огненото оружје, генерално, не треба да се користи во контекст на собири, освен во самоодбрана или за одбрана на други лица, во случај

13 *Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials* (Havana, Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, 1990), <<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/UseOfForceAndFirearms.aspx>>.

14 Член 27 од *Основните принципи*, *Ibid.*

на непосредна закана од смрт или сериозна повреда, за да се спречи извршување на особено тешко кривично дело кое претставува сериозна закана за животот, за да се лиши од слобода лице кое претставува таква опасност и им се спротивставува на овластувањата на надлежниот орган, или за да се спречи негово или нејзино бегство и само кога помалку екстремните средства се недоволни за да се постигнат овие цели. Во секој случај, намерна смртоносна употреба на огнено оружје треба да има само кога е стриктно неизбежна за да се заштити живот.¹⁵ Кога употребата на огнено оружје станува неизбежна, по правило, мора да се издаде предупредување.¹⁶ Неселективно пукање врз насилна толпа никогаш не е законски и легитимен, ниту прифатлив метод за растурање на толпата.¹⁷

Во исто време, многу од оперативните опции кои ѝ стојат на располагање на полицијата можат да бидат исто толку смртоносни како огнено оружје, ако се користат неправилно или без ограничување. Поради тоа, од суштинско значење е само полициски службеници кои се соодветно обучени да бидат распоредени за обезбедување на собири. Нивната обука треба да биде ефективна и верификувана, за да се осигури дека е усогласена со човековите права. Секогаш треба да постојат ефективни командни структури за да се спречи претерано реагирање од страна на полицијата или злоупотреба на средства на присилба. Мора да бидат поставени јасни нивоа на овластување за да се обезбеди оперативните опции кои со себе носат повисок степен на ризик од сериозни повреди или смрт да се строго контролирани и мора да има истражни мерки за да се обезбеди целосна и правична истрага за секоја наводна полициска злоупотреба на средства за присилба.

Секоја употреба на средства за присилба мора да е евидентирана од полицискиот службеник и треба да има процедури за известување на надзорниот полициски службеник за употребата на средство за присилба, веднаш штом тоа ќе биде можно. Кога се донесува одлука за употреба на средство за присилба како оперативна опција, командирот мора да го евидентира своето образложение за таа одлука и нејзиниот исход. Кога се смета или тврди дека таквата употреба на присилба е незаконска, тогаш треба да се спроведе целосна истрага за околностите.

15 Член 9 од Основните принципи, *ibid.*

16 Член 10 од Основните принципи, *ibid.*

17 Член 14 од Основните принципи, *ibid.*

Полиција и медиуми

Еден од принципите на демократското полициско работење се однесува на одговорност и транспарентност и ја нагласува потребата полицијата да биде отчетна пред граѓаните и нивните претставници и пред државата и законот. Еден начин на кој полицијата може да биде отчетна во полициското обезбедување на јавните собири е преку работата на медиумите и преку нивната способност да известуваат, забележуваат, анализираат и истражуваат полициски акции и мотиви.

Вклученоста на медиумите, исто така, е важно средство за комуникација со пошироката јавност и може да служи како средство за соопштување информации до општата јавност и учесниците за полициските намери да *овозможат* одржување на некој собир, како и за начините на кои полицијата настојува да обезбеди собирот да се одвива мирно.

Полицијата мора секогаш да ги признава правата на новинарите да присуствуваат на јавни собири и да известуваат за нив. Полицијата има позитивна обврска да ги овозможи правата на новинарите на известување за такви настани и негативна обврска да не ја попречува или опструира работата на медиумите. Во интерес на полицијата е да ја овозможи работата на новинарите на собири: кога новинарите добиваат лесен пристап до настанот, поголеми се изгледите дека известувањето за улогата на полицијата во обезбедување на настанот ќе биде во попозитивен тон. Тоа, исто така, создава доверба меѓу новинарите и полицијата.

Извештајот на ОБСЕ *Постапување кон медиумите во тек на политички демонстрации*¹⁸ изложува очекувања за интеракции помеѓу полицијата и новинарите на јавните собирања:

1. Полициските службеници имаат уставна одговорност да не ја спречуваат или опструираат работата на новинарите во тек на јавни демонстрации. Новинарите имаат право да очекуваат правичен и воздржан третман од страна на полицијата; и
2. Вишите службеници одговорни за однесувањето на полицијата имаат должност да обезбедат полициските службеници да се

18 *Handling the Media during Political Demonstrations, Special Report* (Vienna: OSCE, 2007), <<http://www.osce.org/fom/25744>>.

соодветно обучени за улогата и функцијата на новинарите, а особено за нивната улога за време на демонстрации. Во случај на прекумерна реакција на полицијата, прашањето на полициското однесување кон новинарите треба да се решава одделно, без оглед дали демонстрациите биле санкционирани или не. Потребна е брза и соодветна реакција од високи полициски службеници за да се осигури таквата прекумерна реакција да не се повторува во иднина и треба да се испрати силен сигнал дека ваквото однесување нема да се толерира.

Меѓународните стандарди за човекови права не прават разлика меѓу меѓународни медиумски организации и независни новинари. Медиумите сè повеќе се потпираат врз аматерски известувачи кои собираат материјал со употреба на полупрофесионална опрема, па дури и мобилни телефони, а многу медиуми активно ја охрабруваат општата јавност да снима и поставува снимки на нивните интернет страни. Затоа, целиот медиумски персонал кој работи на собир треба да биде третиран со исто ниво на почит од страна на полицијата и не треба да постои законска обврска или посебни услови за медиумскиот персонал, како што е носење или покажување на формална акредитација. Новинарите не треба да бидат лишени од слобода како резултат на нивното ненапуштање на областа откако ќе биде дадена наредба за растурање на собирот, освен ако нивното присуство неоправдано би го попречувало полициското дејствување.

Поединците имаат право јавно да фотографираат или на друг начин да ги евидентираат акциите и активностите на собири, бидејќи тие се јавни настани што се одвиваат на отворен јавен простор. Ова ги вклучува активностите на полицијата во извршувањето на нејзините должности. Принципите на законитост треба да се почитуваат, имајќи предвид дека некои држави го забрануваат тоа со закон. Според тоа, полициските службеници мора секогаш да бидат свесни дека можат да бидат дигитално снимени или фотографирани на собирот. Сите полициски службеници треба да се однесуваат како нивните активности да се емитуваат во живо и треба да бидат обучени и информирани да не реагираат неумерено кога се подложени на медиумско внимание. Извештајот на ОБСЕ понатаму наведува дека:

3. Свесни обиди за одземање, оштетување или кршење на новинарска опрема во обид да се спречи известување е кривично дело, а оние кои се одговорни треба да бидат изведени пред правосудните органи. Одземање на печатени материјали, снимки, звучни записи или други

репортажни материјали извршено од властите е чин на директна цензура, а таквата практика е забранета со меѓународните стандарди. Улогата, функцијата, одговорностите и правата на медиумите треба да бидат составен дел од наставната програма во обуки за полициски службеници чии должности вклучуваат управување со групи луѓе.

Сите обиди да се ограничат правата на медиумскиот персонал, да се попречува, оштети или одземе нивната опрема можат да се толкуваат како повреда на индивидуалните човекови права и на основните принципи на демократско работење на полицијата.

ПОГЛАВЈЕ 3. ДОНЕСУВАЊЕ ОДЛУКИ И ПРОЦЕНКА НА РИЗИК

Донесувањето одлуки е во средиштето на процесите на планирање и овозможување мирни собири и осигурување полициските акции да се сразмерни и неопходни. Одлучувањето треба да се потпира врз четири клучни принципи (знаење, овозможување, комуникација и разликување) опишани во претходното поглавје. Со практика и употреба подолу изложените основни принципи на одлучување можат да се користат за осмислување и насочување на полициските акции, без оглед дали тие се преземени како одговор на итна ситуација што бргу се развива или во фазата на подготвување или планирање на некоја операција.

Донесувањето одлуки секогаш почнува со примена на постоечко знаење за да се стекне што поцелосна слика на актуелната или очекуваната ситуација, без брзање да се одлучи за начинот на справување со неа. Ова вклучува анализирање на ризиците и осмислување низа сценарија за развојот на настаните. Откако ќе се донесе одлука како да се реши ситуацијата, треба да се утврди цел. За остварување на целта секогаш ќе има потреба од соработка со други полициски службеници, кои ќе имаат свои задачи, овластувања и одговорности. Оттаму, од суштинско значење е да се изврши мрежна анализа, да се осознае како сите овие работни задачи се поврзани меѓу себе и како најдобро да се пренесат информациите. Откако тоа е разјаснето, тимот може да размислува како да се справи со ситуацијата, преку формулирање опции за интервенција што се дизајнирани да го овозможат одржувањето на настанот. И тука треба да се развијат повеќе различни сценарија, со земање предвид како може да се одвиваат собирите како реакција на конкретни акции, различни реакции од разни страни и какви потенцијални ризици може да има.

Во текот на целиот процес, важно е да се следи она што всушност се случува, да се прави разлика меѓу различните актери кои се присутни на собирот и да се процени дали конкретните интервенции го постигнуваат нивниот наменски ефект. Погрешно е да се мисли дека некој може целосно да го контролира однесувањето на луѓето, но со добро разбирање на човековото однесување и интеракција може да се овозможи одржување на собирите на позитивен начин. Додека се прави тоа, никогаш не треба да се заборави дека се работи за луѓе кои свесно или потсвесно избираат да направат нешто. Професионалното полициско обезбедување на собири во основа се сведува на комуникација и дијалог, со обидување да се убедат луѓето да направат законски избор и законски да дејствуваат, наместо користење облици на принуда. Тоа

треба да се направи со цел на луѓето да им се овозможи остварување на нивните права на безбеден и одговорен начин – безбеден подеднакво за полициските службеници и јавноста, како и одговорен, така што секогаш ќе се постапува во согласност со основните правни принципи.

Модел на одлучување

Моделот на одлучување користен за осмислување на овој прирачник, што е широко прифатен од страна на полициските организации за употреба во сите видови ситуации, е изложен на шематски начин на сликата 1 подолу. Моделот е цикличен и содржи седум елементи. Моделот претпоставува и налага континуирано следење на знаењата и активностите. Сите шест фази и седум елементи треба да бидат во согласност со човековите права. Моделот може и треба да се применува од командирите на сите командни нивоа (соодветно на одговорноста на секое одделно ниво) за сите видови на одлучување.

Седумте елементи на моделот на одлучување се:

1. Разузнавање: Првата фаза е испитување и оценување на сите информации и разузнавачки податоци кои им се достапни на одговорните службени лица (на пример, локацијата, учесниците, оние кои можат да бидат засегнати, анализирањето на други собири што биле организирани од истата група). Ова е елемент на принципот знаење, изложен во претходното поглавје, но исто така се потпира врз принципот комуникација, бидејќи знаењето се стекнува во тековен процес преку дијалог и комуникација со организаторите на собирот и другите засегнати страни;

2. Ризици и закани: Во втората фаза се испитуваат сите ризици и закани (на пример, за учесниците во собирот и за сите оние кои се засегнати од собирот и оние кои овозможуваат или помагаат собири, како што се полицијата или службата за брза помош), со земање предвид на знаењето стекнато преку разни форми на комуникација. Ова налага осврнување на разни можни сценарија и предвидување на можни ризици и закани;

3. Стратегиски намери: По испитување на ризиците и заканите, командирот ќе ги утврди и ќе ги испита стратегиските намери на полициската операција;

4. Цели на полициското работење и непредвидени околности:

Командирот потоа ќе разгледа кои од целите на полициското работење најдобро ќе ги остварат стратегиските намери за овозможување на собирот;

5. Оперативни опции: Командирот потоа ќе разгледа која соодветна полициска тактика најдобро ќе ги постигне стратегиските намери;

6. Акција и преиспитување: Шестата фаза од циклусот е примена на соодветна тактика. Тоа може да опфати измена на стратегиските или оперативните планови или преземање активности на терен за време на операцијата. Покрај тоа, командирот тогаш ќе биде во положба да ги преиспита достапните докази и да започне нова фаза од циклусот на донесување одлуки; и

7. Неопходност и сразмерност: Во сите фази полицискиот пристап треба да биде во согласност со меѓународните стандарди за човекови права, односно треба да биде сразмерен, неопходен и да вклучи што е можно поминимална полициска акција која е доволна за остварување на посакуваните цели. Овие принципи треба да преовладуваат низ процесот на донесување одлуки.

Во разни фази од процесот на донесување одлуки, полициските командири треба да настојуваат да ги користат најновите достапни сознанија, одлучувањето да го одразува разликувањето на учесниците и другите актери засегнати од собирот, тоа да е наменето за олеснување на тековните активности и за донесените одлуки ефективно да ги известуваат релевантните лица, без оглед дали тие се други полициски службеници, организатори на собирот, останати присутни лица или пошироката јавност.

Иако моделот на одлучување изложен во овој прирачник се однесува на донесување одлуки од командни полициски службеници, оваа основна структура треба да се користи за да се насочува практиката на сите полициски службеници, и оние во рамките на различните нивоа на командна структура и полициските службеници кои работат независно во врска со собирања на улица.

Слика 1: Циклус на модел на одлучување

Моделот на одлучување треба да се користи во фазите на подготовка и планирање на собир, а исто така треба да се примени во разни фази на тактички активности поврзани со сите видови на собири, без оглед дали однапред е дадено известување за собирот, како и за собири од сите големини. Како што е веќе наведено, одлучувањето треба да ги земе предвид четирите клучни принципи: знаење, овозможување, комуникација и разликување.

Кога за време на настанот се донесува одлука за промена на плановите за полициско обезбедување на некој собир, на пример, да се наметне неопходно ограничување на собирот или да се реагира на нови информации, важно е одлуката да се достави до организаторите, а наметнувањето на ограничување треба, кога тоа е возможно, да се направи со согласност на засегнатите и преку дијалог.

Кога се донесува одлука за ограничување на правата на учесниците на собирот, употреба на средство на присилба или дејствие со кое се засегаат другите права и слободи (како што е употреба на прикриени полициски службеници, што влијае врз правото на приватност), мора да има јасна и транспарентна писмена евиденција за донесената одлука и таа мора да биде поврзана со полицискиот службеник кој ја донел одлуката. Секоја таква одлука треба да подлежи на оценка во процесот на дебрифинг (анализа на операцијата) и може да се даде на увид во каква било истрага за практиката на полицијата.

Одлучувањето и процесот процесот што стои зад одлуките, особено оние кои влијаат врз човековите права, мора да се евидентира заради контрола во подоцнежна фаза. Важно е полицијата на сите нивоа да ги прикаже информациите врз кои постапувала, што се обидувала да постигне на законски начин, кои опции ги земала предвид кога имало време на располагање за разгледување на опциите, кои дејствија биле преземени и каков бил нивниот резултат.

Проценка на ризик

Проценката на ризикот е составен дел од процесот на донесување одлуки во сите фази на планирање, подготовка и овозможување на одржување јавни собири.

Знаењето е клучно за овој процес на проценка и се потпира врз разузнавање. Темелно истражување и евалуација на претстоен собир и на оние кои го планираат и поддржуваат (потенцијално и оние кои се спротивставуваат), што се врши од разузнавачка единица, заедно со историјат на претходни слични настани, им овозможува на командирите правилно да го проценат потенцијалниот ризик сврзан со собир.

Има неколку начини за проценка на ризик сврзан со конкретен настан, неговите учесници, оние кои се засегнати од него и оние кои го овозможуваат (на пример, полицијата или службите за брза помош). Практичен и плоден пристап е да се утврди ограничен број на потенцијални (алтернативни) сценарија и со нив сврзани ризици за учесниците во собирот, оние кои се засегнати од него и оние кои го овозможуваат.

Командирите треба да ги изложат специфичните ризици (на пример, ризици поврзани со присуство на многу поголем број на учесници од очекуваниот или ризици поврзани со присуство на контрадемонстранти) и како тие можат да се разрешат. Треба да се направат планови за непредвидени итни ситуации и полоши сценарија (на пример, ненадејни лоши временски услови).

Во склад со моделот на одлучување, ризиците и опасностите треба да се утврдат *пред* да се формулираат стратегиските намери, целите на полициското работење и работењето при непредвидени ситуации. Ризиците и опасностите треба, исто така, да се земат предвид при изборот помеѓу различни оперативни опции, истовремено земајќи ги предвид ризиците и опасностите поврзани со спроведувањето на овие оперативни опции. Ризиците и опасностите се менуваат во текот на собирот, што налага *динамична* проценка на ризикот во текот на настаните.¹⁹

19 Stott, C. & O. Adang, *Policing Football Matches with an International Dimension in the European Union: Understanding and Managing Risk*: (Liverpool, 2009), <http://www.academia.edu/3012119/Policing_Football_Matches_with_an_International_Dimension_in_the_European_Union_understanding_and_managing_risk>.

Дел II

ПО СОБИРАЊЕ

ПОГЛАВЈЕ 4. КОМАНДНА СТРУКТУРА

Полицијата секогаш има клучна улога да обезбеди правото на мирно собирање да е заштитено и собирите да се одвиваат на уреден начин. Меѓутоа, природата, обемот и времето на вклучување на полицијата ќе зависи од правото и процедурите во секоја јурисдикција. Во некои јурисдикции полицијата мора да биде известена за сите собири и има овластување да им наметне ограничувања на такви настани, а во други јурисдикции такви овластувања и одговорности имаат општинските власти или некое друго тело, па улогата на полицијата првенствено е да ја спроведе одлуката на тоа тело, истовремено настојувајќи да одржи јавен ред.

Треба да се напомене дека многу собири се одвиваат без потреба од прилично формални командни структури или детално планирани полициски операции, т.е. се одвиваат безмалку со вообичаената рутина на секојдневното полициско работење, со ангажирање мал број полицајци за обезбедување на настанот. Кога собирот е од помало значење, веројатно ќе предизвика ограничен прекин на сообраќајот или на правата на другите, не е контроверзен или е мала веројатноста да се привлече некаква опозиција, тогаш полицијата може да одлучи да се ангажира само дел од командната структура која е наведена подолу. Меѓутоа, основните принципи што се наведени во ова поглавје треба да се применуваат за полициско обезбедување на сите собири.

Полициските организации кои се ангажирани да постапуваат во врска со собир мора да имаат единствен и јасен команден синџир, така што секогаш да е можно да се утврди кој надреден службеник е конечно одговорен за дејствијата или пропустите на полицискиот персонал. Ова е особено важно кога различни полициски организации или полиција од различни географски подрачја и други агенции се вклучени во една единствена операција, за да се обезбеди придржување кон стратегискиот план, ефективна координација и јасни линии на одговорност и отчетност. Воспоставувањето на јасна командна структура е од суштинско значење за работењето на полицијата на собири, без оглед дали настанот е закажан или спонтан. Принципот на единство на командата предвидува дека секое лице кое има функции на команда или надзор мора да знае:

- кому му поднесува извештај;
- која е неговата улога, одговорности и цели;
- кои ресурси се распределени и се на располагање; и
- во која географска или функционална област дејствува.

Можат да се издвојат три различни нивоа на команда, од кои високата команда се смета како „стратегиска“ (врши севкупно насочување), средната команда е „оперативна“ (настојува да оствари специфични цели на конкретно полициско работење во контекст на севкупниот стратегиски план), а пониска команда е „тактичка“ (каде што се остварува вистинскиот „исход“ на полициските активности).²⁰ Ова понекогаш се нарекува „златна, сребрена и бронзена“ командна структура. Иако секогаш треба да постои единствен стратегиски командир, понекогаш можеби ќе треба да има повеќе од еден оперативен командир, а често пати ќе има и повеќе тактички командири. Полициските службеници кои преземаат командни улоги при полициско обезбедување на собири секогаш треба да бидат соодветно обучени и акредитирани за задачата.

Дијаграм 2: Командна структура

| Командно ниво | Одговорност |
|---------------|-------------|
| Вишо | Стратегиска |
| Средно | Оперативна |
| Ниско | Тактична |

Има разни структури на чинови и одговорности во полициските сили, но овој документ ја идентификуваше командната структура попрво врз основа на улогите и одговорностите отколку врз основа на чинот. Одлучувањето треба, колку повеќе е можно, да се направи на најниско ниво во рамките на индивидуална сфера на одговорност.

Во некои делови од регионот на ОБСЕ, стилот на полициско работење е повеќе фокусиран врз заедницата, а носителите на разни чинови имаат одреден обем на автономија и дискреција да донесуваат независни одлуки во склад со специфичниот контекст и околностите. Овој пристап често се нарекува „полициско работење во заедницата“. Во другите делови од регионот на ОБСЕ, полицијата е поцврсто контролирана од централната власт во стил што е фокусиран на „полициско управување со заедницата“. Во вториот случај, командната структура

²⁰ Formed Police Units in United Nations Peacekeeping Operations United Nations Department of Peacekeeping Operations, 2013, Ref.2009. 32, <http://www.un.org/en/peacekeeping/sites/police/documents/formed_police_unit_policy_032010.pdf>. Оваа разлика меѓу три нивоа на команда е во склад со политиките на Обединетите нации, иако, сепак, терминологијата на тактичкото и оперативното ниво е заменета во некои држави учеснички на ОБСЕ. Поради конзистентност, во овој прирачник се користи терминологијата предложена од Обединетите нации.

може да биде послична на онаа во воена организација, а донесувањето на одлуки обично зависи од структурата на чиновите.

Стратегиска („златна“) команда

Стратегискиот командир е висок полициски службеник, одговорен за изработка на стратегиски план, стилот на полициско делување и медиумската стратегија, како и за одобрување и распределување неопходни ресурси за настанот. Стратегиски командир за комплексен собир е лице кое се наоѓа на високо место во полициската хиерархија и има контрола над сүштински дел од полициските капацитети.

Стратегискиот командир ќе биде одговорен за изработка на писмен стратегиски план, што ќе ги утврди стратегиските намери на полицијата во врска со собирот (на пример, овозможување на мирни собирања, ограничување на нарушување на сообраќајот, приведување на осомничени за тешки кривични дела).

Стратегискиот командир треба да обезбеди доволно ресурси за полициско обезбедување на собирот. Во случај на конкурентни потреби за ресурси, командирот ќе одлучи каде е најдобро тие да се постават, за да се помогне севкупната улога на полициското работење. Стратегискиот командир, исто така, може да наметне ограничувања на одредени оперативни опции, бидејќи на пониско ниво можеби не постои волја за користење на одредени опции или можеби оттаму се инсистира одобрението за преземање на конкретни акции да се даде на стратегиско ниво. На пример, за секоја одлука за растурање на собир може да се бара одобрение од стратегискиот командир.

Штом собирот започне, стратегискиот командир треба да одржува преглед на операцијата од соодветна локација подалеку од местото на собирање. Стратегискиот командир треба да може да одржува преглед на целиот настан, наместо да се фокусира врз одредени проблеми, а присуството на стратегискиот командир на сцената на собирот може да создаде конфузија во однос на тоа кој е задолжен за некои конкретни функции.

Стратегискиот командир е одговорен за осигурување издржливост на оперативните командири, така што при одржување на долготрајни собири тие командири треба да добијат можност за одмор. Исто така,

од стратегискиот командир се очекува да стави дополнителен потпис на плановите на оперативниот командир.

Од стратегиската/„златната“ команда (или, во некои од случаи, оперативната/„сребрената“ команда, во зависност од специфичниот собир) или од нивните претставници, ќе се очекува да се поврзат со организаторите на собирот и другите релевантни засегнати страни во рана фаза, со цел да се воспостави контакт, да се разменат податоци за комуникација и да се утврдат претпочитаните исходи за тој ден.

Стратегиската/„златната“ команда ќе:

- подготви стратегиски план и ќе осмисли начин на полициско обезбедување и медиумска стратегија, па ќе му ги достави на оперативниот командир (или повеќе оперативни командири);
- одобри и распредели ресурси;
- воспостави добро интегрирана командна структура за управување со групи луѓе што ги опфаќа потребните функции, вклучувајќи ги разубувањето, истрагите и функциите за поддршка;
- осигури да се води евиденција за донесените одлуки;
- се поврзе со организатор(и) на собирот и други засегнати страни;
- одобри план на оперативниот командир (или повеќе командири);
- донесе одлуки врз пристап заснован врз човекови права, користејќи процес што ги зема предвид разузнавачките податоци, ризиците и достапните опции и води евиденција за тие одлуки; и
- остане на централното командно место и ќе одржува преглед на операцијата (за да осигури дека стратегиските намери остануваат релевантни за настанот додека тој се одвива).

Поддршка на стратегиската команда: Со цел стратегискиот командир да го надгледува собирот (кога се подготвува за овозможување на голем собир) и ресурсите со кои командува, тој или таа треба да биде сместен во соодветна зграда подалеку од собирот и да има јасни линии на комуникација со оперативниот командир и другите релевантни засегнати страни. Командната соба треба да биде екипирана со тим во кој има радио оператори, телефонисти, стручни советници (кога тоа е неопходно), разузнавачи, лица задолжени за водење евиденција, службено лице надлежно за односи со медиуми, а можеби и претставници на други клучни засегнати страни кои се на слични позиции во нивните организации (на пример, противпожарна служба, брза помош, локална власт).

Во собата треба да има и:

- доволен број телефони;
- неколку радио апарати (за случај на дефект);
- дневник на командата или евиденција на настани;
- камери за видео-надзор (CCTV);
- мапи или систем на мапирање;
- оперативен план;
- планови за непредвидени ситуации;
- посебна соба за брифинг (и/или просторија за состаноци);
- пристап до сите можни извори на аудио-видео мониторинг што се на располагање (на пример, хеликоптер, беспилотно летало (UAV));
- сигнал за мобилни телефони; и
- листа на релевантни телефонски броеви и повикувачки знаци.

За поголем дел од собирањата може да не се бараат сложени контролни простории или ресурси. Сепак, горенаведените нешта се сугерираат како добра практика за големи настани или кога се потребни значителни полициски ресурси.

Оперативна („сребрена“) команда

Оперативните командири се одговорни за спроведување на стратешките намери на надредениот командир. Тука спаѓаат практично планирање на собирот, изготвување оперативен план, брифинг и распоредување на персоналот и управување со ресурси за време на собирот. Во текот на сите, освен најмалите собири, оперативните командири, генерално, треба да се сместени настрана од местото на собирот. Ако тие се наоѓаат на лице место за големи собири, постои опасност да се вклучат во одредени проблеми и да го изгубат од вид севкупниот собир. Ова, исто така, може да предизвика конфузија кај тактичките командири, кои можеби нема да бидат сигурни кој командува со одредена активност или област.

За големи, комплексни или долготрајни собирања или собирања што се случуваат во голема област, може да има потреба да се ангажира повеќе од еден оперативен командир. Ако се донесе одлука за распоредување на повеќе од еден оперативен командир, стратешкиот командир треба да се увери дека се исполнети следниве услови:

- Да се воспоставени јасни и општо разбрани командни протоколи кои разграничуваат кој командува и сноси одговорност;

- Да нема празнина во командната структура на оперативно ниво што би го довлекла стратегискиот командир во оперативно одлучување;
- Линиите на комуникација и одговорност да останат јасни;
- Секој оперативен командир да е доволно обучен и компетентен да ја врши улогата.

Оперативниот командир ќе:

- Изработи, прегледа и координира оперативен план за полициско обезбедување на собирот;
- Воспостави командна структура за оперативна команда на теренот;
- Комуницира со стратегискиот командир за да осигури дека планот ги исполнува стратегиските намери;
- Донесува одлуки со пристап заснован врз човекови права, преку користење на процес кој ги зема предвид разузнавачките податоци, ризиците и достапните опции, и води евиденција за нив;
- Остане на централното командно место, така што тој или таа да може да преземе контрола над кој било аспект од операцијата;
- Го изнесе планот до тактичките командири, а кога планот се менува во тек на настанот, ќе им пренесе релевантни информации;
- Биде одговорен да осигури активностите на тактичките командири да се во согласност со стратегиските намери и оперативниот план;
- Биде одговорен да осигури сите полициски службеници да бидат известени за стратегиските намери и за нивните одделни улоги, вклучувајќи евентуални ограничувања на нивните должности;
- Биде одговорен за распоредување на различни оперативни опции; и
- Осигури распоредувањето на полицијата да е сразмерно со закатната, во склад со укажувањата од разузнавањето.

Поддршка на оперативната команда: За да има адекватен преглед, оперативниот командир треба да се оддалечи од настанот, но на место каде што може да одржува јасна комуникација со полициските службеници кои се на местото на настанот, кое му овозможува да ги донесе сите соодветни одлуки и да ги евидентира во писмена форма. Оперативниот командир треба да размисли за екипирање на командната соба со радио оператори, телефонисти, стручни советници (ако е потребно), разузнавачи, персонал надлежен за водење евиденција, службеници надлежни за односи со медиуми и претставници на други клучни засегнати организации (на пример, противпожарна служба, брза помош, локална власт).

Во некои земји полицијата користи минибус со капацитет до шест полициски службеници, вклучувајќи го оперативниот командир, службеник за медиуми и радио оператори. Минибусите се опремени така што функционираат како комуникациски центри и обезбедуваат одреден степен на флексибилност при работењето на полицијата.

Оперативниот команден центар, исто така, треба да има:

- доволен број на телефони;
- неколку радио апарати (за случај на дефект);
- дневник на командата или евиденција на настани;
- видео мониторинг со CCTV;
- мапи или систем на мапирање;
- оперативен план;
- планови за непредвидени ситуации;
- посебна соба за брифинг (и/или просторија за состаноци);
- сигнал за мобилни телефони; и
- листа на релевантни телефонски броеви и повикувачки знаци.

Тактичка („бронзена“) команда

Задача на тактичките командири е да го контролираат персоналот распореден во одредени географски локации, со одговорност за специфични функции или посебни ресурси распоредени како дел од оперативниот план. Тие му поднесуваат извештај на оперативниот командир, вршат конкретни задачи или должности на надзор и имаат одреден број полициски службеници под нивна контрола. Има два вида на тактичка контрола: географска и функционална.

- Командир на географско подрачје е одговорен за одредена локација или зона одредена од оперативниот командир. Тој или таа има одреден број полициски службеници под своја контрола и може да издава команди за бројни оперативни опции. Тој или таа осигурува условите за оперативно распоредување да се исполнети пред давање одобрение на поединечни полициски службеници да ги користат тие опции. Исто така, командантот на географско подрачје е одговорен за повлекување на тоа одобрение кога за тоа нема натамошна потреба.
- Функционален командир ја има истата одговорност како командир на географско подрачје. Меѓутоа, наместо да биде одговорен за одредена физичка област, таа или тој има одредена функција. Меѓу примери спаѓаат следниве:

- Командири одговорни за заедница: Овие командири и службените лица за нивна поддршка се одговорни за одржување дијалог помеѓу организаторите на собирот или нивните претставници и оперативниот командир пред, за време на и по собирот. Тие исто така се одговорни за контактирање со пошироката заедница;
- Сообраќајни командири: Овие командири и нивните службени лица за поддршка се одговорни за одржување слободен проток на сообраќај околу местото на собирање. Тие вршат пренасочувања или го спречуваат сообраќајот ако тоа е неопходно и обезбедуваат областа да се врати во нормала колку што е можно поскоро;
- Командири за комуникација: Овие командири и нивните службени лица за поддршка се одговорни за екипирање на командната и контролната просторија која обезбедува поддршка за полициската операција. Командирот кој ја врши оваа улога треба да има искуство во употреба на полициска комуникациска опрема, методи за комуникација со партнери од службите за итни интервенции, софтвер за компјутерско мапирање и управување со камери, како и следење и користење на социјалните медиуми (на пример, Твитер) како комуникациска алатка за поддршка на полициската операција;
- Командири надлежни за криминал: Овие командири и нивните службени лица за поддршка ќе бидат одговорни да вршат истрага за сите кривични дела пријавени за време на собирот и за надгледување на процесуирањето на лица кои се лишени од слобода. Пред настанот стратегискиот командир треба да утврди параметри за истраги за казниви дела поврзани со собирот и за политика на иницирање кривично гонење на лицата кои се лишени од слобода; и
- Други видови функционални тактички командири, надлежни од единици за дијалог, за одредени делови од опрема (на пример, тимови за огнено оружје или единици за јавен ред) или службеник надлежен за односи со медиумите.

Улогата и одговорностите на тактичките командири вклучуваат:

- Јасно разбирање на стратегиската цел и целите на полициското работење;
- Спроведување на тактики на полициско обезбедување под негова или нејзина контрола во склад со оперативната команда (и активности за непредвидени околности договорени со команден протокол);
- Донесување одлуки во рамките на неговата или нејзината област на одговорност и осигурување службените лица во неговата или нејзината област на одговорност да бидат информирани и надгледувани за време на операцијата;
- Соодветна позиционираност за вршење на својата улога во секое време; и
- Осигурување сите релевантни информации да се пренесуваат до оперативниот командир, кога и како што е соодветно.

Тактичките командири осигуруваат тие и нивниот персонал да работат во согласност со стратегиските намери и оперативниот план. Тие осигуруваат сите нивни полициски службеници да се запознаени со овие информации пред да почне првата фаза од операцијата и тие се одговорни за анализирање на успешноста на операцијата (дебрифинг) со својот персонал по собирот.

Тактичките командири ќе се погрижат релевантните информации да му бидат предадени на оперативниот командир и релевантните нови информации да се пренесуваат до полициските службеници кои се распоредени во областа под негова или нејзина контрола. Тој/таа секогаш ќе биде одговорен/одговорна за однесувањето на полициските службеници под негова/нејзина команда.

Улоги и одговорности

Секое од трите командни нивоа има посебни улоги и одговорности во планирање и подготовка на собирот, овозможување на собирот и анализирање на успешноста на операцијата (дебрифинг) по собирот. Следните поглавја ги прикажуваат конкретните задачи и активности кои се извршуваат во секоја фаза и на секое ниво на команда.

Меѓутоа, треба да се има на ум дека некои активности ќе бидат преземени од полициски службеници во секое од трите командни нивоа

и во различни фази. Особено, сите командири имаат одговорност да се вклучат во комуникација со организаторите на собирот и другите клучни засегнати страни, да се потпираат врз моделот на одлучување и постапките за проценка на ризик што се опишани во претходното поглавје и да ги искористат четирите клучни принципи за планирање и спроведување на нивните задачи.

ПОГЛАВЈЕ 5. ФАЗА НА СТРАТЕГИСКО ПЛАНИРАЊЕ

За да се подготви за собир, стратегискиот командир треба да ги внесе сите стратегиски намери во план во писмена форма, заснован врз четирите основни стратегиски принципи: знаење, овозможување, комуникација и разликување. Стратегискиот план е концизен документ што обезбедува општа рамка за развивање на последователната оперативна и тактичка практика. Тој служи како водич за работа на оперативните и тактичките командири. Стратегискиот план, исто така, ќе биде рамка што ќе ја насочува писмената евиденција на процесите на планирање и подготовка, како и подоцнежното анализирање на успешноста на операцијата (дебрифинг).

Во некои случаи, како што е спонтано собирање или ненадејно појавување на група (flash mob), полицијата може да не добие претходни информации за собирот и ќе треба да реагира во кус рок. Во такви ситуации, полициските командири сè уште треба да се обидат да ги применат четирите основни принципи (Поглавје 2) и да го користат моделот на одлучување (Поглавје 3) при реагирање на такви собири и овозможување на нивно одржување.

Знаење

Кога полицијата ќе дознае за претстојно собирање, треба да се провери валидноста и точноста на таа информација. Информацијата може да се соопшти на повеќе начини – на пример, преку формално известување или барање, преку статија/прилог во медиуми, социјални медиуми (вклучувајќи ги социјалните мрежи на интернет) или рекламни плакати. Оттаму, полицијата треба да провери дали навистина постои сериозна намера да се одржи собир. Кога е потребно да се достави формално известување за намерата да се одржи собир, полицијата обично дознава за плановите преку процес на известување. Информациите потоа се пренесуваат до стратегискиот командир, за да отпочне процес на стратегиско планирање.

Кога нема формално известување, намерата да се одржи собир може да излезе на виделина преку медиуми или социјални медиуми, плакати, летоци или вербална комуникација. Во оваа фаза, полицијата мора да ги провери овие информации за да прибере разузнавачки податоци.

Информациите се сурови(нски) податоци, а разузнавачки податоци се проверени и проценети податоци.

Информациите можат да се проценат на повеќе начини, вклучувајќи и потврдување на еден извор на информации со втор извор или со осврт кон претходни слични собирања. Ова може да наложи потреба за контактирање на други полициски служби (оддели) кои имаат овозможено слични настани и учење од претходното искуство. Сепак, основно средство за проверка треба да биде отворениот дијалог помеѓу полицијата, организаторите на собирот и, кога тоа е прикладно, други засегнати страни, како што се општинските власти.

Полицијата треба да го испита историјатот на претходни слични собири за да утврди постоење на закани или ризици кои биле идентификувани во минатото. Во таа смисла, од особена важност се записниците од дебрифинзите во врска со претходни собири и лекциите научени од задачите што биле извршени во минатото. Претходна соработка со организаторите може, исто така, да помогне да се идентификуваат клучните луѓе и може да укаже на нивните способности и силни страни. Често е корисно да се задолжи одреден полициски службеник да го истражува ова во рана фаза за да му помогне на стратегискиот командир во донесување одлуки.

Овозможување

Полицијата има обврска да го овозможи одржувањето на сите мирни собири во време, место и начин избрани од организаторите, доколку тоа е можно, истовремено осигурувајќи ја безбедноста на учесниците во собирот, полициските службеници и општата јавност. Во оваа рана фаза, полицијата ќе треба да го утврди бројот на луѓе кои веројатно ќе бидат вклучени, намерата на собирањето (без разлика дали станува збор за статичен или мобилен собир), времето и локацијата, како и дали постои веројатност за судири во текот на собирањето. Цел на секој дијалог е да се истражи како најдобро да се овозможи собирањето. Полицијата не треба да настојува да ги одврати организаторите од одржување на собирот и не треба да врши притисок врз организаторите да ги изменат нивните планови така што да бидат во склад со интересите на полицијата.

Во некои случаи собирот може да предизвика сериозно опструирање, што би можело потенцијално да доведе до ситуација што загрозува

живот. Такви очигледни примери се блокирање на главната рута до болница или излез од противпожарна станица, а помалку очигледен пример е пристапот на службата за брза помош до стари или ранливи лица. Раниот дијалог меѓу полицијата и организаторите треба да се искористи за решавање на овие прашања со заемна согласност, наместо да се наметнуваат ограничувања во подоцнежна фаза. Проактивното полициско работење може, исто така, да помогне за воспоставување контакти врз кои полицијата може да се потпре во можни тешки ситуации за време на еден собир.

Комуникација

Политика „без изненадувања“: Полицијата треба да настојува да усвои политика без изненадувања“ за обезбедување на собири. Ова значи дека организаторите на собирот и учесниците треба да бидат свесни за полициските намери и можните тактики. Тие треба да знаат за рутинските активности на полицијата и не треба да бидат изненадени од ненадејно движење или измена на видливи полициски униформи или опрема. Би било идеално полицијата да очекува собир „без изненадувања“ ако организаторите се придржуваат кон договорениот план и аранжмани. За да се случи ова, треба да има елемент на доверба меѓу разните страни, особено меѓу полицијата и организаторите на собирот. Може да треба да измине извесно време за да се изгради доверба, но дијалогот мора да е појдовна точка. Можат да се случат изненадувања, и покрај најдобрите напори на организаторите и на полицијата. Меѓутоа, редуцирани се можностите ова да се случи со обрнување внимание на најверојатни сценарија и исходи. Проактивно полициско одржување на јавниот ред секогаш е претпочитано во споредба со реактивно дејствување во случај на нереди.

Полицијата треба да се обиде да контактира со организаторите штом ќе дознае за планираниот собир, дури и во случаи кога не била известена за него. Комуникацијата е двонасочна улица – дијалогот ќе ѝ овозможи на полицијата да ги нагласи грижите во врска со планираниот собир и да ги разбере потребите и грижите на организаторот. Добра практика е стратегискиот командир на почетокот да одреди полициски службеник за градење доверба со организатор(и) во текот на процесот на планирање и да му/им обезбеди врска со оперативните и тактичките командири, кога тоа е потребно. Исто така, може да биде прикладно да се покани организаторот на собирот да се сретне со командниот тим,

така што сите проблеми да можат да се решат и да се изгради доверба за идни собирања.

За да можат да се решат и да се изгради доверба за идни собирања. За време на собирот полициските командири ќе соберат информации преку комуникација со организаторите и од она што можат да го видат на теренот или преку камера. Мониторингот и комуницирањето за собирот преку социјални медиуми (на пример, Твитер и Фејсбук) може да биде корисна алатка за полицијата. Социјалните медиуми можат да се користат не само за да се добие увид во некоја ситуација, туку и за да се испраќаат ажурирани информации за определен настан, заради смирување на луѓето и борба против потенцијални дезинформации.

Дијалог: Во некои случаи, организаторите можеби не се подготвени да разговараат со полицијата или чувствуваат нелагодност да го направат тоа. Не треба да постои обврска да се направи тоа. Иако полицијата секогаш треба да нагласува дека е подготвена да разговара со секој кој сака да комуницира со неа, секое одбивање на организаторите не треба да биде изговор за полицијата да го забрани или прекумерно да го ограничи собирот.

Ако нивото на доверба помеѓу организаторите на собирот и полицијата е мало, полициските командири треба да бидат подготвени да истражуваат други средства за комуникација за да воспостават дијалог со организаторите. Според тоа, полицијата може да разгледа алтернативни методи на комуникација, на пример, можат да се одвиваат дискусии преку телефон, електронска комуникација или „посредник“, како што е правен или политички претставник или некоја невладина организација. Ова можеби не е идеален начин за комуникација, но тоа е подобро од никаква комуникација.

Кога не е можна комуникација со организаторите, полицијата може да посака да се поврзе со печатот или со социјалните медиуми за да испрати јасна порака за полициските намери пред собирањето. Од голема важност е да се каже дека полицијата има намера да го овозможи секое мирно собирање, истовремено одржувајќи го јавниот ред, а тоа се соопштува на начин што ги смирува и уверува организаторите на собирот во добрите намери на полицијата. Полициските командири би можеле, исто така, да посочат што претставува мирно собирање и да укажат дека разгорување омраза или насилство од страна на организаторите или учесниците на собирот е повреда на важечките закони.

Засегнати страни: Стратегискиот командир треба во рана фаза да идентификува и да контактира со други релевантни страни кои може да се засегнати од собирот. Раниот ангажман со деловни или станбени заедници може да им овозможи на луѓето да направат алтернативни планови заради минимизирање на нарушувањето на нивните рутински деловни или животни активности, иако засегнатите страни треба да бидат свесни дека дури и мирно собирање може привремено да ги отежни, попречи или опструира активностите на трети лица и да вклучи однесување кое иритира или со кое се прави казниво дело.

Полицијата можеби ќе стапи во дијалог со политичари, политички партии и други релевантни органи кои можат да играат клучна улога во зголемување или намалување на тензии пред некои јавни собири. Сепак, важно е и полицијата да ја задржи независноста од политичко влијание и да биде признаена како независна. Секој дијалог на полицијата со политички партии треба да ги вклучи сите делови на политичкиот спектар.

Медиуми: Да се има професионален однос со медиумите е важно за секоја полициска служба. Полицијата треба, исто така, да запомни дека медиумските организации се независни тела и не се должни безрезервно да ја поддржуваат полицијата. Меѓутоа, ако медиумите ги разбираат легитимните цели на полицијата, нивното известување може да помогне за овозможување мирен собир. Кога е прикладно, информативен брифинг за медиуми заради претставување на стратегиските намери пред некое собирање може да помогне за да се овозможи мирно собирање. Пожелно е оперативен командир да ја врши улогата на службено лице за односи со медиуми, за да се осигури дека која било медиумска стратегија може да се измени или да се донесе навреме, кога тоа е прикладно.

Кај големи или сложени настани треба да се разгледа можноста да се назначи советник за медиуми за да го советува командниот тим за опсегот на медиумски интерес за настанот, да контактира со медиуми и да дава совети за содржината на соопштенија за медиуми.

Затоа, стратегискиот командир треба да изготви медиумска стратегија за да објасни како и кога ќе се пренесат информации до печатот и да одреди службено лице за односи со медиумите. Сите информации што им се дадени на медиумите мора да бидат фактички точни. Ако се покаже дека некои информации дадени на печатот се неточни, тогаш сè што ќе каже полицијата може да биде доведено во прашање. Ако

полицискиот службеник не е сигурен за одговорот на некое прашање, подобро е да го каже тоа, отколку да даде потенцијално неточен одговор.

Медиумската стратегија треба да се подели на три дела: пред, за време на и по собирањето. Оваа стратегија може да:

- ја потпомага јавната безбедност;
- обезбеди важни информации за пошироката јавност;
- ја унапреди довербата во полицијата;
- делува за спречување на криминал;
- промовира разбирање за полициското дејствување.

Добра практика е полицијата да им обезбеди на медиумите:

- лице за контакт;
- редовни брифинзи за да им обезбеди информации, наместо да очекува да добие прашања од медиумите;
- простор каде што може да се одржуваат брифинзи; и
- информации за собирот пред тој да почне да се одвива.

Од витално значење е сите нивоа на команда да бидат информирани за медиумската стратегија и да знаат кој оперативен командир или портпарол за односи со медиуми е задолжен да разговара со медиумите.

Разликување

Важно е полицијата да може во раната фаза да прибави сознанија за можните учесници во некој собир и за опсегот и разновидноста на учесниците. Ова е важно за да може ефикасно да планира, да обезбеди соодветни ресурси и да воспостави комуникација со клучните групи и организации во раната фаза.

Проценка на ризик

При оценување на потенцијалните ризици и опасности, стратегискиот командир треба секогаш да има на ум различни можни сценарија кои можат да настанат во периодот пред и за време на собирот. Сценаријата можат да бидат под влијание на фактори како што се можниот број на учесници; нивната политичка поврзаност; целта на собирот, вклучувајќи дали тој е поврзан со други настани кои се одвиваат во исто време (на пример, посети на шефови на држави, самити); присуство на

контрадемонстрации или други активности во близина; локација на собирот и рутата на движење, ако собирот вклучува марш; и времето на денот, временските услови и други потенцијално релевантни фактори.

Информациите и разузнавачките податоци се важни средства за управување со ризиците. Стратегискиот командир е одговорен да обезбеди адекватна разузнавачка функција во склоп на операцијата на управување со настанот и да постои добра комуникација помеѓу информативната организација и командниот тим, за да се обезбеди собирање на потребните информации и тие реално да се користат во процесите на донесување одлуки.

Стратегиски намери

При подготвувањето за настан, стратегискиот командир секогаш треба да се осврне на четирите стратегиски принципи: знаење, овозможување, комуникација и разликување, заради осмислување на стратегиски намери за стратегискиот план.

Стратегиски план: Откако почнал ангажманот во раната фаза и биле идентификувани потенцијалните ризици, стратегискиот командир е одговорен за преточување на севкупната стратегија во стратегиски план. Стратегија е кус пишан документ кој треба да биде динамичен и подобен за ревизија, земајќи ја предвид евентуалната тековна закана, како и проценката и анализата на ризикот. Стратегиските намери, со кои ќе се утврди улогата на полицијата и како командирот сака да се одвива полициското работење, треба да бидат јасни и прецизни, за да не може да се појави неразбирање. Тие треба редовно да се преиспитуваат за да се обезбеди дека сè уште се соодветни во случај на измена во околностите. Примери за стратегиски намери се: осигурување безбедност на учесниците, полицијата и пошироката јавност; овозможување да се одржи мирен собир; спречување и откривање на кривични дела пред, за време на и по собирот; политика која се однесува на лишување од слобода на луѓе кои можеби ги прекршиле законите;²¹ и минимизирање на секако мешање во правата и слободите на други лица.

21 Во многу земји ова налага претходни консултации со јавниот обвинител.

Кога ги утврдува стратегиските намери, командирот може да посака да ги земе предвид следниве нешта:

- локација, опсег, време и обем на собирот;
- специфичен тип на собир (на пример, марш, митинг, парада);
- разновидност на учесниците во рамките на собирот (на пример, рамнотежа меѓу бројот на мажите и жените, возрасните и децата, лицата без попреченост и лицата со попреченост);
- улога на полицијата (на пример, овозможување на мирно собирање или противење на насилно собирање, заштита на простории);
- ниво на медиумско внимание (на пример, дали тоа би можело да го зголеми бројот на учесници на собирот во текот на денот);
- пошироки импликации произлезени од полициското работење (на пример, импликации за заедниците или други настани);
- потенцијално влијание на собирот врз пошироката популација и врз одредени малцински заедници;
- историјат на слични настани; и
- резултати од извршени проценки на ризикот.

Кога две намери се контрадикторни или командирот смета дека кај едната постојат поголеми ризици, ова треба да се објасни кога ќе се изготвува стратегискиот план. Секој настан е различен и треба самостојно да се оценува според околностите. Стратегиските намери треба добро да се разберат од секој полициски службеник вклучен во планирање и оперативно распоредување на собирот. Стратегиските намери треба да го идентификуваат антиципираниот исход како претпочитан, прифатлив или неприфатлив. Со идентификување на потенцијални исходи, стратегискиот командир ќе може да создаде планови за непредвидени околности заради разрешување на сите неприфатливи исходи кои можат да се појават.

Дијаграм 3. Пример на стратегиски исходи:

| Претпочитан исход | Очекуван исход | Неприфатливи исходи |
|--|--|---|
| Настанот одминува мирно, нема големи инциденти | Мало нарушување на јавниот ред со кое полицијата се справува без да се разгори натамошно насилство | Широко распространето нарушување на јавниот ред, обемна штета на имот, многу жртви меѓу полицијата и цивилите |

Стратегискиот командир може, исто така, да избере, да именува и да му даде упатства на оперативен командир во почетниот период, како и да посака да се консултира со неа или него, релевантни советници, организаторите на собирот и клучните засегнати лица при формулирање на стратегиските намери.

Параметри за полициско работење: Стратегискиот командир ќе му даде насоки на оперативниот командир како да реши бројни прашања. Тие можат да се однесуваат на следниве ситуации:

- Собир што продолжува далеку по истекот на очекуваното времетраење, бидејќи и таквиот собир вообичаено би требало да се овозможи, земајќи го предвид потенцијалното влијание врз други фактори, на пример, други собири или јавни настани, или какво било негативно влијание врз правата на други;
- Репрезентативни локации, како што се владини згради, обредни места, споменици, кои се симболични или стратегиски важни;
- Важни луѓе на кои им треба посебна заштита;
- Тактики кои не треба да се употребуваат поради разни причини, на пример, ограничување на употреба на гасот CS (состојката 2-хлоробензалмалонитрил, позната како солзавец);
- Утврдување на истражни параметри, обезбедување на соодветни ресурси за истражното одделение и негови цврсти врски со разузнавачката функција; и
- Други реагирања на казниви дела сторени за време на собирот.

Исто така, стратегискиот командир треба да утврди стил на полициско обезбедување (начин на стапување во интеракција со собирот, т.е. без конфронтација, за овозможување на собирот) во стратегискиот план. Стилот на полициско обезбедување може да има директно влијание врз динамиката на собирот и врз учесниците и полицијата, а може да овозможи дијалог или да создаде сомнеж и да ги зголеми тензиите. Конфронтирачки стил на полициско работење што ограничува движење, распоредува полициски единици за справување со нарушување на јавниот ред итн. може да води кон тензии и можна ескалација и насилства, дури и ако собирот започне да се одвива мирно.

Обезбедување на ресурси: Стратегискиот командир е одговорен да обезбеди на располагање да има адекватен персонал (вклучувајќи и полициски службеници во првите редови и оние кои даваат поддршка, како што е истражување и разузнавање) и опрема за безбедно полициско обезбедување на собирот. Тој или таа мора да ги

земе предвид достапните ресурси, потребите во други области на полициска надлежност и обученоста и вештините на полициските службеници. Многу важно е распоредените полициски службеници кои имаат можност за употреба на присилба, вклучувајќи, на пример, водени топови или лансери на гранати со солзавец, да се соодветно обучени и поддржани од ефективна командна и контролна структура и да имаат јасни упатства кога можат да употребат средства за присилба.

Конечно, стратегискиот командир е одговорен да го информира оперативниот командир за стратегиските намери и другите елементи на стратегискиот план, така што оперативниот командир да може да формулира оперативен план. Новите информации примени од стратегискиот командир можат да значат дека стратегиските намери треба да се дополнат, па во тој случај треба да се пренесат ажурирани информации до сите други полициски службеници колку што е можно побргу.

**Листа за потсетување
Одговорности на командниот тим
во фазата на стратегиско планирање**

Стратегиската/„златната“ команда ќе:

- ✓ земе предвид четири стратегиски принципи – знаење, овозможување, комуникација и разликување – и модел на одлучување при подготвување за кое било собирање;
- ✓ ги провери информациите за настанот, организаторите итн.;
- ✓ отвори канали за дијалог со засегнатите страни;
- ✓ оформи медиумска стратегија;
- ✓ почне да идентификува ризици и опасности;
- ✓ утврди оперативни параметри и стил на полициско обезбедување;
- ✓ ги дефинира стратегиските намери;
- ✓ утврди и ќе му даде упатства на оперативниот командир;
- ✓ осигури обезбедување на адекватни ресурси; и
- ✓ подготви стратегиски план.

ПОГЛАВЈЕ 6. ФАЗА НА ОПЕРАТИВНО ПЛАНИРАЊЕ

Штом стратегискиот план му е предаден на оперативниот командир, тој или таа презема примарна одговорност за следниот стадиум од подготвителната работа. Оперативниот командир ќе изготви оперативен план во писмена форма за да ја објасни намерата на полицијата како ќе го овозможи мирниот собир. Како при изработката на стратегиски план, оперативниот командир мора да го подготви планот со примена на принципите знаење, овозможување, комуникација и разликување. Планот ќе ги одреди индивидуалните полициски ресурси и полициски службеници и ќе ги распореди на конкретни оперативни опции на полициско обезбедување. Оперативните опции потоа ќе се применат за да се остварат прикладни цели на полициското работење, кои и самите ќе бидат сврзани со стратегискиот план.

Во некои контексти може да има потреба да се назначи повеќе од еден оперативен командир. Ако ова е направено, потоа на ум треба да се има дека мора да се обезбеди јасно разграничување на одговорноста и границите меѓу оперативната/„сребрената“ команда, од една страна и стратегиската/„златната“ и тактичката/„бронзената“ команда. Кога едно прашање се протега во сфера на надлежност на две команди, има потенцијал за одолговлекување на процесот на одлучување и конфузија во однос на тоа кој е одговорен за некое полициско дејствие.

- **Оперативниот план** ќе опише како полицијата ќе ги оствари нејзините стратегиски намери и, уште поконкретно, како полицијата ќе го обезбедува собирот.
- **Целите на полициско работење** произлегуваат од стратегиските намери и можат да опфатат заштита на репрезентативни локации или одредени луѓе, или спречување на нарушување на јавниот превоз. Појдовна цел секогаш треба да биде овозможување на собир, но мора да се обмисли како полицијата би реагирала на сразмерен начин во случај на нарушување на јавниот ред или насилство.
- **Оперативни опции** се средства користени за остварување на тие цели на полициското работење. На пример, за да се оствари целта полициско овозможување на собир, оперативниот командир може да користи локални полициски службеници како оперативни опции. Алтернативно, во случај на насилен собир, целта на полициското работење може да биде растурање на собирот, а во екстремни околности, оперативните опции можат да вклучат употреба на гас CS (солзавец) и/или воден топ.

При настојувањето да се преточи стратегискиот план во оперативен план, оперативниот командир ќе треба да се потпре на нови информации или разузнавачки податоци, ќе треба да ги испита ризиците и оттаму може да има потреба да сугерира измени во стратегискиот план. Сите неопходни измени мора да бидат вклучени во планот пред полицијата да ги разјасни или дефинира целите на полициското работење.

Знаење

Пред да донесе одлука кои полициски цели најдобро прилегаат на ситуацијата, оперативниот командир мора да собере релевантни и ажурирани информации. Стратегискиот командир му ги пренел основните информации, но сега се потребни повеќе детали. Тука може да спаѓаат детали за физичките карактеристики на локацијата, конкретното време на одржување на собирот и неговиот престанок, причината за одржување на собирот, јавниот интерес, веројатниот број на учесници, можното противење и конкретни информации за намерата на поединци или групи кои веројатно ќе присуствуваат.

Мора да се соберат информации за следниве области:

- Зошто се одржува собирот? Кој е за собирот, а кој е против? Дали присуството на полицијата може да ги предизвика демонстрантите или гледачите? Дали фокусот на собирот веројатно ќе предизвика (насилна?) реакција од други делови на општеството?
- Кој ќе учествува на собирот? Претходен историјат? Возраст и родов профил? Познати разузнавачки податоци за намерите? Кој ја сочинува локалната заедница? Кои би биле лицата во транзит (случајни минувачи)? Дали ќе има контрадемонстранти или непријателски настроени лица во публиката?
- Какви се намерите на учесниците (имајќи на ум дека намерите на учесниците и групите во собирот можат да се разликуваат)? Дали постојат разузнавачки податоци за секундарните намери? Некои подгрупи кои присуствуваат на собирот можеби имаат намера да одржат секундарен протест или демонстрации.
- Каде е планирано да се одржи собирот? Дали има некои значајни локации кои можат да бидат мета на настанот или на некои од учесниците во собирот или контрадемонстрантите? Какви се можните проблеми во врска со сообраќајот? Планирана рута?

- Кога ќе се одржи собирот? Во кое време од денот и годината? Кои се временските услови? Импликации во врска со патување (достапност на јавен превоз во време на завршување на собирот)?
- Како поединците ќе дојдат на собирот? Како тие имаат намера да заминат? Дали има соодветни излезни рути и транспорт од местото на собирот? Дали собирот ќе биде статичен настан или марш? Дали ќе има изградени објекти, како што се подиуми за оние кои ќе говорат или звучници?

Овие информации ќе ги збогатат разузнавачките податоци што се доставени од стратегиската/„златната“ команда. Кога ќе се дознаат нови информации, оперативниот командир мора да се сети не само да им ги пренесе на тактичките командири, туку и на стратегиската команда, така што да можат да се направат прилагодувања на стратегискиот план или да се распоредат дополнителни ресурси.

Важен аспект на прибавувањето информации, всушност, е одење на терен и оценка на топографијата и географијата на областите во кои ќе се одржува собирот. Без ова можат да се испуштат од вид или да се занемарат важни фактори, како што се сообраќајни ограничувања, работи на одржување објекти, изградба на пат или други пречки.

Проценка на ризик

Идентификувањето на почетните ризици и опасности треба да биде извршено од стратегискиот командир. Меѓутоа, проценката на ризикот се користи во целост дури во текот на оперативното планирање. Имајќи ги предвид сите расположиви информации, оперативниот командир треба да биде во состојба да ги идентификува повеќето можни ризици и опасности кои би можеле да влијаат врз полициското обезбедување на собирот. Ризиците можат да вклучат присуство на групи или поединци кои можеби имаат намера да го попречат собирот или да предизвикаат насилство, а опасност може да биде сè што предизвикува штета или повреда, на пример, сообраќај на возила на фреквентен пат или области каде што луѓето се изложени на ризик од сопнување или паѓање, како што се скали или ниски огради.

Врз основа на идентификување на ризици и сценарија поврзани со нив, командирот може да им даде приоритет на најважните прашања кои веројатно ќе се појават за време на собирот и да воспостави адекватни

контролни мерки за намалување или отстранување на ризиците. Ова може да значи, на пример, воведување бариери за контрола на протокот на сообраќај со цел да се отстрани ризикот од повреди на луѓе или да се намали ризикот од опасности што демнат на пат, или поставување униформирани полицајци на одредени места за да се намали веројатноста за појава на насилно однесување на поединци или мали групи.

Пријавите за сексуални напади врз жени во толпи не само што ги спречуваат жените да присуствуваат на протести, туку, исто така, ги дискредитираат самите учесници во протестите. Извршителите често пати чувствуваат дека овие кривични дела можат да се вршат неказнето. Важно е полицијата да објасни дека нема да се толерира сексуално насилство и дека тоа ќе биде казнето. Кога е можно, полицијата треба однапред со женски и други групи да зборува за безбедноста на жените, а полицајците и полицајките да ги набљудуваат жените во собирот за да осигураат нивна безбедност. Кога полицијата ќе покаже дека сериозно ги сфаќа овие ризици, помала е веројатноста да се појават.

Имало случаи во кои полицијата или безбедносните сили поттикнале сексуално насилство, особено во патријархални општества, каде што се верува дека на жените не им е местото на улиците да протестираат.

Бидејќи се чини дека овој проблем е во пораст, важно е и тој да се разгледа во фазата на планирање, вклучувајќи и како жените можат да пријават сексуално насилство во текот на настанот или по него.

Овозможување

По оценка на разузнавачките податоци и ризици, оперативниот план прецизно ќе покаже како полицијата ќе ги постигне стратегиските намери. Оперативниот командир го согледува настанот во целина и одлучува за остварување на целите заради овозможување да се одржи безбеден собир.

Појдовна точка за полицијата секогаш треба да биде согледувањето како најдобро да се планира овозможување на собирот во согласност со желбите на организаторите. Овозможување мирен собир мора да биде цел дури и кога учесниците не ги почитуваат сите аспекти на домашното законодавство. Иако организаторот можеби не се придржувал кон законот, поединечен учесник на собирот може да не е свесен за

тоа. Во секој случај, по собирот можат да се преземат законски мерки, а на собирот никогаш не треба да се користи присилба само поради неисполнување на условот да се достави известување.

Наметнување на ограничувања: Ако се донесе одлука за ограничувања на собирот, од надлежен орган пред настанот или од полицијата во неговиот тек, тогаш секоја одлука за тоа мора да се раководи од принципите за човекови права наведени погоре. Полицијата секогаш треба да достави јасно образложение за предлагање или наметнување ограничувања, а на организаторите секогаш треба да им се понудат разумни алтернативи кога ограничувањето му наметнува значителен товар на собирот. Секогаш е подобро да се преговара со организаторите за потенцијални ограничувања, отколку да се наметнат ограничувања без претходно предупредување. Полесно може да се преговара за некои ограничувања, како што се избегнување на опасни рути, спречување блокада на клучни локации или измена на времето на одржување на собирот. Меѓутоа, може да има фактички и правен отпор кон други ограничувања, со нивно оспорување од организаторот. Затоа, важно е сите ограничувања, одредени во оперативната фаза на планирање, да бидат доставени до организаторите што е можно побргу. Пред да се воведат ограничувања, полицијата треба да земе предвид:

- *Законски основи за регулирање и ограничување:* Законските основи за ограничување се пропишани во меѓународните инструменти за човекови права. Тие не треба да се дополнуваат со додатни основи во домашното законодавство. Меѓутоа, законските основи неминовно ќе се толкуваат според локалниот контекст преку подзаконски акти или од надлежниот орган;
- *Јавен простор:* Собирите можат легитимно да го употребуваат јавниот простор како што тоа се прави од комерцијална активност или движење на возила и пешаци. Кога се разгледува неопходност за какви било ограничувања, мора да се земат предвид овие нешта;
- *Ограничувања базирани на содржини:* Собирите се одржуваат заради заедничко изразување, чија цел е да се пренесе некоја порака. Ригорозни критериуми, по исклучок, дозволуваат ограничувања на визуелната или звучната содржина на некоја порака, што можат да се наметнат од полицијата само во случај на непосредна закана од насилство;
- *Близина на собир до публиката:* јавните собири се одржуваат за да се пренесе порака до некое целно лице, група или организација. Затоа, како општо правило, треба да биде овозможено собирите да се одвиваат во непосредна близина на нивната целна публика; и

- *Ограничувања на време, место и начин:* На регулаторните органи на располагање им стои широк спектар на можни ограничувања кои не спречуваат да се соопшти пораката. Треба да се понудат разумни алтернативни опции ако се наметнат ограничувања во однос на времето, местото или начинот на одржување на собирот.

Стратегискиот командир има целосна одговорност за настанот и за утврдување на стратегиски намери, стратегиски план и оперативни параметри. Сите ограничувања пред собир мора да се во склад со замислата и планови на стратегискиот командир. Сите ограничувања наметнати за време на собир, на пример, како резултат на инцидент или насилство, ќе мора да бидат одлуки на оперативните командири (на нив требало однапред да мисли командниот тим кога вршел планирање на непредвидени ситуации). За таквите непредвидени ситуации треба претходно да се дискутира со стратегискиот командир (освен ако има загрозување на живот) поради нивното влијание врз целокупниот план, а можеби и врз нивото на ресурси достапни за собирот. Како и да е, плановите за непредвидени ситуации можат да се менуваат ако ситуацијата го налага тоа (на пример, ако има загрозување на живот).

Полицијата секогаш треба да запомни дека собирите треба, колку што е можно, да се овозможат без какви било ограничувања од организаторите и дека сите ограничувања треба бидат колку што е можно помали за да се остварат легитимните цели на државните органи.

Комуникација

Дијалогот инициран од страна на стратегискиот командир мора да се прошири на ниво на оперативната/„сребрената“ команда. Полицијата секогаш треба да има за цел да обезбеди континуитет на персоналот вклучен во дијалог со одредени организатори. Тоа ќе овозможи развој на личните односи и ќе помогне за градење на взаемна доверба. Исто така, полицијата треба да обезбеди јасно дефинирана единствена линија на комуникација со надворешни организации за да се избегне конфузија или соопштување на контрадикторни пораки.

Пред започнувањето на операцијата треба да се одредат тактички командири кои можат да служат како службени лица за односи со организаторите, како и да се утврдат нивните улоги и одговорност. Таквите службени

лица треба да бидат вешти во овозможување на дијалог, преговарање и медијација. Во оваа фаза треба да се посвети посебно внимание на прашањата за јазикот и дијалектот, така што да можат да се ангажираат и задржат преведувачи во текот на целиот процес.

Полицијата треба да осигури комуникацијата да биде двонасочен процес: полицијата не само да собира информации за да помогне за овозможување на мирен собир, туку, исто така, да им обезбедува соодветни и доволни информации на другите клучни засегнати страни за да им овозможи да придонесат за овозможување на мирно собирање.

Полицијата секогаш треба да има на ум дека комуницирањето со организаторите најчесто помага да се утврдат нивните желби и намери за настанот, како и сите потенцијални ризици и опасности, а со тоа да се утврди што да направи полицијата за да се справи со ризиците и да го овозможи одржувањето на собирот. Отворениот и директен разговор може да овозможи таквите дискусии да доведат до успешен и обострано прифатлив заклучок.

Униформа: Соодветна униформа е важна за испраќање исправна порака до јавноста. Меѓутоа, службените лица имаат право и да бидат заштитени од насилан напад. Оваа внимателна рамнотежа на носење вистинска униформа во вистинско време мора, исто така, да биде заснована врз веројатноста за појава на закани и ризикот дека прерано или задоцнето ставање заштитна опрема може да поттикне насилство. Заштитната опрема за телото може да се носи под униформа. Сите униформи и шлемови треба да бидат обележани со бројот на полицискиот службеник, со цел да се олесни неговата или нејзината идентификација ако тој или таа дејствува на несоодветен начин, како и поради безбедносни, медицински и командни причини.

Разликување

Кога полицијата ќе утврди со кого да стапи во контакт, треба да се запомни дека постојат различни поединци и групи кои би можеле да учествуваат во собир, а некои можат да имаат цели и интереси кои се разликуваат од целите и интересите на организаторите. Кога се бараат соодветни групи за разговор, треба да се размисли за идентификација на особено ранливите лица кои можат да бидат вклучени во настанот. Исто така, ќе има различни поединци и организации кои можат да

бидат засегнати или опфатени во собирот на различни начини и кои можеби ќе треба да бидат вклучени во процесите на дијалог.

Непредвидени ситуации

Раното поврзување со службата за брза помош ќе му овозможи на полицискиот командир да посвети внимание на планирање на непредвидени ситуации. Ова значи испитување „што ако“ нешто се случи за време на полициското обезбедување на собирот, што може да доведе до голем инцидент. Голем инцидент е итен случај што налага преземање на конкретни дејствија од една или повеќе служби за брза помош или локални власти. Овие дејствија се преземаат за:

- спасување и транспорт на голем број повредени лица;
- инцидент што налага опсежни и комбинирани ресурси на брза помош;
- мобилизирање и организирање на службите за брза помош и за поддршка да згрижат голем број луѓе на кои им се заканува смрт или сериозна повреда; и
- одговарање на голем број прашања од јавноста и од медиумите кои веројатно ќе бидат поставени, најчесто на полицијата.

Потенцијални ризици и опасности што треба да се земат предвид опфаќаат:

- големи повреди на луѓе предизвикани од нагмечување;
- пожари во затворени подрачја;
- рушење на структура на собир, на пример, кога е подигнат привремен подиум за говорници или трибина за публиката; и
- сериозна потреба за итна медицинска помош.

Полициските командири треба да бидат свесни и за можноста за непредвидени промени во локалниот контекст кои не се поврзани со полициското работење. Тие можат да вклучат работи како што се:

- инфраструктурни колапси;
- неочекувани затворања на патишта; и
- тешки временски услови.

Оперативни опции

Откако се утврдени целите на полициското работење, оперативниот командир мора да одлучи кои тактики на полицијата да се користат за

да се остварат овие цели. Некои оперативни опции може да не бидат на располагање ако стратегискиот командир ги ограничи ресурсите. Меѓутоа, оперативниот командир секогаш треба да им дава предност на опциите кои поттикнуваат дијалог и мирно управување со собир, во согласност со идеалот дека „проактивно полициско работење е многу подобро отколку реактивно полициско работење во случај на нереди“. Иако полицијата може да има разни ресурси врз кои ќе се потпре, полициската практика треба да е сврзана со основните принципи овозможување и комуникација со цел да се остварат стратегиските намери.

Меѓу клучните фактори кои треба да се разгледаат се:

- правила за облекување (на пример, дали полициските службеници носат секојдневни униформи или опрема за нереди);
- број на полициски службеници кои ќе бидат распоредени;
- метод на распоредување на полициските службеници (на пример, мал број на полицајци кои се движат пеш и дискретно присуствуваат на собирот, распоредување на многу полициски службеници со повеќе групи возила, видливо одвраќање со распоредување полициски службеници кај ранливи згради);
- видови на опрема и возила што се видливи за учесниците во собирот;
- распоредување на тактички опции кои веднаш паѓаат во очи (на пример, кучиња или водени топови);
- начин на изведување на брифинг (на пример, дали брифингот бара специјализирани фотографии или видео снимки за да се обезбеди целосно разбирање);
- дали употребата на некои тактики може негативно да влијае врз собирот (на пример, хеликоптери во низок лет или употреба на полициски кучиња);
- собирање на докази;
- пријавување и истрага за кривични дела; и
- стратегија за лишување од слобода.

Оперативниот командир треба да има на ум дека присуството на полицијата може да ги зголеми тензиите или, алтернативно, да служи за да ги смири луѓето и дека, иако полицијата се фокусира врз вербална комуникација, командирот треба да ја има на ум важноста на невербалната комуникација и пораката што распоредувањето на полициски службеници може да им ја пренесе на учесниците во собирот. На пример, голем број полицајци распоредени во заштитна опрема со шлемови и штитови и со видливо присуство на водени топови или

друга таква опрема, ќе создаде многу поинаков впечаток отколку кога полицијата се распоредува во рутински униформи. Ако полицијата сака да соработува со организаторите и учесниците на собирот, таа треба да се стреми да распореди полицајци со таква опрема и во толкав број кои оддаваат впечаток на подготвеност за разговарање и заедничко работење за овозможување на собирот.

Ако оперативниот командир е загрижен поради можноста за нарушување на јавниот ред, тогаш во непосредна близина треба да се распоредат полициски резерви во соодветен број и со соодветна опрема, но надвор од погледите на учесниците во собирот.

Исто така, оперативниот командир треба да посвети внимание на родовата рамнотежа на распоредениот персонал, земајќи ги предвид сите достапни информации и разузнавачки податоци. Ова треба да обезбеди соодветна застапеност на полицајки заради соодветно справување со различни потенцијални сценарија и контексти.

Во следниот дел се наведени некои од специјализираните полициски улоги, видови на опрема и оружје што се достапни за распоредување за да се постигнат специфични цели на полициското работење.

Улоги на полицијата

Службеници за врски со заедницата / полиција за дијалог

Овие службеници се одговорни за директен контакт со учесниците на собирот или со членови на локалната заедница. Тие се специјално обучени за комуникација и преговарање и се под директна контрола на оперативниот командир. Комуникацијата помеѓу организаторите на полицијата и собирот не треба да биде средство за собирање разузнавачки податоци заради нивно подоцнежнo користење против тие организатори.

Распоредувањето на овие полициски службеници може да:

- ѝ ги разјасни полициските намери на јавноста;
- овозможи директно поврзување со медијатори од заедницата;
- изгради доверба меѓу поединците;
- го подобри процесот на комуникација помеѓу организаторите и полициската команда; и
- го поддржи принципот „без изненадувања“.

Сепак, треба да се внимава да не се:

- стават овие полицајци во опасност или изолација во масите; или
- прераспоредат овие полицајци во улога на контрола на немири.

Велосипедски единици

Полициските велосипедски единици се покажаа како ефикасни за создавање кордон или за придружба на групи на неагресивен начин. Тие се од суштинско значење за протести во кои има велосипедисти. Ако се добро обучени, велосипедските единици можат бргу да станат бариера или филтер што ќе го забави движењето на собирот.

Согледувања:

- Велосипедите се способни да се движат со мали брзини;
- Полициските службеници треба да бидат соодветно обучени;
- Полициските службеници треба да бидат распоредени во тимови од најмалку двајца полициски службеници на велосипеди;
- Полициските службеници не треба да бидат распоредени таму каде што собирите веројатно ќе станат агресивни; и
- Полициските службеници треба да внимаваат да не бидат изолирани.

Полицајци за управување со групи луѓе

Тоа се полицајци облечени во обични, незаштитени униформи, но се специјално обучени да работат заедно и кои при распореденост во единица можат да применат тактики за управување со мирен собир (т.е. отворени редови, засилени редови, клин-формации со мали тимови).

Таквите полицајци може да бидат присутни во скромен број, да патролираат во областа, да стапат во контакт со учесниците и, генерално, да овозможат активности поврзани со собирот.

Тие имаат голем број предности. Ако се правилно обучени, тие можат:

- Лесно да комуницираат со собирот;
- Да им помагаат на луѓето во неволја (на пример, во случаи на несреќи, изгубени деца);
- Да создадат помалку агресивна слика;
- Да остават собирот да помине покрај нив или лесно да се движат низ собирот за да се справат со одредени проблеми; и
- Да помогнат за враќање на областа во нормала.

Меѓутоа, тие имаат и недостатоци:

- Тие се лошо заштитени од проектили или директни напади; и
- За да бидат ефикасни, тие мора да се држат заедно, под оперативна команда на командирот на нивната единица.

Полициски службеници и одделение за контрола на нереди

Овие полициски службеници се целосно опремени со заштитна опрема, вклучувајќи шлемови, штитови, оклопи и палки и се специјално обучени за справување со сериозни нереди. Тие треба да останат подалеку од погледот на учесниците во собирот колку што е можно подолго и да бидат распоредени само ако ситуацијата се влошува или ако има веродостоен ризик од насилство од контрадемонстранти или други групи.

Тие имаат голем број на предности, меѓу кои се следниве:

- Тие се добро заштитени од проектили и лични напади;
- Тие поседуваат високо ниво на специфична експертиза за контрола на нереди, имаат поминато специјална обука, добро се опремени и имаат високо ниво на лична дисциплина;
- Можат брзо да се движат и да се справат со бунтовни собири или нивни елементи; и
- Способни се индивидуално да употребат присилба или сила во склоп на севкупното полициско работење.

Недостатоците во случај на распоредување на овие единици се:

- Самото присуство може да испрати негативна порака до учесниците на собирот;
- Можат да станат премногу агресивни или недисциплинирани;
- Комуникацијата со други полицајци и со другите луѓе ќе биде сериозно заслабната поради заштитната опрема на главата;
- Сè додека се потребни, ситуацијата не може да се врати во нормала. Меѓутоа, активности како што се отстранување шлемови и спуштање штитови можат да претставуваат форма на невербална комуникација што може да помогне за деескалација; и
- Здравјето и добросостојбата на полициските службеници можат да загрижуваат, бидејќи тие можат бргу да дехидрираат при топло време додека носат целосна заштитна опрема.

Тимови за приведување

Употребата на тимови за приведување во тек на нарушување или потенцијално нарушување на јавниот ред е начин да се задржат и да се

отстранат поединци од собирот, кои со насилство можат да поттикнат други луѓе околу нив да вршат насилни дејствија.

Согледувања за ангажирање на тимови за приведување:

- Тие мора да бидат посебно обучени, да бидат добро опремени и да имаат високо ниво на лична дисциплина;
- Тие мора да дејствуваат врз основа на точни и веродостојни информации при справување со одредени поединци;
- Одлучување дали приведувањето треба да се изврши веднаш или по настанот (по можност врз основа на докази од видео камери за набљудување или од тимови за собирање на докази);
- Утврдување на бројот на полициски службеници кои мора да ја напуштат првата линија за да помогнат за ефикасно постапување со приведените лица; и
- Нивните акции можат да предизвикаат солидарни акции или дури и да предизвикаат незадоволство и да го зголемат чувството на непријателство на учесниците кон полицијата.

Тимови за собирање на докази

Распоредувањето на фотографски или видео камери на собирот може да биде средство не само за собирање докази за кривични дела, туку и психолошки инхибитор што може да одврати потенцијални криминалци и проблематични учесници на собирот од кршење на законот. Криминалците можат да настојуваат во текот на собирите да вршат кривични дела, како што се кражби или сексуални напади.

Целта на ваквото собирање докази треба јасно да им се соопшти на организаторите и учесниците.

Сепак, опрема или практики за таен надзор треба да се применуваат само по испитување на импликациите на таквите активности за човековите права, а доколку е потребно, треба да се бара и добие судско одобрение. Затоа, тимовите за собирање докази треба да се користат само за собирање докази за кривични постапки и треба:

- Секогаш да бидат распоредени во полициска униформа;
- Да собираат докази пред очите на јавноста;
- Да бидат соодветно обучени и опремени;
- Да бидат правилно водени (на пример, под команда на функционален командир);
- Да се користат во согласност со законските услови;

- Да имаат на ум дека, во некои случаи, насочување на камерите директно кон поединци во близина може да се смета како провокативно и може да доведе до нереди;
- Да ги чуваат фотографиите или видео снимките на безбеден начин, така што неовластен персонал да нема пристап кон нив;
- Да знаат како да ги презентираат своите докази на соодветен начин пред судот;
- Да не снимаат постојано, туку како реакција на зголемување на тензиите или при опасност од кривични дела или насилство; и
- Да се зачува филмот и фотографиите за непосредни полициски потреби или за докази во судски постапки, но не долгорочно.

Сепак, треба да се има предвид дека сите полициски службеници, дури и кога не се на должност, мора да се подготвени да дадат целосна писмена изјава за она што го виделе за време на операциите и да бидат подготвени да сведочат на суд во врска со криминално поведение.

Полициски службеници во цивилна облека

Ангажирање на полициски службеници во цивилна облека (во извидувачка функција или како дел од тимот за приведување) за присуство на собирот налага внимателно планирање. Прво, употребата на прикриени службени лица ќе го засегне правото на почитување на приватен и семеен живот²² (член 17 од МПГПП) и затоа активностите на овие полициски службеници мора успешно да го поминат тестот на сразмерност и неопходност.²³

Командирите мора, исто така, да водат сметка:

- за безбедноста на полицајците и нивната способност за безбедно излегување од собирот;
- за влијанието на загубата или кражбата на дел од полициска опрема (на пример, огнено оружје и радио-приемници) врз операцијата; и
- дека полицајците не смеат да дејствуваат како агенти-провокатори и никогаш не смеат да поттикнуваат или да учествуваат во незаконски дејствија во собирот.

22 Во случајот на Марк Кенеди, прикриен полицаец на Полицијата на Обединетото Кралство, беше откриено дека полицајците оформиле долготрајни, интимни врски со активисти, имале деца со нив и станале дел од нивните пошироки семејства. Во други случаи биле користени идентитети на мртви деца за создавање нов идентитет на полицајците. Видете Paul Lewis and Rob Evans, „UN official calls on British government to investigate undercover police scandal“, веб страна на The Guardian, 23 јануари 2013, <<http://www.theguardian.com/uk/2013/jan/23/un-official-undercover-police-scandal>>.

23 Statement by the United Nations Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association at the conclusion of his visit to the United Kingdom. See more at: <<http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=12945&LangID=E#sthash.gUJ3z9To.dpuf>>.

Полициски службеници на коњи

Полициски службеници на коњи се користат во некои земји на ОБСЕ за придружба или управување со големи или потенцијално проблематични собирања и можат да бидат поефикасни од полицајци-пешаци во некои околности. Сепак, коњите не се вообичаени како оперативна опција на полицијата и можат да изгледаат како закана за учесниците.

Согледувања за употреба на полициски службеници на коњи:

Полициските службеници на коњи имаат подобар поглед кон собирот и набљудувачите и можат да соберат информации за бројот на учесници, однесувањето на собирот и предвидените проблеми;

- Тие можат да бидат корисни за комуникација со учесниците поради нивната видливост и пристап до групите луѓе;
- Координираното распоредување во собирот треба да биде одобрено од оперативната команда, бидејќи во некои контексти коњите можат да предизвикаат ненадејни повреди на пешаците;
- Полицијата никогаш не треба да ги третира коњите како оружје или средство за присилба;
- Треба да се издаде предупредување пред да се распоредат коњи на собири;
- Коњите имаат разни потреби, па во врска со нив секогаш треба да се побара совет од искусен полицаец кој работел со коњи;
- Коњите имаат потреба од штала и ветеринарна служба во близина, и нема да можат да бидат распоредени толку долго како луѓето;
- Полициски службеници со комплетна лична заштитна опрема можат да бидат ангажирани само во ограничен временски период и се соочуваат со сличен ризик од дехидрација како полицајци-пешаци кои носат заштитна опрема; и
- Полициски службеници на коњи можат да се користат за собирање докази, бидејќи имаат добар поглед поради нивната издигната положба. Во овој случај, тие треба да бидат опремени со камери на кацигите.

Полициски кучиња

Кучињата се користат од многу полициски организации во различни форми на полициско работење и можат да бидат распоредени поединечно или како дел од поголем тим. Сепак, бидејќи кучињата можат да бидат застрашувачки и провокативни, тие не треба да се користат рутински, туку само во специфични околности. Тие не се погодни за работење на големи собири.

Согледувањата за употреба на полициски кучиња се:

- Кучињата не треба да се користат за контрола на нереди, ограничување на движење или растурање на неуреден собир;
- Водичите на кучиња и кучињата мора да бидат врвно обучени;
- Водичите на кучиња секогаш треба да бидат поддржани од полицајци-пешаци;
- На собирот треба да му се издаде предупредување пред да бидат распоредени кучиња со водичи на кучиња;
- Кучињата не можат да прават разлика помеѓу оние кои го кршат законот и оние кои не го прават тоа;
- Употребата на кучиња може да се смета како провокативна, заканувачка или навредлива, а нивното распоредување може да предизвика несакани ситуации;
- На кучињата им треба соодветен транспорт и ветеринарни услуги, па секогаш треба да се бара совет пред нивното ангажирање; и
- Употребата на кучиња може несразмерно да влијае врз некои верски групи кои имаат историски перцепции за употребата на кучиња.

Ресурси и опрема

Препреки

За мирно управување со собир можат да се користат разни видови на препреки, имајќи го предвид „принципот на непосредна близина“ (видно/слушно поле). За да се ограничи движењето на насилни собири или, во некои случаи, да се прикрие глетката кон спротивставени групи, се користат готови, наменски или прилагодени препреки:

- Меѓу готови препреки спаѓаат природни видови, згради, грмушки или зеленило и изградени функционални видови за одделување на заедници. Некои објекти, како што се амбасади, се изградени со намерно поставени препреки;
- Наменските препреки вклучуваат препреки за контрола на групи (некогаш наречени француски бариери), монтажни бариери со странична потпора (користени на концерти и сценски настани), накривени бариери (користени за забавување на движењето на групи луѓе), мрежести огради (многу различни типови) и ленти; а
- Прилагодените препреки вклучуваат возила, полициски службеници, велосипедски единици, коњанички единици или метални транспортни контејнери.

Главните согледувања во однос на употребата на препреки се:

- Тие мора да бидат добро поставени пред оформувањето или почетокот на собирот;
- Физичките препреки му наметнуваат ограничувања на собирот, па затоа, како дел од пристапот „без изненадувања“, организаторите треба да бидат информирани доколку полицијата има намера да ги користи препреките, со цел да го заштити собирот;
- Тие ќе го попречуваат движењето на полицијата, како и на демонстрантите;
- Полицијата треба да обезбеди да има соодветни места за излез и влез;
- Човечки препреки овозможуваат дијалог, но, исто така, можат да предизвикаат реакција и агресија;
- Физички препреки можат да го ограничат дијалогот, но, исто така, со ограничување на физичкиот контакт можат да спречат претерани реакции на полицијата или учесниците во собирот;
- Користените препреки треба да ги одразуваат ризиците. На пример, препреките за контрола на групите лесно можат да се претворат во оружје од страна на агресивни учесници на собирот;
- Физичките препреки не можат лесно да се преместат, што ограничува брзо распоредување; и
- Повеќето препреки ќе го ограничат движењето на луѓето и во „вжештени“ ситуации, поединците можат да станат заглавени или дури згмечени околу нив.

Чадна завеса

Употребата на чад може да создаде визуелна бариера која ќе овозможи прераспоредување на полициски сили или евакуирање на ранливи лица од видокругот на други демонстранти.

Согледувања за употреба на чадна завеса:

- Чадна завеса треба да се употребува само во случај на насилни напади врз полициски сили (со огнено оружје, запаливи или експлозивни напади);
- Чадна завеса се употребува само по наредба од оперативна („сребрена“) команда;
- Чадот може да ја промени насоката поради ветерот, а силен ветар може да го направи чадот неефикасен;
- Чадот може да ја затскрие полицијата од погледот на учесниците на собирот, но и да го затскрива собирот од видокругот на полицијата;

- Учесниците на собирот можат да помислат дека чадната завеса претставува солзавец, што може да предизвика непријателски реакции или паника;
- Треба да се земат предвид можностите за бегство на учениците на собирот во случај на панично однесување;
- Некој може да изнесе сомнежи дека чадот бил искористен за да се прикрие прекорливо однесување на полицијата;
- Пред употреба на чадот треба да се издаде предупредување, освен во случај на итна ситуација;
- Канистерите за чад никогаш не треба да бидат насочени кон луѓе;
- Чадот може да има негативно влијание врз полициската акција.

Употреба на полициски возила

Употребата на полициски возила како тактика налага внимателна дефиниција. Не постојат околности во кои би било прифатливо да се вози возило со доста голема брзина низ собир. Таквата акција би била неселективна употреба на потенцијално смртоносна сила и не може да се оправда од гледна точка на човековите права.

Согледувања за употреба на полициски возила:

- Возилата можат да се користат како мобилни препреки;
- Возилата можат да се користат како системи за јавно обраќање заради комуникација со учесниците;
- Возилата можат да се користат за да се обезбеди осветлување;
- Возилата можат да се користат за превоз на голем број полициски службеници, приведени лица или опрема;
- Возилата можат да се користат за заштита од проектили;
- Возилата можат да се користат за покажување снага, со цел да се обесхрабри незаконско однесување;
- Возачите мора да имаат соодветна обука и да поседуваат соодветна дозвола; и
- Употребата на сирени или светла може да влијае врз однесувањето на учесниците во собирот.

Вештачко осветлување

Ова осветлување може да се користи за да се осветли област, за да се намалат опасностите за здравјето и безбедноста или за да се намали перцепцијата за анонимност на поединци. Осветлувањето помага да се прибават разузнавачки податоци и докази. Ако е планирано собирот да се одржи со слаба природна светлина, при планирањето треба да се согледа дали има потреба за вештачко осветлување.

Согледувања во врска со вештачко осветлување, кое може:

- Да се обезбеди од летало (силно светло за осветлување голем простор);
- Да се постави на возило;
- Да се инсталира на тлото;
- Да се држи во рака;
- Да налага надворешен извор на енергија (за некој вид осветлување).

Воздушна поддршка

Воздушната поддршка, онаму каде што е достапна, може да биде голема предност за кој било команден тим со овозможување визуелен преглед на одредена област, како и со прибирање докази и информации. Постојат разни видови воздушна поддршка која може да се распореди, вклучувајќи:

- Хеликоптери;
- Авиони;
- Цепелини;
- Балони со топол воздух; и
- Беспилотни летала со далечинско управување (дронови).

Согледувања за употребата на воздушна поддршка:

- Трошоци;
- Достапност;
- Полнење на гориво и време на летање;
- Воздушна поддршка може да помогне за ефективно распоредување на ресурси;
- Надзорот од воздух може да се смета како провокативен и да води кон ескалација на тензии на теренот;
- Против пилотите можат да се користат ласери;
- Бучавата од авионот може да ја наруши комуникацијата;
- Неопходно е да има можности за полетување и слетување.

Оружје

Пред полицијата да распореди некакво оружје, секогаш мора да осигури употребата на такво средство за присилба да е неопходна во одредено време и прописно одобрената употреба на присилба да остане сразмерна, т.е. да се користи минимална форма и ниво на присилба за да се постигне посакуваната цел, а негативните последици од примената на присилбата да не натежнуваат над легитимната цел. Ова значи дека не треба да се користи присилба ако наложеното ниво на

присилба би им предизвикало прекумерна штета на оние против кои е наменета и треба да се води грижа да не им бидат нанесени повреди или штета на набљудувачи или мирни учесници.

Многу важно е да се запомни дека употребата на ваква присилба е потенцијално смртоносна и дека секоја употреба на оружје може да има особено штетно влијание врз некои ранливи групи, особено децата и младите луѓе, старите лица и лицата со попреченост или други форми на физички пречки.

Секоја употреба на оружје и дадените наредби и предупредувања секогаш треба да бидат целосно документирани за последователна контрола по завршувањето на собирот.

Линии од полициски службеници со штитови

Полициски службеници во заштитна опрема со шлемови и носечки штитови распоредени во линија создаваат препрека и покажуваат снага што може да обесхрабри насилно однесување. Меѓутоа, во некои ситуации распоредувањето на штитна линија може да има спротивен ефект, да поттикне насилни реакции и да провоцира нереди. Употребата на штитови првенствено е средство за заштита, за да се спречи проектили да погодат полициски службеници. Тие можат да се користат за офанзивно дејствување заедно со палки (видете подолу), а пловната страна на штитот може да се користи за оттурнување лица нанзад. Треба да се внимава работ на штитот да не се користи офанзивно, бидејќи може да предизвика сериозни повреди, особено со удари по главата или вратот, кои можат да бидат смртоносни.

Согледувања за употреба на штитни линии:

- Сите полицајци мора да бидат соодветно опремени;
- Активирање на штитната линија налага специфична обука, подготвеност и адекватен избор на полициски службеници;
- Треба да има цврста команда и контрола, при што надзорниците од првата линија треба да се подготвени да ги задржат полициските службеници кои реагираат неумерено;
- Секое такво распоредување ќе ја ограничи можноста на полицијата да преговара и комуницира;
- Кога штитните линии не се потребни, тие треба да се повлечат; и
- Во случај на напад, напаѓачите можат да ги претворат штитовите во волан, така нанесувајќи им сериозни повреди на полициските службеници.

Палки

Употребата на палки од полицијата на координиран, дисциплиниран начин може да ги придвижи или растера насилните учесници во собирот или да заштити полициски службеници од напад. Секој удар со палка мора да биде оправдан според условот сразмерност. Палките треба да се користат само кога била обидена присилба на други пониски нивоа, но обидот бил неефикасен или непрактичен.

Согледувања за употреба на палки:

- Можат да се користат за покажување снага и визуелно предупредување до демонстрантите, за да одвратат поединци од насилство или да ги принудат да се оддалечат;
- Не треба да се користат провокативно, на пример, да се удира со палка по полициски штит за да се „разгори“ толпата.
- Употребата на палки ќе се смета како агресивна и загрозувачка и може да доведе до зголемување на тензии и ескалација на насилство;
- Треба да се издаде предупредување за употреба на палки, но може да се отстапи од тоа ако околностите не дозволуваат, или ако моментална употреба на палки е неопходна за да се отстрани опасност;
- Освен ако постои ризик од смрт или сериозна повреда, ударите со палки никогаш не треба да се насочени кон главата или рамената, како и кон гениталиите, 'рбетот и другите ранливи делови од телото, бидејќи тоа може да претставува смртоносна употреба на сила или да предизвика сериозна повреда;
- Откако ќе се оствари легитимната цел на ударот со палка, употребата на сила мора да престане;
- Одговорност за употребата на присилба има службеното лице кое ја дава наредбата за користење или извлекување на палки и поединечното службено лице кое ја користи палката; и
- Таквата употреба на палки бара висок стандард на обука, многу ефикасна команда и контрола, како и лична дисциплина.

Воден топ

Постојат различни видови на водени топови користени од полицијата и тие имаат бројни функции. Некои се опремени со камери за собирање докази (видете го текстот за тимовите за собирање докази), а други имаат способност да користат вода во комбинација со хемиски средства (видете го текстот за хемиските средства). При полициско обезбедување на собири треба да се користат само водени топови наменети за таа цел, а не за противпожарна заштита. Секоја употреба на водени топови треба да е оправдана во согласност со условот сразмерност.

Примарна функција на водениот топ е да исфрли големи количества вода во снажен млаз против учесници на собир. Водени топови никогаш не треба да се користат за да се растури мирен собир.

Согледувања за употреба на водени топови:

- Користењето на водени топови мора да биде дозволено на ниво на оперативна/„сребрена“ команда или погорно ниво;
- На воден топ му треба подготвен доток на вода од безбеден извор со доволен притисок за брзо полнење;
- Водениот топ е поселективна употреба на присилба отколку солзавец, но е понеселективен од муниција за онеспособување (т.е. пластични куршуми, гумени куршуми, пластични куршуми со склопувачки глави, пенливи проектили од тврд сунѓер, гумени топчести проектили или гравовидни вреќести проектили со оловни пелети);
- Учесници на собир можат да го перцепираат присуството на водени топови како застрашувачко или како провокација;
- На учесниците во собирот треба да им се даде предупредување пред да се употреби воден топ;
- Употребата на воден топ може да создаде ризици, како што е создавање лизгава површина, а големиот притисок на водата може да предизвика луѓето да паднат и да бидат повредени;
- Водените топови се погодни за статични собири отколку за подвижни собири или маршеви;
- Мора да бидат достапни соодветни рути за разијдување или излез, за да им се овозможи на луѓето да се оддалечат безбедно;
- Водени топови никогаш не треба да се употребуваат против лица кои притисокот на водата би можел да ги исфрли од згради;
- Мора да им биде достапна медицинска помош на оние кои ќе ја побараат;
- Со водените топови може да ракува само обучен персонал;
- Командирите мора да бидат свесни дека е неопходно полицајци да го заштитуваат водениот топ; и
- Водени топови никогаш не треба да се користат на температури под нула степени целзиусови.

Хемиски средства

Употребата на гасот CS, познат како солзавец, веројатно е најпознатата полициска тактика за контрола на групи луѓе (во неколку земји се користи помалку моќен, но потоксичен хлороацетофенон или CN). Кристалите на хлоробензалмалонитрил се распрснуваат во облак од гас и кога се вдишуваат или доаѓаат во контакт со влажна кожа

околу очите или устата создаваат чувство на горење и предизвикуваат кивање и кашлање. Во повеќето случаи ефектите се јавуваат за 10 до 20 минути. Меѓутоа, продолжена или концентрирана изложеност на овој гас може да предизвика болни плускавци.

Гасот CS обично се испорачува во канистер и се лансира од специјално адаптирана пушка, иако може да биде фрлен во рачен канистер. Во обата случаи некој од собирот може да го подигне канистерот и да го фрли назад кон полициските линии. Другите системи содржат гас што се испорачува во мали пелети со големина од џамлија, кои испаруваат веднаш штом ќе се приземјат. Ниту еден од овие методи за распоредување не треба да биде насочен директно кон некое лице.

Во некои случаи гасот CS може да се додаде во вода исфрлана од воден топ. Ова е поселективна употреба на присилба и може да биде насочена директно кон поединец. Помалку веројатно е дека овој метод влијае врз општата популација, бидејќи кристалите не се пренесуваат со воздух. Сепак, засегнатите лица ќе бидат подолго подложени на ефектите на гасот CS поради кристалите што се апсорбираат во нивната облека.

Оперативната цел треба да биде само растурање на собирот, а солза-вечот никогаш не треба да се користи кога луѓето не можат да заминат, доколку се во ограничен простор. Одлуката за растурање на собир мора да биде неопходна и сразмерна. Од учесниците мора прво да било побарано да го напуштат собирот и тие да го игнорирале барањето. Покрај тоа, прво треба да се користат помалку штетни средства за да се постигне разијдување на собирот. Пред да се користи гасот CS мора да се издаде предупредување. Ризиците и за мирните учесници и за оние кои не се учесници во собир мора внимателно да се оценат за да се осигури дека тие не ја надминуваат вистинската штета што се настојува да се спречи или запре преку растурање на собирот.

Друго хемиско надразнувачко средство со поинаква употреба е гасот ОС – олеоресин капсикум – или биберест спреј, дизајниран за прскање во лице. Тој не е соодветен за растурање на собир или за да се смират оние кои предизвикуваат неред, туку само како одбрана од напад од насилни поединци. Обично има облик на рачно шишенце со дршка слична на ороз, налик на мал апарат за гаснење пожар. Поради притисокот на спрејот никогаш не треба да се користи на растојание помало од еден метар, за гасот ОС да не предизвика повреда на лицето или очите.

Иако полицијата опсежно користи хемиски средства, постојат контексти во кои тие никогаш не треба да се користат. Тука спаѓа користење на хемиски средства како средство за растурање на мирен собир во кој има постари луѓе, деца или други лица кои можеби имаат потешкотија да се оддалечат за да ги избегнат хемикалиите, во затворени простори или во спортски стадиони каде што излезот е ограничен и постои опасност од трауматски повреди. Треба да се користат само правилно тестирани и одобрени хемиски средства, со јасни упатства за нивно користење и со преземање на неопходни мерки на претпазливост за да се спречи непотребно или прекумерно оштетување или повреди.

Согледувања за употреба на хемиски средства:

- Секое користење на хемиски средства мора да биде одобрено најмалку на ниво на оперативна/„сребрена“ команда;
- Проектили или канистери со хемиски средства никогаш не треба да бидат испукани кон поединци;
- Полицијата мора да има ефективна заштитна опрема, бидејќи употребата на хемиски средства може негативно да влијае врз полициски службеници или да ги повреди;
- Полициските службеници кои користат хемиски средства мора да бидат обучени за нивна правилна употреба;
- Употребата на хемиски средства на терен мора да биде контролирана од оперативниот командир;
- Кога е постигната посакуваната цел, нивната употреба и распоредување мора да се запрат од оперативната/„сребрената“ и тактичката/„бронзената“ команда;
- Временските услови можат да имаат големо влијание врз употребата на хемиски средства;
- Тие се првенствено дисперзивни тактики и треба да се користат само во случај на широко распространето насилство и само кога другите методи не успеале или веројатно нема да успеат ако бидат обидени;
- Пред употреба мора да се издаде предупредување;
- Тие никогаш не треба да се користат во области каде што учесниците на собирот не можат лесно да се разијдат, како што се фудбалски стадиони или слепи улици;
- Мора да се разгледаат можностите за бегство во случај на паника;
- Рутата за напуштање на собирот мора да биде изводлива, со оглед на ветерот и местото каде што ќе се исфрли хемикалијата;
- Рутата за напуштање мора да им е јасна и очигледна на учесниците во собирот, за да се спречат или минимизираат повредите;

- Рутата за напуштање никогаш не треба да биде кон полициската линија без странични патеки вдолж патот;
- Ако хемиските средства се пренесуваат преку воздух, мора да се обрне внимание на населението во областа; на пример, гасот не треба да се користи во близина на болница;
- Мора да им биде достапна медицинска помош на оние кои ќе ја побараат; и
- Темелно известување за употребата на хемиски средства треба да биде задолжително (зошто, како, ниво на успешност, жртви, итн.).

Ударни патрони

Постои широк спектар на енергетски проектили со помалку смртоносно дејство или ударни патрони-куршуми, кои се користат ширум светот. Во оваа муниција за онеспособување спаѓаат дрвени куршуми, гумени куршуми, пластични кругови со склопувачки глави, пенливи проектили од тврд сунѓер, гумени топчести проектили или гравовидни вреќести проектили со оловни пелети. Брзината и калибарот на проектилите значително варира, а овој прирачник не се занимава со совети за различни видови на оваа муниција. Меѓутоа, постојат некои согледувања за нивна употреба при полициско обезбедување на собири.

Енергетските проектили често се користат како средство за присилба и според нивната јачина се веднаш по употребата на огнено оружје. Со оглед на ова, полицијата мора да разбере дека енергетските проектили се помалку смртоносни, но, ако се користат неправилно, тие можат да предизвикаат смрт или сериозна повреда. Поради тоа, мора да се почитуваат мерките за намалување на ризикот.

Меѓу согледувањата за употреба на ударни патрони спаѓаат:

- Треба да се користат само тестирани и одобрени типови на проектили;
- Треба да се утврдат јасни инструкции за оддалеченоста од која смеат да се употребуваат и за метите кон кои се пука;
- Службените лица треба да бидат свесни за инхерентните ризици и да ги следат упатствата;
- Одобрение за распоредување мора да се издаде од оперативниот командир, а одобрение за употреба – од тактичкиот командир;
- Ударните патрони треба да се користат само кога има непосреден ризик за сериозни повреди или смрт на некое лице;
- Тие треба да се користат само од обучен и соодветно опремен персонал;

- Куршумите треба да се испукуваат само кон поединци кои претставуваат непосреден ризик за нанесување сериозни повреди или ризик за нечиј живот;
- Никогаш не смее да се врши неселективно испукување на ударни патрони кон толпа луѓе;
- Ударните патрони треба да се насочени само кон долниот дел на торзото или нозете (освен при спротивставување на непосредна опасност за сериозни повреди или опасност за нечиј живот);
- Тие не треба намерно да се насочувани кон тлото за потоа да отскокнат пред удирање во метата;
- Употребата на теренот мора да биде контролирана од оперативниот командир;
- Кога е постигната посакуваната цел, употребата и распоредувањето мора да бидат преиспитани од оперативната и тактичката команда;
- Мора да бидат достапни соодветни патеки за разијдување или излез, за да им се овозможи на луѓето безбедно да се оддалечат;
- Мора да биде достапна медицинска помош за оние кои ќе ја побараат;
- Ударните патрони треба да се користат само откако биле обидени други методи и не успеале или е веројатно дека не би успеале ако биле обидени; и
- Треба да се издаде предупредување пред употребата, кога е можно.

Огнено оружје

Во документот на ООН *Основни принципи за употреба на присилба и огнено оружје од полицијата* се утврдува дека може да се користи огнено оружје само против лица кои претставуваат непосредна и реална закана за нечиј живот. Употребата на огнено оружје е најекстреман вид на присилба и е смртоносна опција. Огненото оружје никогаш не смее да се третира како оперативна алатка за управување со јавно собирање. Огненото оружје не треба да се користи за да се растури собир, дури и во случаи кога се одвиваат насилни дејствија.

Кога е достапна друга опција која ќе постигне ист или сличен ефект, таа треба да се користи наместо огнено оружје. Да се одземе живот од едно лице е спротивно на првиот принцип на полициска заштита (заштита на животот) и е повреда на правото на живот. Оттаму, ставање нечиј живот во ризик е прифатливо само ако се врши за да се заштити или спаси друг живот.

Ако постои конкретна потреба за распоредување на полициски службеници со специјално вооружување (наместо распоредување на рутински вооружени полициски службеници) за обезбедување на специфични аспекти на јавен собир врз основа на претходно добиени разузнавачки податоци, таквите полициски службеници мора да се добро обучени и опремени, а нивната функција на полициски службеници со огнено оружје трае додека трае собирот.

Согледувања за употреба на огнено оружје:

- Полицајците надлежни за одржување на јавниот ред треба да бидат вооружени само со оружје носено во закопчана футрола [пиштол], која е странично фиксирана;
- Огненото оружје треба да се извлече само кога полицискиот службеник или друго лице е во непосредна животна опасност;
- Полициските службеници кои одржуваат јавен ред треба да бидат поддржани од мали тимови вооружени со прецизно оружје што се користи со две раце [пушки] со оптички нишан, кога тоа е можно;
- Тимовите со огнено оружје треба да бидат распоредени само од оперативната/„сребрената“ команда врз основа на јасни закани и на теренот да бидат контролирани од полициски службеници на тактичката команда;
- Одговорност за употреба на огнено оружје сноси командата, како и службените лица кои го користат огненото оружје;
- Огненото оружје треба да се користи само откако биле обидени други методи и не успеале, или не би успеале да биле обидени;
- Треба да бидат испукани само поединечни истрели и само додека не е отстранета опасноста, а автоматска стрелба никогаш не е прифатлива;
- Неселективно пукање во толпа никогаш не е легитимно или прифатливо;
- Истрелите мора да бидат насочени само кон лица кои претставуваат непосреден и реален ризик за животот на некое лице, вклучувајќи полициски службеници;
- Полициските службеници со огнено оружје мора да бидат свесни за можниот ризик од заскитани куршуми и погодување на невини гледачи;
- Кога е постигната посакуваната цел, употребата на огнено оружје мора да запре, а неговото натамошно распоредување мора да се преиспита од оперативната и тактичката команда. Како во сите случаи на употреба на присилба, полицискиот службеник мора да

- престане да користи огнено оружје кога целта е постигната или кога не постои натамошна неопходност за негова употреба;
- Треба да се земат предвид можностите за бегство на учесниците на собирот во случај на паника;
 - Мора да им биде достапна медицинска помош на оние кои ќе ја побараат; и
 - Полицијата мора да поднесе извештај за секоја употреба на огнено оружје и да испита секој случај на таква употреба

**Листа за потсетување
Одговорности на командниот тим
во фазата на оперативно планирање**

Стратегиската/„златната“ команда ќе:

- ✓ достави стратегиски план до оперативниот командир;
- ✓ го надгледува подготвувањето на оперативен план, осигурувајќи дека е во согласност со стратегиските намери;
- ✓ го продолжи дијалогот со организаторите; и
- ✓ обезбеди адекватни ресурси за успешно полициско обезбедување на собирот.

Оперативната/„сребрената“ команда ќе:

- ✓ започне конкретен дијалог со организаторите;
- ✓ формулира оперативен план во склад со стратегиските намери и ќе покаже јасни процеси на одлучување за секој ангажман што влијае врз човековите права;
- ✓ утврди прецизно кои оперативни опции да се употребат во определени ситуации и како да се постапи за справување со ризикот сврзан со нивната употреба;
- ✓ ги пренесе сите релевантни информации до стратегиската команда;
- ✓ ги утврди релевантните цели на полициското работење;
- ✓ ги утврди тактиките кои се потребни за остварување на тие цели, земајќи ја предвид анализата на ризиците; и
- ✓ одреди тактички командири.

ПОГЛАВЈЕ 7. ФАЗА НА ТАКТИЧКО ПЛАНИРАЊЕ

Штом ќе биде составен оперативниот план, оперативниот командир распоредува соодветен број на полициски службеници за вршење на конкретни функции или за географска област. Притоа мора да се внимава вршењето на соодветните задачи да им се довери само на полициски службеници кои се соодветно обучени и опремени.

Мора да се посвети внимание на одредување тактички командири и на нивните конкретни улоги или функции. На тактичките командири ќе треба да им се даде доволно време да се подготват за таа улога и да им се овозможи да направат соодветни проверки и контроли за да не се појават никакви непредвидени проблеми. Тие ќе треба да направат свој посебен тактички план, прилагоден на нивната улога.

Сите полициски службеници распоредени на тактичка должност во врска со јавен собир имаат право на заштита на нивните поединечни права и слободи. Треба да се посвети внимание и на здравјето и безбедноста на полициските службеници, така што тие да бидат ефективно подготвени и обезбедени со ресурси. Следат некои од клучните прашања што полициските командири ќе треба да ги земат предвид.

Знаење

Брифинг: Брифингот [давање информации и задачи] на полициските службеници е важен дел од секоја операција и треба да се користи за да се запознае секој полициски службеник со стратегиските намери за собирот и сите тактички параметри. Сите полициски службеници мора целосно да ги сфатат нивните конкретни улоги и посебни одговорности. Брифинзите треба, исто така, да се користат за да ги потсетат полициските службеници на нивните одговорности според меѓународното право за човекови права, ограничувањата за употреба на присилба и потребата да се извести виш полициски службеник за таква употреба на присилба.

Оперативниот командир е одговорен да обезбеди информираност на сите тактички командири, а тие мора да ги информираат сите полицајци под нивна команда пред да бидат распоредени на собир. Оперативниот план треба однапред да биде достапен за сите полициски службеници со цел да се обезбеди дека тие се добро

информирани и подготвени. Една од опциите е оперативниот план однапред на безбеден начин да им се испрати на сите полициски службеници. Треба да се води евиденција за содржината на сите брифинзи. За големи или потенцијално комплицирани распоредувања, добра практика е оперативниот командир да организира канцелариски вежби со сите тактички командири, во кои ќе се симулираат различни сценарија и непредвидени ситуации.

Добар брифинг треба:

- да се одвива на локација што е соодветна за обемот на групата;
- да биде одржан во време и место кога/каде што нема да има прекин;
- да им овозможи на полициските службеници да му поставуваат прашања на полицискиот службеник кој го води брифингот;
- да биде поддржан со писмени инструкции од тактичките командири, така што да нема сомнеж што се бара од поединците;
- да биде конзистентен кога треба да се одржат повеќе брифинзи поради обемот на операцијата.

Тактичките командири се одговорни да обезбедат полицајците да се брифирани за сите измени и развој на ситуацијата во текот на собирот.

Овозможување

Чекорите подолу се претпоставки за ефективно овозможување на кој било собир.

Обука: Полициските службеници распоредени за обезбедување на собир треба да поминат низ соодветна обука и да бидат опремени согласно нивната улога и специфични задолженија.

Проверка на опремата: Сите полициски службеници се одговорни за проверка на сопствената опрема за да се осигури дека таа е исправна. Кога полициските службеници се распоредени со специјална помалку смртоносна опрема или со огнено оружје, мора внимателно да се евидентираат сериските броеви на тие средства, кому му била издадена опремата, кога била издадена, а ако е издадена муниција – точна евиденција на бројот на куршуми издадени на полицискиот службеник. Овој процес треба да се надгледува од надзорниот полициски

службеник, кој крај потписите на документот за примопредавање ќе стави и негов или нејзин потпис.

На денот на собирот треба на располагање да има доволно радио опрема (вклучувајќи резервни батерии), така што да може да се одвива комуникација помеѓу тактичките командири и оперативниот командир. Посебно внимание треба да им се посвети на полицајците кои се сместени на подалечна локација и кои би можеле да бидат разделени или изолирани од нивните колеги. Треба да биде достапна и листа на броеви на мобилни телефони, така што комуникацијата да може да продолжи и во случај на нефункционирање на радио-врската. Сиот радио сообраќај и релевантните телефонски повици треба да се снимаат и чуваат, доколку е можно, за понатамошно испитување во случај да се потребни за некаква идна истрага.

Звучниците треба да се тестираат за да се утврди дали се прикладни за обемот и локацијата на собирот, а светлечкиот натпис треба да биде на соодветен јазик и да има сопствено напојување со струја.

Транспорт: На располагање мора да има доволно превозни средства за да можат полициските службеници кои се на должност да бидат доведени на локацијата на која се распоредени во врска со собирот. Покрај тоа, на располагање мора да има прикладни возила за безбеден транспорт на приведените лица, а кога се распоредени медицински тимови, потребни се прикладни возила за одведување на болни или повредени лица од собирот. Кога се бара помош од полицајци на кои не им е позната локалната област, треба да се побара помош од локални возачи и водичи.

Освежување: На полициските службеници кои подолго време се распоредени на терен ќе им требаат храна и тоалет, па командирите треба да обезбедат доволно храна и да организираат соодветни простории за тоалет или можност за краткотрајна замена на лицата на кои им треба пауза за тоалет. Водата е особено важна за полицајци распоредени на локација со топла клима, а потребата за вода е зголемена кога тие се распоредени во заштитна опрема за одржување на јавниот ред. Слично на тоа, полицајци распоредени на локација со студена клима треба да имаат на располагање топли пијалаци додека работат на обезбедување на собир и потоа.

Одмор и закрепнување: Полициските службеници кои непрекинато работат повеќе часови треба да добијат можност да се одморат. Ова се однесува и на командирите и на полицајците во првите редови. Заморот ќе ја намали способноста за донесување одлуки, па затоа од пресудно значење е полициските службеници да се добро одморени. Ова значи дека на располагање треба да има замени. Прекумерна севкупна должина на периодот на вршење на службената должност треба да се спречи преку темелно планирање.

Засегнати страни: Пред собирот треба да се идентификуваат останатите засегнати страни и да се стапи во контакт со нив. Противпожарната и амбулантната служба треба да продолжат да работат во текот на целото траење на собирот, бидејќи секако попречување на вршењето на нивните должности може да има сериозно влијание врз безбедноста на локалното население. Другите локални даватели на услуги можат, исто така, да бидат засегнати од собирот, а раното стапување во контакт со нив може да овозможи навремено решавање на проблемите.

Важно е да се обезбеди добра координација во случај на изведување мулти-агенциски операции. Тука спаѓа воспоставување на јасен команден синџир, користење на истите радио-фреквенции за комуникација помеѓу агенциите, итн. Може да биде прикладно да има заедничка просторија за тактичка команда, во која останатите клучни засегнати страни можат директно да комуницираат со оперативниот командир, така што да се задоволат и потребите на општата јавност. Сепак, полицискиот команден тим и понатаму има примарна контрола врз собирот.

Комуникација

„Без изненадувања“: Со воспоставување и одржување дијалог во текот на целата подготвителна фаза можат да се задржат каналите за споделување информации, не само меѓу организаторите на собирот и полицијата, туку и со сите други засегнати страни. Ова ѝ овозможува на полицијата да донесе одлуки базирани врз факти, да ги отфрли неистинитите и да ги разјасни недоразбирањата. Полицијата мора да биде свесна дека нејзините постапки и распоредувањата на нејзини единици можат да бидат погрешно разбрани од другите, па затоа со нивно информирање пред преземање на полициските дејствија може да ја намали и смири тензијата. Исто така, полицијата треба да

контактира со клучните цивилни засегнати страни пред одржување на собирот и треба да одржува редовен контакт со нив во текот на подготвувањето за собирот. Во некои случаи, контактите ќе треба да се одржуваат и во текот на собирот и по завршувањето на собирот. Тоа може да значи дека полицијата останува во контакт со сопственици на локални претпријатија кои можат да бидат засегнати или со медијатори од локалната заедница, за да може да се решат проблемите и да се споделат информациите.

Организатори: Треба да се одржува контакт со организаторите на собирот пред почетокот на собирот и во текот на собирот. Размена на броеви на мобилни телефони може да е најдобар начин за одржување на контактот. Како добра практика се смета именување на посебен службеник за комуникација во многу рана фаза на планирање на собирот, кој/а ќе остане на должност во текот на целиот процес.

Помош при организација на собири: Добра практика е (но не треба да биде правна обврска) организаторите на собирите да постават јасно препознатливи лица кои помагаат во организацијата (редари), за да помогнат да се овозможи одржувањето на настанот и да се обезбеди придржување кон законски наметнати ограничувања. Редарите немаат овластувања на полициски службеници и не смеат да применуваат присилба, туку треба да настојуваат да им помогнат на учесниците на собирот со совет, кога тоа е потребно или преку убедување на учесниците на собирот да обезбедат соработка со нив.

Бранители на човекови права: Бранителите на човекови права се поединци кои, поединечно или заедно со други, работат на унапредување и заштита на човековите права преку мирни средства. Нивната улога е признаена со Декларацијата на Обединетите нации за правото и одговорноста на поединци, групи и општествени органи за унапредување и заштита на универзално признаените човекови права и основните слободи. Раното поврзување со групите за заштита на човекови права може да помогне да се смират тензиите и да се изгради доверба. Групите за заштита на човекови права можат да послужат и за обезбедување на дополнителна експертиза, кога таа е потребна. Според пристапот „без изненадувања“, полициските командири треба да тежнеат кон редовно комуницирање со релевантните организации за човекови права, да поттикнат размена на мислења и да можат да реагираат на загриженоста искажана од групите за човекови права во

врска со полициското работење на собирот во целина.²⁴ Бранителите на човекови права би можеле да се ангажираат во активности на набљудување на слободата на собирање, а полицијата треба да соработува со нив и да ја овозможува нивната работа.

Деловна заедница: Локалните претпријатија, кои веројатно ќе бидат засегнати од собирот, треба да бидат контактирани пред настанот за да можат да направат алтернативни планови за почеток на нивното работно време, превоз на персонал и испораки. Ова е особено важно кога засегнатото претпријатие е во фокусот на вниманието на учесниците на собирот.

Локална заедница: На оние кои живеат, работат и патуваат до областа, раните укажувања за обемот и опсегот на собирот ќе им овозможат да направат алтернативни планови. Обезбедувањето на информации може да им овозможи на луѓето да ги прилагодат своите рути на движење, да направат адекватни планови за згрижување на децата или да прибават важни намирници пред да почне собирањето. На тој начин полициските командири ја намалуваат веројатноста за конфликт помеѓу заедницата и учесниците на собирот.

Разликување

Оперативните и тактичките командири треба да обезбедат сите службени лица да се целосно свесни за можната разновидност на учесниците на собирот, како и за потребата да бидат способни да ги препознаат веројатните потреби на различни категории поединци во текот на собирот и цело време да прават разлика меѓу мирни и немирни учесници, со цел да обезбедат собирот да се одвива на безбеден начин.

24 *Guidelines on Protection of Human Rights Defenders* (Warsaw: ODIHR, 2014) <<http://www.osce.org/odihr/119633>>.

Листа за потсетување Одговорности на командниот тим во фазата на завршна подготовка

Стратегиската/„златната“ команда ќе:

- ✓ го провери оперативниот план за да обезбеди дека тој ги исполнува стратегиските намери;
- ✓ обезбеди да има доволно ресурси на располагање;
- ✓ обезбеди усвојување на медиумска стратегија; и
- ✓ му достави нови информации на оперативниот командир.

Оперативната/„сребрената“ команда ќе:

- ✓ продолжи да одржува комуникација со организаторите и засегнатите страни;
- ✓ одреди и брифира тактички командири;
- ✓ обезбеди тактичките планови да се во склад со оперативните и стратегиските планови;
- ✓ одреди време и локации за брифинг на полицијата;
- ✓ организира канцелариска вежба или симулација со тактички командири;²⁵
- ✓ ги преиспитува редовно целите на полициското обезбедување и оперативните опции во однос на проценка на ризикот, за да обезбеди дека се соодветни; и
- ✓ достави нови информации до стратегиската команда.

Тактичките командири ќе:

- ✓ подготват тактички планови во консултација со оперативната команда и други тактички командири;
- ✓ ја проверат секоја географска локација или опрема за која се одговорни, така што непредвидените проблеми да можат да се решат во рана фаза;
- ✓ обезбедат да имаат доволен персонал за задачите за кои се одговорни;
- ✓ проверат дали сите лица од нивниот персонал се прикладно обучени и опремени за нивните задачи;
- ✓ достават информации до оперативната команда по нивно дознавање; и
- ✓ се грижат за добросостојбата на ангажираните полициски службеници.

²⁵ Канцелариска вежба е превентивна вежба за тестирање на валидноста на плановите, која често се врши на голема конференциска маса.

Дел III

ЗА ВРЕМЕ НА СОБИРАЊЕ

ПОГЛАВЈЕ 8. ОВОЗМОЖУВАЊЕ НА МИРНИ СОБИРИ

Правилно планирање е клуч за успешно овозможување на секој собир. Кога планот е направен со јасни цели на полициското работење, за повеќе собири нема да се бара учество на оперативна/„сребрена“ или стратегиска/„златна“ команда во одлучувањето. Повеќето собири, големи и мали, нема да создадат значајни проблеми, а нарушувањето на животот на другите лица ќе биде краткорочно. Многу малку собири доведуваат до некакво насилство или безредно однесување.

Полицијата е одговорна да го овозможи одржувањето на собирот за кој е известена или е согласна и секогаш треба да настојува да ангажира минимален број полициски ресурси кои се неопходни за да се овозможи настанот да се одвива мирно. Тактичките командири треба постојано да ја преиспитуваат полициската операција во текот на собирот и да се потпрат врз моделот на одлучување за да можат да донесат обмислена и правилна одлука во текот на собирот.

Овој оддел ги опфаќа главните активности кои полицијата треба да ги преземе за овозможување да се одржат мирни собири. Тој започнува со осврт кон собири за кои полицијата претходно е известена со формално известување или на неформален начин, или врз основа на полициски разузнавачки податоци. Потоа е опишано како полицијата треба да реагира кога собирите се одвиваат спонтано или без никакво известување или претходно предупредување до полицијата. Исто така, во одделов се разгледани и некои од факторите кои влијаат врз однесувањето на луѓето кои учествуваат во собири и се нуди увид во тоа како мирни настани можат да се претворат во нереди или насилство.

Знаење

Полициските командири треба: да настојуваат да обезбедат ажурирани сознанија за собирот; и сите нови информации поврзани со собирот, учесниците или други околности кои би можеле да влијаат врз собирот да им ги соопштат на соодветните полициски службеници.

Овозможување

Да се биде присутен: Важно е, кога е можно, полицијата да заземе позиција пред да почнат да се насобираат учесниците за собирот. Полицијата

треба да биде во можност да постави полициски службеници и опрема на најпогодни локации, да постави препреки, да затвори патишта, да ја преиспита својата проценка на ризиците и да обезбеди вршење на други дејствија за овозможување на собирот и заштита на учесниците.

Рано распоредување на полициски службеници е особено важно кога локацијата или рутата на собирот вклучува спорен или осетлив простор. Ако е важно учесниците на собирот или демонстрантите да не се собираат на одредени места, тогаш ќе биде неопходно полицијата прва да го заземе овој простор. Така ќе се избегне или ќе се намали фрустрацијата и неопходноста за употреба на полициска присилба за придвижување на собирот или некој негов дел.

Исто така, раното доаѓање на собирот ќе му овозможи на вишиот полициски службеник да се сретне со организаторите и сите други клучни засегнати страни, вклучувајќи ги медиумите, кога тие ќе пристигнат и да им даде ажурирани информации или информации за планираните настани во согласност со принципот „без изненадувања“.

Полициските командири треба да ја препознаат разликата помеѓу видливо и стварно присуство на полицијата. Кога е можно, повеќето полициски службеници и опрема треба да бидат распоредени блиску до локацијата на собирот, но надвор од непосреден визуелен поглед на учесниците на собирот. Алтернатива е флексибилно распоредување на обучени единици без целосна опрема за сузбивање нереди, чии припадници можат по потреба да ставаат заштитна опрема.

Толеранција: Полицијата секогаш треба да биде свесна дека, иако е одговорна да го одржува јавниот ред и законот, нејзината улога, исто така, ѝ дава одреден степен на дискреција. При полициско работење на јавни собири полицијата треба да е волна да толерира помали кршења на законот и испади. Премногу строга примена на законот може да предизвика гнев меѓу учесниците на собирот и да доведе до ескалација на тензии и антагонизам кон полицијата. Ова треба да биде експлицитно елаборирано во оперативните планови и додатно истакнато на брифинзи.

Евиденција на одлуки: Полициските командири треба да обезбедат сите одлуки што ги донесуваат или наредбите што ги даваат да се евидентирани во времето на нивното донесување и да бидат достапни за последователни дебрифинзи на кои ќе се анализира операцијата.

Комуникација

Како и во другите фази од процесот, треба да продолжи отворениот дијалог со организаторите. Доколку организаторот побарал услуги од волонтерски или професионални помошници (редари) за организирање на собирот, може да се одреди службеник за врски кој ќе им дава информации на редарите или на организаторите на собирот (ако редарите се отсутни). Во текот на брифингот треба да се даваат информации за полициската операција, а потоа во текот на целиот собир треба да се одржува контакт со главниот редар.

Тактичкиот командир треба да биде задолжен за одржување на отворена линија на дијалог со организаторите за време на настанот, пренесување на нивните барања до оперативниот командир и пренесување на информации и барања од полицијата до организаторите.

Полицијата секогаш треба да има за цел да обезбеди полициските службеници да им испраќаат чесна и доследна порака на сите оние со кои се во комуникација во текот на целиот собир. Меѓу нив спаѓаат организаторите на настанот, учесниците, противниците на настанот, медиумите и бранителите на човековите права. Полицијата треба, исто така, да обезбеди продолжување на протоколот на информации во текот на целиот собир и постојана информираност на сите релевантни страни за какви било промени во контекстот и околноста кои можат да се случат, во согласност со принципот „без изненадувања“.

Исто така, полицијата треба да настојува да одржува двонасочна комуникација со релевантните страни, наместо да се стреми само да собира информации кои можат да помогнат за полициската операција. Ова значи дека не само што таа треба во тековна комуникација да бара од организаторите и учесниците да изнесат мислења и да дава одговори во врска со нивна загриженост за одредени прашања, туку треба и да им дава информации на организаторите за тие да можат да го прилагодат нивното однесување и да работат за намалување на растечките тензии. Особено, двонасочна размена на информации може да е корисна за ефективно справување со гласини кои би можеле да се појават и прошират за време на собирот. Гласините можат да бидат особено проблематични во ситуации кога односите меѓу организаторите и полицијата се лоши и недостига доверба.

Полициските командири треба да посветат особено внимание на видот на униформата и опремата носени од полициските службеници, бројот на полициски службеници кои веднаш се видливи на местото на собирање и природата на возилата или друга опрема која е во видното поле на учесниците. Појавата на полициски персонал и ресурси е форма на невербална комуникација, а видливото полициско присуство ќе изнесе јасна порака за намерата и очекувањата до организаторите и до луѓе кои се собираат за учество на собирот. Глетка кон полицајци распоредени во секојдневни униформи може да оддаде впечаток дека полицијата има контрола и очекува мирен настан, а распоредување на полицајци со опрема за сузбивање на нередите ќе причини полицијата да изгледа поагресивно и ќе оддаде впечаток дека таа очекува нередите. Глетка кон полицајци во таква опрема може да послужи за зголемување на тензиите кај учесниците или за снижување на прагот на насилство над полицајците, затоа што тие делуваат заштитено. Всушност, ова може да ја зголеми веројатноста за агресија и несоработување со полицијата.

Разликување

Командирите секогаш треба да се стремат да обезбедат полицајците да останат свесни за разновидноста на учесниците и да се прилагодат кон променливите потреби на различни категории на учесници додека се одржува собирот. Тие, исто така, треба да бидат способни да прават разлика помеѓу различни подгрупи на оние кои се насобрани, а особено да бидат свесни за поединци чии зборови или дејствија можат да послужат за зголемување на тензиите и кои можеби ќе треба да се управуваат преку брза и рана интервенција.

Полициско однесување

Полициските командири треба да имаат на ум дека полицијата е подложна на влијанија од динамиката на толпата, како и учесниците во собирот. Полициските службеници често имаат сличен демографски профил како учесниците на собир и можат да страдаат од разни емоции, вклучувајќи вознемиреност, несигурност, бес или страв, особено ако се зголемуваат тензиите. Клучни разлики меѓу група полициски службеници и група демонстранти се дека полициските службеници се обучени за одржување на јавниот ред, имаат избор на специјализирана опрема и се под команда на надреден полициски службеник.

Затоа, важно е оперативните и тактичките командири да обезбедат дисциплинираност и контрола на полициските службеници, дури и кога тие се соочени со вербално малтретирање од поединци или други видови на провокација.

Полициските командири секогаш треба да размислуваат како можат да ги зајакнат врските со учесниците на собирот. Тие треба да запомнат дека динамиката на собирот може да се промени во зависност од односот помеѓу учесниците и полицијата, како и перцепираната легитимност на улогата на полицијата во овозможување да се одржи собирот. Сите собири ќе имаат разновидни групи на учесници, со различни мислења и ставови кон полицијата и другите учесници. Само на малку собири ќе има целосно непријателски став кон полицијата. Исто како што може да се зголеми непријателството кон полицијата како одговор на полициските акции, така може да се изрази симпатија и почит кон полицијата. Дејствија на толеранција и хуманост (на пример, помагање на исцрпени лица) преземени од полициски службеници можат да го подобрат односот на полицијата со демонстрантите, да промовираат акти на самоодржување на редот и да помогнат за смирување на тензиите, а секоја употреба на полициска присилба може да има негативно влијание врз однесувањето на учесниците и може да ја зголеми веројатноста за појава на нереди на друго место во собирот. Полицајците треба секогаш да бидат охрабрувани да се однесуваат на позитивен начин кон оние кои се предмет на полициско работење.

Кога полицијата дејствува на конфронтирачки начин, нејзината легитимност кај учесниците може да се намали или да се поткопа. Меѓутоа, кога полицијата дејствува во овозможувачка улога и се впушта во позитивни контакти со луѓе, таа може да биде прифатена од луѓето во врска со кои постапува на собирот. За учесниците кои ја прифаќаат легитимноста на полицијата поголема е веројатноста дека ќе останат мирни, со што се намалува потенцијалот за нереди. Поверојатно е дека овие учесници ќе ги охрабрат другите да останат мирни и поверојатно е дека ќе се дистанцираат од секакво неприкладно или насилно однесување на малцинството. Според тоа, одржување комуникација и овозможување во сите фази од собирот е клуч за мирен и успешен исход на собирот.

Спонтани собири

Во некои случаи, собирите се организираат како одговор на прашање од актуелна важност или специфична итност, а организаторите и/или учесниците сакаат да се соберат во кус рок. Во такви околности не е можно придржување кон законскиот услов да се достави известување за собирот. Во други околности, собирот може да биде организиран на начин што има за цел да ги изненади оние во непосредна близина. Ненадејното собирање („flash mob“) е еден вид спонтано собирање кога една група се среќава во кус рок (обично се организира преку текстуални (СМС) пораки или социјални медиуми) за да изрази некој став или мислење и набргу потоа групата се разијдува. Некои собири се организираат без да се извести полицијата, затоа што организаторите немаат доверба во полицијата или стравуваат дека собирот ќе биде забранет и оттаму не сакаат да се открие дека ќе се одржи собир.

Иако таквите настани можат да претставуваат кршење на локалното законодавство, полицијата треба да го овозможи одржувањето на мирните собири. Ако полицијата немала можност да испланира за настанот и да распореди ресурси, може да биде потребно итно полициско дејствување. Генерално, полицијата треба да има планови за непредвидени ситуации за да може да дејствува во такви ситуации.

Неодамнешните технолошки достигнувања во областа на социјалните медиуми, мобилните телефони и интернетот сè повеќе им овозможуваат на луѓето да дојдат заедно на собир во кус рок по добиено известување или информација, без потпирање на традиционални облици на организирање. Многу спонтани собири, всушност, немаат формален организатор, туку се свикнуваат преку разновидни неформални социјални мрежи.

Кога се одржува собир, а полицијата не добила претходно известување од каков било вид, од првите полициски службеници на местото на собирот се очекува да преземат првична акција. Прво размислување на овие првично одговорни службени лица мора секогаш да биде како да го овозможат мирното собирање и како најдобро да се стабилизира ситуацијата. Со други зборови, тие треба да обезбедат дека сè што се случува останува мирно, дека учесниците се безбедни и дека евентуално нарушување на јавниот ред нема да се шири или нема да ги загрози другите.

Ако полицијата реагира на непланиран собир, полициските командири (без разлика дали се на оперативно или тактичко ниво) прво треба да ја проценат ситуацијата и да го користат моделот на донесување одлуки опишан во Поглавјето 3, за да проценат како да реагираат и да го овозможат одржувањето на собирот. Важно е полицијата да се обиде да почне дијалог со организаторите, така што намерите на полицијата и на организаторите да бидат разјаснети. Полицијата треба да внимава да не преземе никакви дејствија кои би можеле да предизвикаат нереди или опасност кај учесниците во собирот. Со правење визуелна проценка на ситуацијата, полицијата ќе може да распореди соодветни ресурси за да обезбеди одржувањето на собирот да е овозможено на најефективен начин. Ако собирот е насилен, тогаш приоритет треба да биде да се сузбие насилството. Повеќето непланирани собири ќе останат мирни и ќе им треба одвај малку повеќе од минливо полициско внимание.

Прв приоритет за полицијата мора да биде јавната безбедност, а за повеќето собири ќе треба помош со контрола на сообраќајот за време на собирот и по неговото завршување, додека луѓето се разијдат. Треба да им се посвети внимание и на евентуалните противници на собирот и да се процени дали се склони кон зголемување на тензии или насилно однесување.

Полицијата треба да го разгледа и прашањето на безбедноста на лицата кои се индиректно вклучени во собир. Може да треба да се пренасочи сообраќајот подалеку од областа на собирот и да се споделат информации за доцнења во превозот. Треба да се известат и давателите на услуги, како што се противпожарната служба и службата за брза помош, бидејќи секое доцнење на нивните услуги може да спречи итно реагирање во случај на инцидент. Полицијата треба да им посвети внимание и на локалната и деловната заедница во таа област. Големи собири можат да привлечат опортунистички криминалци. Конечно, полицијата треба да земе предвид фактори како што се возраста и полот на учесниците, како и на оние кои можат да бидат во близина.

Ако собирот продолжи да се одвива подолго време, полицијата можеби ќе треба да воспостави командна структура, да одреди стратегиски намери и цели на полициското работење, да распореди оперативни опции и ресурси и да ја продолжи формалната комуникација со организаторите. Кога се овозможува некој мирен собир, општата јавност може до одреден степен да има потешкотии и, освен во случај

на јасна опасност за јавната безбедност, првичната полициска акција не треба да настојува да се прекине или растури собирот. Секоја одлука за ограничување или растурање на собирот ќе налага внимателно промислување, земајќи ги предвид правата и слободите на сите засегнати страни, како и ризиците од ескалација и штета во случај на растурање на собирот.

Овозможување да се разијдат учесниците

Во одредена фаза, учесниците на собирот ќе одлучат да го напуштат местото на собирот. На учесниците на собирите треба да им се дозволи спонтано да се разијдат, а на поединците да им се дозволи да ја напуштат областа без интервенција на полицијата. Треба да се посвети внимание на обезбедување слободен пристап на учесниците до безбедни рути за оддалечување од местото на собирање и заштита на учесниците на собирот од напад од непријателски противници, кои би можеле да им се заканат со насилство.

Ако се случи некаква форма на активно полициско растурање на собир, секогаш треба да се земат предвид одредени фактори:

- Потребни се соодветни рути за излез или бегство за да им се дозволи на луѓето да се разијдат;
- Може да е потешко да се преземаат полициски дејствија за мали дисперзирани групи отколку за една голема група;
- По дисперзирањето поединците треба да можат да се вратат дома;
- Самото видливо присуство на голем број полициски службеници може да го одложи натамошното разијдување на учесниците, па треба да се размисли за отстранување на полицајците од видното поле на учесниците, но да бидат достапни за итно распоредување, ако тоа е потребно; и
- Полицијата треба, исто така, да настојува да ги земе предвид сите специфични прашања сврзани со растурањето на собирот кои би можеле неселективно да ја засегнат безбедноста на жени, деца или лица со попреченост.

Ако собирот има мало или никакво влијание врз правата и слободите на другите или врз благосостојбата на локалното население и е на безбедна локација, тогаш полицијата треба да им овозможи на учесниците да останат и да размисли за долгорочно присуство на собирот преку форми на дијалог.

Листа за потсетување Одговорности на командниот тим во фазата на овозможување собир

Стратегиската/„златната“ команда ќе:

- ✓ го нагледува полициското работење на собирот за да осигури дека тоа се придржува кон човековите права;
- ✓ ги преиспита стратегиските намери за да бидат соодветни за операцијата;
- ✓ биде во содејство со оперативниот командир за да обезбеди да има доволно ресурси на располагање; и
- ✓ го брифира оперативниот командир.

Оперативната/„сребрената“ команда ќе:

- ✓ осигури сите тактички командири да се брифирани за операцијата;
- ✓ пренесува информации до и од стратегиската команда;
- ✓ управува со собирот во согласност со стандардите за човекови права и стратегиските намери;
- ✓ ги преиспитува постојано и подржува или менува целите на полициското работење, или употребата на полициски тактики, во склад со проценката на ризик и новите информации;
- ✓ обезбеди прописно да се истражат сите докази за криминално однесување; и
- ✓ продолжи да ја следи добросостојбата на своите полициски службеници.

Тактичката/„бронзената“ команда ќе:

- ✓ ги брифира сите полициски службеници под нејзина команда;
- ✓ обезбеди сите полициски службеници да дејствуваат во согласност со стандардите за човекови права и ќе проверува наводи за несоодветни дејствија или однесување;
- ✓ поднесе извештај за употреба на присилба, веднаш штом стане можно;
- ✓ осигури секој доказ за кривично дело, вклучувајќи полициско противправно однесување, да е обезбеден, зачуван и доставен до истражниот тим;
- ✓ пренесува информации до и од оперативната команда;
- ✓ даде или одбие да даде одобрение за полициски тактики, во зависност од проценката дали тие се соодветни; и
- ✓ ја надгледува добросостојбата на службените лица под нејзина команда.

ПОГЛАВЈЕ 9. СПРАВУВАЊЕ СО НЕРЕДИ И НАСИЛСТВО

Полицијата мора да запомни дека огромното мнозинство лица на собирите остануваат мирни, се придржуваат кон законот и другите ограничувања и дека учесниците на крајот мирно се разијдуваат. Нереди и насилство се релативно ретки појави, иако, поради неизбежното пријавување на такво насилство, лесно може да се чини дека се почести отколку што всушност се.

Полицијата секогаш треба да разгледа како дејствијата што ги презема (или не ги презема) и изјавите што ги дава (или не ги дава) можат да влијаат врз ескалација на тензиите пред собир или во текот на неговото одржување. Полицијата може да има мала контрола врз бројни насобрани луѓе, но може да го контролира обемот на комуникација што се одвива, па затоа е толку важно да има ефективна комуникација (не само со учесниците на настанот и организаторите, туку и пошироко, на пример, преку социјалните медиуми) и политика „без изненадувања“. Со поттикнување на добро однесување, полицијата создава многу поголеми шанси дека еден собир ќе биде мирен, отколку ако постојано чека да се соочи со лошо однесување.

Сè додека собирањето остане ненасилно, дури и ако е незаконско, полицијата треба да избегне каква било употреба на присилба. Како што е наведено претходно, присилба треба да се употребува само кога нема друга алтернатива. Секоја употреба на присилба, во секој контекст, секогаш треба да биде неопходна за пак да се воспостави јавниот ред. Полицијата секогаш треба да има разновидни оперативни опции за да ја намали потребата за употреба на присилба при обезбедување на собир, а пред употреба на присилба треба да се потпре врз опции кои вклучуваат комуникација, дијалог и прибирање докази. Кога е можно, полицијата треба да остане трпелива и да почека да почнат да делуваат неформалните средства за намалување на тензии или нереди.

Деескалација

Поимот деескалација често е погрешно разбран. Тој нема исто исто значење како пасивност. Деескалација е активно намалување на тензии преку комуницирање и преземање разни дејствија, наместо чекање да избувнат вистински нереди или насилство. Деескалацијата треба да се смета како позитивна и проактивна полициска тактика, а не како

чисто реактивен одговор на изменет контекст. Секогаш кога ситуацијата ескалира и се употребува присилба, полицијата треба активно да ја намали тензијата колку што е можно побргу, заради повторно враќање на ситуацијата во нормала.

Како што е наведено погоре во текстот на овој прирачник, полициските командири секогаш, кога е можно, треба да користат разни облици на комуникација како средство за намалување на тензиите и деескалирање на ситуацијата. Особено е важно полицискиот командир да одржува контакти со организаторот на собирот и со други релевантни страни во текот на собирот, преку директен вербален контакт или мобилен телефон. Кога ќе прекине комуникацијата, важно е повторно да се воспостави комуникација, дијалог и форми на медијација или смирување на учесниците и таквата практика треба да стане правило. Полицијата треба да биде подготвена да го објасни своето дејствување или недејствување и да прифати вина, кога тоа е соодветно. Дијалогот и комуникацијата можат да имаат големо влијание за намалување на тензиите. Полицијата секогаш треба да настојува да ја врати ситуацијата во состојба на прифатлив ред и ниска тензија. Меѓутоа, таа треба да биде свесна и дека перцепциите на полицијата и на луѓето во заедницата можат да се разликуваат.

Деескалирање на тензии може да опфати невербална комуникација за соопштување на полициските намери до поширока група на луѓе, како што се преместување на воден топ или полициски возила надвор од видното поле на учесниците на собирот, кога тие средства повеќе не се потребни. Тука спаѓа и ангажирање на локални полициски службеници во стандардни униформи наместо полициска единица за сузбивање нереди чии припадници носат заштитна опрема. Меѓутоа, полицискиот командир мора секогаш да има на ум дека е должен да им обезбеди заштита на своите полициски службеници кога тоа е неопходно.

Задржување на движењето

Една од опциите за справување со избувнато нарушување на јавниот ред е да се задржи на движењето на оние луѓе кои дејствуваат насилно. Постојат многу облици на вакво задржување. Тоа во својот најосновен облик се состои од внимателно насочување на движењето на учесници на собир, така што тие да се безбедни од сообраќајот што се одвива крај

нив. Тоа би можело и да биде посеопфатно, што налага значителни полициски ресурси, како што е придружба на мирен марш крај потенцијално насилни противници.

Еден од поконтроверзните методи користени од полицијата понекогаш е познат како кетлинг („kettling“). Овој метод се состои од полициско ограничување на движење на (делови од) собирот со нивно физичко задржување во одредена област. Теоријата вели дека на тој начин полицијата може да го ограничи движењето на група луѓе кои се однесуваат насилно или кога постои непосредно претстоен ризик од нарушување на јавниот ред и мир или сериозна имотна штета. Задржаните потоа ќе бидат ослободени во мали групи, кои со тек на време можат да се контролираат.

Полициските командири секогаш треба да имаат на ум дека постои висок ризик задржувањето да е несразмерно во поглед на должината (особено ако е лошо планирано и координирано) и ако голем број на оние кои се задржани дејствувале мирно. Исто така, постои ризик од солидарно дејствување на оние кои не се задржани на одреден простор. Оттука, задржувањето може да биде контрапродуктивно. Треба да постојат протоколи за да им се дозволи излез на луѓето кои случајно се заглавени во просторот за задржување. Кога само дел од собирот е вклучен во насилство, на луѓе од остатокот од собирот треба да им биде дозволено мирно да продолжат. Целта на задржувањето секогаш треба да биде да се спречи продолжување или ескалирање на насилството и да се овозможи продолжување на мирниот собир.

Важно е организаторите на собирот и оние кои се задржани да бидат известени за причините и за веројатното времетраење на задржувањето. На оние во зоната на задржување мора да им се дозволи пристап до основните потреби, како што се тоалет и вода, кога тоа е потребно (ова станува особено важно кога климата е екстремно топла или студена). Полицијата секогаш треба да ја има на ум различноста на оние кои учествуваат во собирот и кои поради тоа би можеле да бидат задржани во зона на контролирано движење, а можностите за излегување од областа на задржување треба да бидат достапни, особено за потенцијално ранливите поединци, како што се бремените жени, деца, постари лица и лица кои страдаат од болест или повреда. Задржувањето во одредена зона треба да се применува само во минимален период, а потребата за оваа мерка мора да се преиспитува во редовни интервали.

Задржувањето предизвика значителна загриженост кај многу учесници на собири, групи за човекови права и некои судови. Во голем број на контексти полициското задржување на учесници на собир во одредена зона беше оценето како противправно. Ова задржување има тенденција да биде неселективно; полицијата не прави разлика меѓу учесниците на собир и оние кои не се учесници, или помеѓу мирни и немирни учесници. Овозможување некои поединци да ја преминат полициската линија и истовременото спречување на другите да го сторат тоа може да ги ескалира тензиите, а кордон што не дозволува излез потенцијално ги повредува индивидуалните права на слобода и слободата на движење.²⁶ Извештајот на ОБСЕ/ОДИХР од 2014 година за набљудување на слободата на мирно собирање во избрани држави учеснички на ОБСЕ препорачува дека „стратегии за контрола на групи кои се потпираат врз задржување (кетлинг или втерување во „трло“) се употребуваат само кога е потребно да се спречи сериозна штета или повреда и кога не можат да се употребат алтернативни полициски тактики кои би биле помалку ограничувачки за правото на слобода и правото на слобода на движење“.²⁷ Задржувањето преку кетлинг подразбира интензивен ангажман на полицискиот персонал и може да налага ангажирање на голем број полициски службеници во значителен временски период.

Растурање на собир

Преферирана опција за полицијата секогаш треба да биде да им се допушти и овозможи на луѓето природно да се разијдат. Растурање на собир од страна на полицијата секогаш треба да биде крајна мерка и треба да се користи само како одговор на насилни дејствија или непосредна закана од насилство.

Пред да употреби други оперативни опции, полицијата прво треба да упати вербални и визуелни барања до учесниците да го напуштат собирот и да преговара со организаторите, влијателните учесници во собирот и помошници на организаторите (редари), за да се овозможи оддалечување на луѓето од местото на собирот. Ова треба да е рутински пристап кога луѓето одбиваат да заминат, освен кога веќе постои

²⁶ *Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly*, op. cit., фуснота 1, стр. 79.

²⁷ OSCE/ODIHR Report Monitoring of Freedom of Peaceful Assembly in Selected OSCE Participating States, Warsaw, 17 December 2014, <<http://www.osce.org/odihr/132281?download=true>>.

широко распространето насилство и секое задоцнување може да доведе до непосредна опасност за персоналот одговорен за јавната безбедност.

Кога ќе се донесе одлука за примена на средства за присилба за растурање на насилен собир, одобрението мора да е издадено од оперативниот командир. Одлуката мора да е целосно документирана, со наведување на целосно образложение за избраните опции.

Пред употреба на присилба во тек на собир секогаш треба да се предупредат учесниците. Единствениот исклучок е кога секое доцнење може да доведе до непосредна загуба на живот или сериозна повреда. Предупредувањето треба да се издаде повеќе од еднаш, на соодветен јазик, со користење на соодветен уред за засилување на звук. Предупредувањето треба да биде јасно и гласно и да не е ограничено со други звуци, како што е силна бучава на мотор. Можеби е неопходно да се издаде предупредување од повеќе од една локација, така што сите учесници да можат да го слушнат. Кога собирот е повеќејазичен, полицијата треба да ја разгледа можноста да издаде предупредување на повеќе јазици, а може да користи и рачно напишани пораки или електронски табли со натписи, кога такви средства се на располагање.

Полицијата мора да им остави доволно време на учесниците на собирот да се придржуваат кон издаденото предупредување пред да издаде второ предупредување или да употреби присилба. Кога е можно, треба да се направи видео и аудио снимка од предупредувањето и одговорот на луѓето на тоа предупредување.

Ако полицијата одлучи дека е неопходно да примени присилба, нејзината интервенција треба да биде насочена против оние кои се вклучени во насилни дејствија и треба да биде на минимално ниво што е неопходно за да запре насилството и пак да се воспостави јавниот ред. Полицијата не треба да ја изгуби од предвид различноста на учесниците во собирот и треба да го разгледа можното влијание на каква било употреба на присилба врз особено ранливи поединци.

Кога помал дел од учесниците се однесува на насилен начин, треба да се преземе акција против тие поединци, додека на останатите од собирот треба да им биде овозможено да го продолжат собирањето или спонтано да се разијдат. Одлуката да се користат тактики за растурање на собир треба да се заснова врз однесувањето на мнозинството, а не врз активностите на некои поединци

Листа за потсетување Одговорности на командниот тим

Стратегиската/„златната“ команда ќе:

- ✓ продолжи да го надгледува разијдувањето на собирот за да осигури придржување кон човековите права;
- ✓ одлучи за неопходност на употреба на присилба за да поттикне разијдување;
- ✓ преземе контрола над ресурсите кои веќе не ѝ се потребни на оперативната команда; и
- ✓ осигури на располагање да има соодветни ресурси за истражување на кој било извештај за неадекватно полициско однесување или, во околности кога се спроведува истрага од друга организација, ќе извести за таа работа без одлагање и ќе ги стави на располагање сите релевантни докази.

Оперативната/„сребрената“ команда ќе:

- ✓ го овозможи мирното разијдување на собирот;
- ✓ го продолжи дијалогот со организаторите и засегнатите страни;
- ✓ бара или даде одобрение за употреба на присилба само додека тоа е неопходно, во случај кога мирно разијдување не е возможно;
- ✓ осигури секое овластување за употреба на оперативни опции да биде редовно преиспитано, а кога околностите го дозволуваат тоа, ќе го повлече одобрението;
- ✓ осигури сите ресурси кои веќе не се потребни да се стават под контрола на стратегиската команда; и
- ✓ продолжи да доставува релевантни информации до стратегиската команда и до тактичката команда.

Тактичката/„бронзената“ команда ќе:

- ✓ продолжи да доставува информации до оперативната команда;
- ✓ ја евидентира секоја употреба на полициска присилба и за тие детали ќе ја известува оперативната команда;
- ✓ осигури сите полицајци да дејствуваат на професионален и законски начин, во склад со човековите права и да се придржуваат кон оперативниот план;
- ✓ продолжи да ја надгледува добросостојбата на своите полициски службеници; и
- ✓ ја надгледува безбедноста на оние кои го напуштаат собирот, со особено внимание кон оние со специфични фактори на ризик, на пример, жени кои сами патуваат до дома, луѓе со проблеми во движењето, учесници од групата ЛГБТИ.

Дел IV

ПО СОБИРАЊЕ

ПОГЛАВЈЕ 10. ЗАНИМАВАЊЕ СО ПРАКТИЧНИ ПРАШАЊА

Собир беше дефиниран како привремен настан, меѓутоа нема усогласеност во однос на тоа колку кратко или долго време може да трае собирот и сè уште да се третира како привремено собирање. Во неодамнешниве години има пораст на бројот на многу долготрајни собири, што често пати вклучува полупостојано присуство на демонстранти на локација со структури слични на шатор и други објекти за сервисирање на нивните потреби.

Клучните принципи и активности наведени во ова поглавје треба да се усвојат за сите видови собири, без разлика дали имало или немало насилство или нарушување на јавниот ред. Луѓето кои ја напуштаат областа треба да се заштитени, особено ако собирот се соочи со насилен отпор и можеби постои ризик од сторување на кривични дела од омраза.

По големи собири често се случува полицијата да стекне сознанија за ранливи лица, вклучувајќи изгубени деца или жртви на криминал, па на располагање треба да има прикладно обучен персонал за решавање на овие случаи. Медицински персонал и опрема мора да се достапни до целосно разијдување на учесниците на собирот.

Управување со ресурси

По секој собир ќе има потреба ресурсите постепено да им се предадат на локалните полициски командири, кои ќе продолжат со секојдневно полициско работење во областа. Брзината со која се повлекуваат полициските ресурси за одржување на јавниот ред зависи од одредени индивидуални околности. Меѓутоа, полицајците треба прво да се вратат во нивните станици и да останат во состојба на готовност извесен период пред конечно да бидат повлечени од должност. Ова осигурува дека, ако во текот на разијдувањето на учесниците на собирот се случат некои инциденти, полицискиот команден тим ќе има доволно ресурси за справување со проблемот.

Во периодот помеѓу состојбата на готовност и повлекувањето од должност, стратегискиот командир можеби ќе треба да размисли за распоредување на ресурси за справување со какви било инциденти кои можат да се случат, како што се:

- Места на извршување (сцени) на кривични дела;
- Отстранување на препреки или сообраќајни знаци;
- Згрижување, транспорт и процесуирање на приведени лица;
- Управување со докази; и
- Враќање и евиденција на враќањето на полициската опрема.

Евидентирање на употребата на средства на присилба

За употребата на присилба од некој полициски службеник мора да се достави известување до повисок службеник веднаш штом тоа ќе стане изводливо и да се направи писмен записник колку што е можно побргу. Кога надредениот полициски службеник верува дека употребата на присилба била неоправдана или кога е поднесена претставка против полициски службеник, стратегискиот командир ќе обезбеди ангажман на соодветни ресурси за да се обезбедат докази и да се спроведат истраги во согласност со политиките и процедурите за употреба на присилба. Може да е прикладно да се формира посебен тим, задолжен од оперативниот командир да го собере сиот релевантен материјал за последователна анализа на настанот (дебрифинг) и преиспитување.

Повреди на полициски службеници

За полициските службеници кои се повредени мора на располагање да има медицинска помош. Во неа спаѓа долгорочно советување и терапија за случаи на акутна стресна реакција и пост-трауматско стресно нарушување. Полициски службеници вклучени во трауматски инциденти може да немаат очигледни телесни повреди, но можеби претрпеле емоционална траума која може да се манифестира на други начини. Во случаи како овие, на полициските службеници треба да им се обезбеди професионален третман пред да се вратат на целодневно вршење на службена должност.

Враќање на опрема

Кога се враќа огнено оружје и помалку смртоносна опрема важно е надредените полициски службеници да проверат дали по настанот е вратена истата количина на опрема и муниција која била издадена пред настанот. Секоја неусогласеност треба да биде придружена со писмен извештај а, кога е неопходно, извештајот да упатува на извештаи за употреба на

присилба. Треба да се спроведе истрага во врска со секоја опрема која не била евидентирана на списокот или која е изгубена.

Лица лишени од слобода

Приведување и задржување на учесници за време на собир (поради тоа што тие извршиле управен прекршок, кривично дело или друг престап) треба да исполни строги критериуми, имајќи го предвид правото на слобода и безбедност, како и дека секое мешање во слободата на собирање во текот на одвивање на собир е неизбежно деликатно во тој момент. Лишувањето од слобода треба да се применува само во најитни ситуации, кога пропустот да се изврши лишување од слобода би довел до сторување тешки кривични дела.²⁸

Лицата кои законски се приведени и задржани за време на собирот треба да се третираат со почит. Тие треба да бидат однесени во соодветна полициска станица без непотребно одлагање и мора да има евиденција (записник) за приведувањето, од страна на полицискиот службеник кој го извршил приведувањето и полицискиот службеник кој извршил прием на приведеното лице во полициската станица.

Лицето лишено од слобода мора да биде известно за причините за неговото или нејзиното лишување од слобода во писмена форма, на јазик што таа или тој го разбира и мора да биде пуштено или изведено пред суд, кој во што покус рок треба да ја испита законитоста на лишувањето од слобода. Мора да се води целосна евиденција за лишувањето од слобода и третманот на лицето додека е лишено од слобода. Лицето лишено од слобода има права да извести трето лице за нејзиното или неговото приведување, пристап до правен совет и медицински преглед од страна на лекар.

Важно е да се одделат различни категории на лица лишени од слобода, земајќи ги предвид нивната возраст, пол или причина за нивното лишување од слобода. Поради тоа, мажите и жените мора да се држат одделно, а децата да се држат одделно од возрасните. Сместувањето на лицата лишени од слобода треба да биде удобно и хигиенско, со соодветно осветлување и простор за движење наоколу. Мора да се достапни соодветни санитарни услови, вклучувајќи и вода за миење и треба да

28 *Guidelines on Protection of Human Rights Defenders, op. cit.*, фуснота 24.

се обезбеди соодветна храна. Треба да се обезбеди вода за пиење кога е побарана и исто така мора да се обезбеди медицински третман. Треба да се воспостават протоколи за запирање, претрес, задржување или приведување на учесници на собир. Од огромно значење е државите да воспостават јасни протоколи за законско запирање и претрес или приведување на учесници на собири. Таквите протоколи треба да даваат насоки кога таквите мерки се соодветни и кога не се, како треба да се спроведат и како треба да се постапува со поединци по приведувањето. При подготвувањето на овие протоколи треба да се посвети внимание на меѓународната судска практика во врска со правата на почитување на приватен и семеен живот, на слобода и на слобода на движење.²⁹

Листа за потсетување Одговорности на командниот тим

Стратегиската/„златната“ команда ќе:

- ✓ им ја предаде постепено контролата на оние кои секојдневно вршат полициски работи во областа;
- ✓ распредели ресурси за спроведување истраги; и
- ✓ осигури истрагите да бидат ефективни.

Оперативната/„сребрената“ команда ќе:

- ✓ ја надгледува адекватноста на грижата за приведените лица и нивното транспортирање и процесуирање; и
- ✓ го надгледува собирањето на докази и спроведувањето на истрагите.

Тактичката/„бронзената“ команда ќе:

- ✓ осигури секоја употреба на средства за присилба од полициски службеници да е правилно евидентирана во списите;
- ✓ осигури да се поднесат соодветни пријави и да се спроведат кривично–правните процедури кога се чини дека било сторено кривично дело;
- ✓ осигури секоја информација за приведени лица да е правилно евидентирана во списите;
- ✓ осигури коректно постапување со приведени и задржани лица;
- ✓ управува со местата на извршување на кривични дела;
- ✓ ја врати опремата; и
- ✓ осигури на полицајците да им се дадат медицински услуги, ако треба.

²⁹ *Ibid.*

ПОГЛАВЈЕ 11. ДЕБРИФИНГ И УЧЕЊЕ

Многу важно е полицијата да научи лекции и од своите успеси и од какви било неуспеси. На крајот на собирот треба да се направи сеопфатна анализа на активностите и настаните на собирот (дебрифинг), за да се утврди што се случило и да се оценат исходите, во склад со стратегискиот план и конкретните стратегиски намери.

Дури и кога се чини дека сè одело како подмачкано, по завршување на настанот потребен е дебрифинг со полициските службеници и клучните засегнати страни. Важно е да се констатираат работите кои се одвивале добро, исто колку и работите кои не се одвивале добро. Прибирањето на сите релевантни информации им овозможува на полициските службеници, засегнатите страни, а кога тоа е можно и на организаторите на собирот, да ги споделат нивните гледишта и искуства за да се утврдат лекции кои можат да водат до измени во идните планови или организациски политики, или за да може обуката да се прилагоди заради подобрување на способноста на полициската служба да управува со настаните во иднина.

Многу важно е сиот вклучен персонал, без оглед на чинот, да сфати дека дебрифингот се врши заради целосно и точно евидентирање на настаните и подобрување на начинот на вршење на работата, а не за да му се нафрли вина некому. Сите полицајци кои придонеле во полициската операција треба да придонесат во анализирањето на нејзината успешност. Ова треба да им се објасни на засегнатите страни и други страни кои се вклучени во процесот, или ако е планирано објавување на информациите во медиуми.

Видови на дебрифинг

Генерално, има три вида на дебрифинзи: итен (непосредно надоврзан на настанот), внатрешно-организациски и мултиагенциски. Итен дебрифинг треба да има по сите настани; организациски дебрифинг треба да има по поголеми настани; а мултиагенциски дебрифинг ќе се врши кога управувањето со настанот вклучува сериозни елементи на мулти-агенциско дејствување или кога се вклучени повеќе заедници.

Дебрифингот треба да ги земе предвид следниве согледувања:

- Тој треба да се врши отворено и чесно;
- Целта на дебрифингот е разбирање или учење на ниво на поединци, група или организација;
- Тој треба да биде во склад со професионалните одговорности;
- Тој треба еднакво да ги вреднува сите засегнати; и
- Дебрифинзите треба правилно да се евидентираат, а резултатите се дистрибуираат до сите членови на тимот.

Итен дебрифинг: Овој дебрифинг се одржува веднаш по завршување на собирот и разијдување на учесниците. Сите командири ќе ги соберат информациите од полициските службеници под нивна команда, а службените лица за врска или дијалог со заедницата ќе соберат информации од организаторите на собирот. Потоа тие информации ќе му бидат пратени на стратегискиот командир за натамошни активности.

Во собири во кои се очекува дека може да има насилство и/или значителен број на приведени лица, се препорачува ангажирање на специјалистички тим за дебрифинг што ќе се сретне со секој полициски службеник пред неговото одјавување од должност, за да се осигури дека:

- сите случаи на употреба на присилба се правилно евидентирани;
- се собрани доказите што им се познати на полицајците и се доставени до истражниот тим; и
- се идентификувани полициските службеници на кои би можела да им треба подршка, на пример, советување за траума.

Итниот дебрифинг ќе:

- обезбеди брзо собирање на важни информации од учесниците на дебрифингот;
- собере и евидентира информации во врска со инциденти;
- овозможи навремена дискусија за мноштво прашања и проблеми кои предизвикуваат загриженост;
- се осврне на важни безбедносни прашања; и
- пружи можност за изразување благодарност на персоналот и засегнатите страни.

Секој тактички командир ќе одржи дебрифинг пред да ѝ ги презентира неговите или нејзините наоди на оперативната команда.

Прегледот на акцијата по нејзиното завршување е релативно непретенциозен, но ефективен вид на тимски итен дебрифинг, конкретно

наменет да се распознаат лекции за иднината.³⁰ Тој е заснован врз одговарање на четири прашања.

- *Што одредивме дека треба да направиме?* Која беше нашата намера? Што требаше да се случи? Дали намерата на командирот и полицајците се разликува? Што ни беше на ум?
- *Што всушност направивме?* Што ќе покаже видео камерата? Без фрлање вина некому, погледнете кон главните настани, хронолошки редослед и улоги.
- *Што научивме?* Фокусирајте се врз она што го научивме, не врз она што ќе го направиме потоа. Што е она што сега го знаеме, а не го знаевме претходно? Какви силни и слаби страни откривме? Каков совет би му дале некому кој почнува сега?
- *Што ќе правиме?* Како да се подготвиме за следните настани од оваа природа? Што ќе измениме?

Друга ефикасна опција за учење е употребата на евалуациони тимови, составени од искусни полициски службени лица од разни единици, кои соработуваат со истражувачи за вршење на опсервациски теренски студии со цел да се откријат добри практики и научени лекции.³¹

Организациски дебрифинг: Треба да се спроведе организациски дебрифинг кога се потребни повеќе конкретни информации за собирот или кога собирот се одвивал во текот на подолг временски период. Овој тип на дебрифинг има сличен формат, иако содржината на дискусиите ќе биде евидентирана во писмена форма.

Организациски дебрифинг:

- ќе се спроведе во рок од четири недели по настанот (рокот може да биде подолг во исклучителни случаи);
- ќе ги опфати истите клучни учесници како оние кои учествуваат во итен дебрифинг;
- се занимава со организациски прашања, а не со лични прашања;
- трага и по силни страни и по слабости, како и идеи за во иднина; и
- обезбедува можност да им се изрази благодарност на вработените и на засегнатите страни.

30 Видете: After Action Review Guidelines for Practice at: <[http://www.commonknowledge.org/docs/Nancy%20Dixon%20-%20After%20Action%20Review%20\(AAR\)%20Guidelines.pdf](http://www.commonknowledge.org/docs/Nancy%20Dixon%20-%20After%20Action%20Review%20(AAR)%20Guidelines.pdf)>.

31 GODIAC – Good practice for dialogue and communication as strategic principles for policing political manifestations in Europe Field Study Handbook, (Stockholm: Polisen, 2013), <http://polisen.se/PageFiles/321996/Field_study_Handbook_2013.pdf>.

Мулти-агенциски дебрифинг: Кога има голем придонес од повеќе агенции за овозможување на собир или кога се вклучени повеќе заедници или засегнати страни, се препорачува мулти-агенциски дебрифинг. Форматот на дебрифинг останува ист. Меѓутоа, може да се применува нивелиран процес на дебрифинг, со сличен дебрифинг во разни агенции, кои потоа се доставуваат во централно тело, кое ги сортира и процесуира информациите.

Мулти-агенциски дебрифинг:

- ќе се спроведе во рок од шест недели по инцидентот (рокот може да биде подолг во исклучителни случаи);
- треба да се фокусира врз меѓуагенциската координација или влијанието во заедницата;
- треба да ги бара и силните страни и слабостите за во иднина;
- вклучува можности за надворешно учество од клучните засегнати страни и може да опфати форми на јавен дијалог или јавни настани; и
- дава можност да им се изрази благодарност на вработените и на засегнатите страни.

Треба да се разгледа можноста дебрифингот да биде вршен од независно тело кога:

- во текот на собирот или по разијдување на учесниците се случил значаен инцидент;
- избувнало насилство од голем размер;
- била применета значителна полициска прислба;
- е примен сериозен навод за несоодветно полициско постапување; и
- стратегискиот командир смета дека тоа ќе биде корисно за полициската служба во иднина.

Ако е потребен таков дебрифинг, тој треба да обезбеди можност за учество на организаторите и учесниците на собирот, како и други клучни засегнати страни.

Научени лекции

Откако завршил организацискиот или итниот дебрифинг и откако сета евиденција е ажурирана и сортирана, стратегискиот командир ќе биде одговорен за составување на извештај, што ќе обезбеди основа за утврдување на лекции произлезени од настанот.

Овој извештај треба да:

- ја резимира секвенцата на настаните;
- ги утврди функциите во врска со собирот;
- ги опише дејствијата на полициските службеници;
- се воздржи од критикување на индивидуални дејствија;
- обезбеди точна временска рамка на настаните; и
- остане фактографски, концизен и објективен.

Овој извештај ќе ѝ овозможи на полициската служба да:

- покаже каде полициското реагирање било ефективно и каде не било, па објективно да утврди зошто тоа се одвивало на тој начин;
- препорача начини за подобрување на идното реагирање; и
- поттикне отворена култура.

Поврзување со јавноста: Кога документот што утврдува лекции за во иднина треба да се вклучи во внатрешен процес на учење во рамките на полициска организација, тој треба, исто така, да се користи за повторно поврзување со надворешни засегнати страни, вклучувајќи ги и организаторите и учесниците на собирот, политичари и политички партии, медиуми и организации за заштита на човекови права, како дел од процесот на повторно воспоставување на комуникација и доверба или како дел од тековен процес на јавна отчетност.

Таквиот дијалог и комуникација ќе биде особено важен ако имало насилства или нереди на собирот, или ако била изнесена јавна критика за полициското обезбедување на собирот. Ова е суштински елемент на позитивно и одговорно полициско работење кое е ориентирано кон заедницата и е фундаментален дел од секој пристап кон полициско работење засновано врз почитување на човековите права. Кога полициското обезбедување на собир се перцепира како негативно, а особено ако полицијата употребила присилба (или не успеала да заштити учесници на собир од други лица), ова претставува проблематично наследство и товар за идни собири, бидејќи го зголемува ризикот за фрустрација, непријателство и гнев. Ова може лесно да доведе до конфронтации со полицијата во следната пригода. Несакан развој на настаните треба да се спречи преку соодветна комуникација со јавноста, транспарентна евалуација и – кога е потребно – истрага.

Водење и чување на евиденција: Информациите за процесот на планирање, улогите и одговорностите, стратегиските намери кои ги обликуваат процесите на донесување одлуки и исходот од тие одлуки

треба да се достапни за испитување, особено кога станува збор за оние одлуки кои влијаат врз правата и слободите на поединец. Користејќи ги моделите и рамката за планирање опишани во овој прирачник, полицискиот команден тим треба да биде во состојба да подготви структурирани планови и записи на одлуките, кои ќе бидат дел од процесот на дебрифинг и ќе придонесат за почетниот процес на планирање за идни собири.

По завршувањето на собирот или по завршувањето на смената, доколку собирот продолжува да трае повеќе денови, сите полициски службеници мора да ги преиспитаат своите дејствија и да обезбедат за нивните дејствија и дејствијата на другите да се обезбеди точна евиденција. Сите записници и документи мора да бидат потпишани, датирани, со печат на кој стои времето во определен ден и да бидат проследени до надредениот полициски службеник, кој ќе изврши контрола и на документот ќе го стави и својот потпис.

Сите полициски службеници мора да евидентираат докази што се обезбедени во врска со кривично дело или прекршок или сè друго што забележале. Исто така, тие мора да ги евидентираат сите инциденти кога употребиле присилба и тоа да му го пријават на надредениот полициски службеник што е можно побргу.

Освен тоа, командирите мора да направат писмен запис на примените информации и одлуки што се донесени во текот на вршењето на нивната должност. Оперативната команда мора да ги евидентира сите релевантни одлуки, наведувајќи ги основата за донесување на одлуката, достапните опции и резултатот од одлуката. Со користење на рамката на моделот на донесување одлуки, командирите можат да бидат сигурни дека ги евидентирале сите релевантни факти. Тактичките командири треба да ги евидентираат и сите информации што ги примиле и пренеле до оперативната команда, бидејќи тоа може да било дел од нивниот процес на донесување одлуки. Кога тактичкиот командир ангажирал друг полициски службеник да помага за водење евиденција или дневник, командирот мора да ја надгледува и проверува евиденцијата за да обезбеди дека во неа веродостојно се запишуваат фактите.

Оперативниот командир, исто така, е одговорен да обезбеди сите записи да бидат пополнети од службени лица под нејзина или негова команда и крај нивниот потпис ќе стави и свој потпис и датум на документите

пред завршување на смената на полициските службеници. Исклучоци од ова правило може да опфатат случаи кога полициските службеници примаат медицинска помош за повреда или се недостапни поради други работи сврзани со службената должност. Во овие случаи нивниот записник треба да биде направен штом тоа ќе биде изводливо и дополнително да биде потпишан од надредениот полициски службеник.

Од оперативниот командир се бара да води евиденција за временскиот тек на собирот со користење на примените информации, како и за распоредувањата на полициските сили, акциите, инцидентите и полициското реагирање. Тој или таа ќе има тим кој ќе помогне за евидентирање на овие детали, но и тука оперативниот командир треба да осигури точност на евиденцијата и да стави и свој потпис како знак дека документот претставува точен запис за настаните и фактите. Оперативниот командир е должен да води лична евиденција на донесените релевантни одлуки и сите информации што тој или таа ги пренел/а до стратегиската команда. Тој или таа, исто така, е обврзан да ги провери и да ги потпише документите на тактичките командири.

Стратегиската команда ќе треба, исто така, да ги евидентира нејзините процеси на одлучување и образложението за какви било измени на стратегиските намери. Таа ќе биде одговорна да врши проверка и да става дополнителен потпис на евиденцијата на оперативната команда.

Овие записи се од фундаментално значење за евидентирање на транспарентноста и отчетноста и овозможуваат контрола од страна на државата, нејзините граѓани или надзорни тела. Овие записи, исто така, се соединуваат со други информации во процесот на дебрифинг. Треба да се запомни дека треба внимателно да се управува со информации од чувствителна природа за да не се влијае непотребно врз приватноста на поединци. Полицијата мора да ја почитува доверливоста на информациите од повеќе причини, како што се интегритет на поединци, кривична истрага, принципот на презумпција на невиност и безбедноста на државата. Меѓутоа, полицијата мора да ги разгледа информациите и да постигне рамнотежа меѓу нивно целосно или делумно објавување, или нивно несоопштување за да се зачува правото на приватност. Полицијата никогаш не смее да се воздржи од објавување информации само за да прикрие противправно постапување, полициски грешки или несоодветно постапување што претставува повреда на службената должност.

Акциски план: Конечниот дел од извештајот за научените лекции треба да содржи препораки кои ќе ги унапредат идните акции. Овие препораки треба да се преточат во акциски планови кои утврдуваат план за подобрувања во рамките на организацијата.

Акцискиот план треба да биде:

- **конкретен** – тој детално ќе се осврне на активностите, неуспехот, најдобрата практика или недостатоците и ќе нагласи што треба да се направи за да настане подобрување;
- **мерлив** – тој ќе укаже како се покажува дека настанало подобрување;
- **остварлив** – тој мора да има цели кои организацијата може да ги оствари;
- **релевантен** – тој ќе содржи подобрувања кои навистина се важни за полицијата, а препораките за други агенции ќе бидат споделени со нив заради нивен сопствен критички преглед и осврт; и
- **временски одреден** – тој ќе содржи реална временска рамка за остварување на подобрувања.

Извештајот и неговите наоди треба да им бидат ставени на располагање на други агенции или јавно да се објават, под услов во него да нема доверливи информации. Треба да се размисли за отстранување на доверливи информации од извештајот пред јавно објавувањето на преостанатиот дел. Сите научени лекции треба да се преточат во промени на обуката на полициските службеници од сите чинови, со посебен акцент на командирите.

**Листа за потсетување
Одговорности на командниот тим
во текот на дебрифинг и евалуација**

Стратегиската/„златната“ команда ќе:

- ✓ обезбеди за секој настан да се изврши соодветен дебрифинг;
- ✓ ги соедини информациите од оперативниот командир и ќе даде повратни информации;
- ✓ подготви и компилира извештај заснован врз дебрифинг, комплетиран со препораки и акциски план; и
- ✓ обезбеди за сите стратегиски одлуки да има евиденција и ќе се потпише на белешките на оперативниот командир.

Оперативната/„сребрената“ команда ќе:

- ✓ ги собере резултатите од дебрифингот од тактичките командири и ќе достави повратни информации;
- ✓ ги компилира и соедини информациите пред да му ги презентира на стратегискиот командир;
- ✓ обезбеди да се води евиденција за временскиот след на настани на собирот, полициските распоредувања, инцидентите и дејствијата;
- ✓ води евиденција на донесените релевантни одлуки; и
- ✓ ги провери и ќе се потпише на белешките на тактичкиот командир.

Тактичката/„бронзената“ команда ќе:

- ✓ ги собере резултатите од дебрифингот од своите полициски службеници или засегнатите страни и ќе даде повратни информации;
- ✓ ги компилира и соедини информациите пред да му ги презентира на оперативниот командир;
- ✓ обезбеди сиот персонал под нејзина команда да води евиденција и белешки, ќе ги провери тие списи и на нив ќе стави и свој потпис;
- ✓ води целосна евиденција за своите одлуки и за други релевантни информации; и
- ✓ ги згрижи полицајците по настанот (одмор, надомест за прекувремена работа, лекување на повреди, третирање на стрес, советување, преглед на начинот на работење, наградување, итн.).

Прилог

ТОЛКОВНИК НА ПОИМИ

Овој толковник ги разјаснува најважните поими користени во овој прирачник. Дефинициите се дадени само за целта на овој прирачник и не се официјални дефиниции на ОБСЕ.

Законски собир Собир што се придржува кон сите локални закони и легислатива

Известување Известување кое се дава за претстоен собир и не претставува барање за издавање на дозвола за собирање

Контра-демонстрации Собир што е свикан да изрази несогласување со гледишта изразени на друг собир, а се одвива во исто или речиси во исто време и место како примарниот собир

Мирен собир Собир во кој дејствијата на колективната група, како и на кои било поединечни учесници се од мирна природа (дури и во случај на насилство сторено од малкумина изолирани поединци)

Митинг Статични демонстрации

Насилен собир Собир што вклучува колективно однесување кое предизвикува или се заканува да им предизвика физичка или емотивна штета на други

Насилно однесување Однесување кое предизвикува или се заканува да им предизвика физичка или емотивна штета на други

Насилство Незаконска или злоупотребувачка примена на физичка сила

Незаконски собир Собир кој се одвива без придржување кон законот што уредува собири

Опасност Сè што може да предизвика повреда на лице

Оперативен командир Полициски службеник со средно висок чин, од кого се бара да планира и да управува со полициско обезбедување на собир

| | |
|--|---|
| Организатор(и) | Лице (лица) со примарна одговорност за собир |
| Помалку убиствена присилба | Систем на оружја или оперативна опција која, иако не е дизајнирана да предизвика смрт, веројатно ќе предизвика фатални повреди ако се користи на одреден начин |
| Принцип на сразмерност | Принцип што налага секогаш да им се даде предимство на што помалку нападни средства за остварување на легитимната цел кон која се стремат властите |
| Протест | Формално декларирање на незадоволство или приговор од засегнато лице, група или организација, што може да се изрази на собири, со ненасилно директно дејствување или граѓанска непослушност |
| Редар | Лице, кое дејствува во соработка со организатор(и) на собир, со одговорност да овозможува собир и да помогне да се обезбеди придржување кон сите законски наметнати ограничувања |
| Ризик | Веројатност дека опасноста ќе предизвика повреда на лица или штета на имот |
| Симултани собири | Собири кои се одвиваат во исто време и место како друг собир, но кои немаат врска со другиот собир |
| Собир | Намерно присуство на одреден број поединци на јавно место заради заедничка изразна цел |
| Спонтан собир | Собир кој настанува како итен одговор на настан или вести |
| Стратегиски командир | Виш полициски службеник, кој има можност да обезбеди ресурси или да ја надгледува полициската операција на собир |
| Стратегиски намери | Сеопфатни намери кои ги опишуваат целите на полициската операција сврзана со собир |
| Тактички командир | Полициски службеник со низок чин, кој е надлежен за географска област или за вршење на одредена функција. |
| Тактички опции | Посебни средства што ѝ стојат на располагање на полицијата за остварување на целите на полициското работење |
| Цели на полициско работење Организатор(и) | Легитимни цели кон кои полицијата се стреми преку користење на оперативни опции за остварување на нејзините стратегиски намери при обезбедување на собир |

ПРЕГЛЕД НА УЛОГИ И ОДГОВОРНОСТИ НА РАЗЛИЧНИ КОМАНДНИ НИВОА ПРЕД, ЗА ВРЕМЕ НА И ПО СОБИРАЊЕ

ПРЕД собирање

Стратегиска/„златна“ команда:

- Прави стратегиски план со стратегиски намери за собирот, вклучувајќи одлука за стилот на полициско работење и медиумска стратегија;
- Подготвува стратегиски план што е заснован врз четири клучни принципи: знаење, овозможување, комуникација и разликување;
- Знае какви информации се потребни за да донесе правилен стратегиски план, каде може да се добијат овие информации и како тие информации можат да се претворат во разузнавачки податоци;
- Знае како да се овозможи овој собир, што е потребно за да се овозможи и какви се ризиците;
- Планира како ќе се врши комуникација со организаторите и другите засегнати страни и кој ќе биде одговорен за тоа;
- Го применува принципот „без изненадувања“ и настојува да воспостави дијалог;
- Гради доверба и креира медиумска стратегија за да се направи тоа;
- Прави разлика меѓу различни учесници и нивните (веројатни) цели;
- Обезбедува оперативната и тактичката команда да се добро информирани за стратегискиот план, вклучувајќи ја медиумската стратегија;
- Воспоставува добро интегрирана командна структура (исто така, кога е потребен повеќе од еден оперативен командир, осигурува да има јасно разграничување на линиите на команда и комуникации), што ги опфаќа неопходните функции, вклучувајќи разузнавање, истражни функции и функции за поддршка;
- Утврдува ограничувања на оперативни опции;
- Го известува оперативното ниво за тие ограничувања;
- Одлучува за распоредување на ресурси;
- Се поврзува со организаторите и другите засегнати страни;
- Става дополнителен потпис на оперативниот план (или на повеќе оперативни планови); и
- Води евиденција на донесените одлуки.

Оперативна/„сребрена“ команда:

- Врз основа на стратегиски план, врши практично планирање за собирот и прави оперативен план, што ќе објасни како ќе се спроведува стратегискиот план и, поопшто, како ќе се врши обезбедувањето на собирот;
- Утврдува цели на полициското работење (врз основа на стратегиските намери) и оперативни опции; подготвува брифинг и дебрифинг на персоналот и осмислува како да се управува со ресурсите за време на настанот;
- Проверува кај стратегиската команда дали оперативните планови ги исполнуваат стратегиските намери;
- Воспоставува командна структура, од оперативна до теренска;
- Обезбедува полициското распоредување да е сразмерно на собирот и евентуалната закана (закани) на кои укажува разузнавањето;
- Води евиденција на донесените одлуки; и
- Подготвува брифинг за оперативното ниво и ги објаснува стратегиските намери, како и кои било ограничувања што може да се поставени со стратегискиот план, вклучувајќи ги целите на полициското работење и оперативните опции што се на располагање.

Тактичка/„бронзена“ команда:

- Ги сфаќа стратегиските намери и го спроведува оперативниот план;
- Ги контролира ресурсите распоредени за одредена географска област или функција; и
- Ги известува полициските службеници под нејзина команда за стратегиските намери и оперативниот план.

ЗА ВРЕМЕ на собирање**Стратегиска/„златна“ команда:**

- Го надгледува собирот, задржува преглед над операцијата;
- Ги преиспитува стратегиските намери, кога е потребно;
- Контакттира со оперативниот командир;
- Води евиденција на донесените одлуки; и
- Останува во контакт со засегнатите страни, вклучувајќи ги организаторите на собирот.

Оперативна/„сребрена“ команда:

- Го овозможува одржувањето на собирот;

- Ги преиспитува и, кога е потребно, ги адаптира целите на полициското обезбедување и користените тактики;
- Осигурува тактичките командири да дејствуваат во согласност со стратегиските намери и оперативниот план;
- Ја надгледува добросостојбата на распоредените полициски службеници;
- Води евиденција на донесените одлуки;
- Обезбедува секој кривичен инцидент да е истражен веднаш или да биде истражен потоа;
- Обезбедува пренесување релевантни информации до стратегиската команда; и
- Обезбедува пренесување релевантни информации до тактичката команда.

Тактичка/„бронзена“ команда:

- Ги надгледува полициските службеници;
- Прифаќа одговорност за однесувањето на полициските службеници под нејзина команда;
- Поднесува извештај за секоја употреба на присилба штом тоа ќе биде можно;
- Осигурува доказите за кривични дела, вклучувајќи ги оние извршени со противправно полициско дејствување, да се правилно обезбедени, зачувани и доставени до истражен тим;
- Донесува одлуки во рамките на нејзината област на одговорност, вклучувајќи одобрение или одбивање да се употребат одредени полициски тактики;
- Обезбедува пренесување релевантни информации до оперативната команда;
- Обезбедува пренесување релевантни информации до распоредените полициски службеници; и
- Ја надгледува добросостојбата на полициските службеници под нејзина команда.

ПО собирање

Стратегиска/„златна“ команда:

- Обезбедува да се изврши соодветен дебрифинг;
- Ги соединува сите информации од оперативната команда;
- Од собраните информации составува извештај со научени лекции;
- Обезбедува да се води евиденција за секоја стратегиска одлука; и
- Става дополнителен потпис на оперативниот извештај.

Оперативна/„сребрена“ команда:

- Собира информации од дебрифинзи организирани од тактичката команда;
- Ги соединува сите информации добиени од тактичката команда и ги пренесува до стратегиската команда;
- Обезбедува да се води евиденција за временскиот тек на настанот, полициското распоредување, инцидентите и акциите;
- Обезбедува да се води евиденција на донесените одлуки; и
- Става дополнителен потпис на извештајот на тактичката команда.

Тактичка/„бронзена“ команда:

- Ги дебрифира службените лица кои биле вклучени во операцијата;
- Собира резултати од дебрифингот, вклучувајќи ги оние од засегнатите страни и ги пренесува до оперативната команда;
- Обезбедува целиот персонал под нејзина команда да води евиденција, потоа ја проверува и става дополнителен потпис на неа;
- Води евиденција на донесените одлуки; и
- Обезбедува (здравствена и друга) грижа по настанот за полициски службеници кои го бараат тоа.

БИБЛИОГРАФИЈА И КОРИСНИ ЛИНКОВИ

Печатени извори

- „Policing Assemblies“, Amnesty International, 2013,
<https://www.amnesty.nl/sites/default/files/ainl_phrp_short_paper_policing_assemblies.pdf>.
- „Manual of Guidance on Keeping the Peace“, Association of Chief Police (ACPO), 2010,
<<http://www.acpo.police.uk/ProfessionalPractice/UniformedOperations.aspx>>.
- Alexander E. Berlonghi, „Understanding and planning for different spectator crowds“, *Safety Science*, Vol. 18, No. 4, 1995, pp. 239-247.
- J. Bliss, C. Fallon, N. Headen, and R. Gaskins, „Crowd Reactions to Sublethal Weapons: Universal Triggers for Crowd Violence“, *Proceedings of the Human Factors and Ergonomics Society Annual Meeting*, Vol. 48, 2004, pp. 243-254.
- „European Police Code of Ethics“, Council of Europe, 2001,
<<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=223251>>.
- „Understanding Crowd Behaviours Guidance and Lessons Identified“, Emergency Planning College (Leeds: University of Leeds, 2009),
<<https://www.gov.uk/government/publications/understanding-crowd-behaviours-documents>>.
- „Egypt – Keeping Women Out: Sexual Violence Against Women in the Public Sphere“, FIDH, 2014,
<<http://www.fidh.org/en/north-africa-middle-east/egypt/15140-egypt-epidemic-of-sexual-violence-continues>>.
- „Recommendations for Policing Political Manifestations in Europe“, Godiac 2013,
<<http://polisen.se/en/Languages/The-Swedish-Police/International-cooperation/Cooperation-in-Europe/The-Godiac-Project/>>.
- „Field study Handbook“, Godiac, 2013,
<http://polisen.se/PageFiles/321996/Field_study_Handbook_2013.pdf>.
- „Adapting to Protest“, Her Majesty’s Inspector of Constabulary, 2009,
<<http://www.hmic.gov.uk/publication/adapting-to-protest/>>.

- „Adapting to Protest – Nurturing the British Model of Policing“, Her Majesty’s Inspector of Constabulary, 2010,
<<http://www.hmic.gov.uk/publication/adapting-to-protest-nurturing-the-british-model-of-policing/>>.
- J. Hoggett, and C. Stott, „Crowd psychology, public order police training and the policing of football crowds“, *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, Vol.33 No: 2, 2010, pp. 218–235.
- „Demonstrating respect for rights? A human rights approach to policing protest“, Houses of Parliament, Human Rights Joint Committee, 2009,
<<http://www.publications.parliament.uk/pa/jt200809/jtselect/jtrights/47/4702.htm>>.
- K. Lansing, *The Rite of Return: Coming Back from Duty-Induced PTSD* (USA: High Ground Press, 2012).
- T.D. Madensen, and J.Knutsson, *Preventing Crowd Violence* (Lynne Rienner, Boulder, Colorado, 2011).
- „Handling of the Media during political demonstrations, Observations and recommendations“, OSCE Special Report, 2007,
<<http://www.osce.org/fom/25744>>.
- „Guidebook on Democratic Policing by the Senior Police Adviser to the OSCE Secretary General“, OSCE, SPMU Publication Series Vol.1, 2nd edition, 2008,
<<http://www.osce.org/spmu/23804>>.
- „Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly“ (2nd edition), OSCE ODIHR & Venice Commission, 2010,
<<http://www.osce.org/odihr/73405>>.
- „Handbook on Monitoring Freedom of Peaceful Assembly“, OSCE ODIHR, 2011,
<<http://www.osce.org/odihr/82979>>.
- „Guidelines on Protection of Human Rights Defenders“, OSCE ODIHR, 2014,
<<http://www.osce.org/odihr/119633>>.
- S. Reicher, *The psychology of crowd dynamics*, in M.A. Hogg and R.S. Tindale (eds.), *Blackwell handbook of social psychology: Group processes*, (Oxford: Blackwell., 2001).

S. Reicher, C. Stott, J. Drury, O. Adang, P. Cronin, and A. Livingstone, „Knowledge Based Public Order Policing: Principles and Practice“, *Policing*, Vol. 1, No. 4, 2007, pp. 403-415.

S. Reicher, C. Stott, P. Cronin, & O. Adang, „An integrated approach to crowd psychology and public order policing“, *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 2004, pp. 558-572.

Roberts, and T. Garton Ash (eds.), *Civil Resistance & Power Politics: The Experience of Non-Violent Action from Gandhi to the Present Day* (Oxford: Oxford University Press, 2011).

C. Stott, & O. Adang, *Understanding and managing risk. Policing football matches with an international dimension in the European Union*, (UK: Bavnepanke Press, Slagelse, 2009).

„Dialogue Police: Experiences, Observations and Opportunities“, Swedish National Policing Board, 2010,
<<http://polisen.se/en/Languages/Service/Publications/Hallare/Dialogue-Police/>>.

„Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners“, United Nations, 1977,
<<http://www.refworld.org/docid/3ae6b36e8.html>>.

„Code of Conduct for Law Enforcement Officials“, United Nations, 1979,
<<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/LawEnforcementOfficials.aspx>>.

„Basic principles on the use of force and firearms by law enforcement officials“, United Nations, 1990,
<<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/UseOfForceAndFirearms.aspx>>.

„Authority, Command and Control in United Nations Peacekeeping Operations“, United Nations, Policy, Department of Peacekeeping Operations/Department of Field Support, Ref. 2008.4, February 2008,
<<http://www.peacekeepingbestpractices.unlb.org/PBPS/Library/Authority,%20Command%20and%20Control%20in%20UN%20PKOs%20FINAL%20SIGNED%2015%20Feb%2008.pdf>>.

„Formed Police Units in United Nations Peacekeeping Operations, Policy (Revised)“, United Nations, Department of Peacekeeping Operations/Department of Field Support, Ref. 2009, 32, 2009,
<http://www.un.org/en/peacekeeping/sites/police/documents/formed_police_unit_policy_032010.pdf>.

Извори на интернет

| Организација | Интернет страна |
|---|--|
| Американска унија за граѓански слободи | https://www.aclu.org/ |
| Амнести интернешнл | www.amnesty.org |
| Артикл 19 | http://www.article19.org/ |
| Здружение на раководни полициски службеници (Обединето Кралство) | www.acpo.police.uk |
| Канадско здружение за граѓански слободи | http://ccla.org/ |
| Комонвелтска иницијатива за човекови права | www.humanrightsinitiative.org |
| Совет на Европа | www.coe.int |
| Европски суд за човекови права | www.echr.coe.int |
| Меѓународна федерација на Лигите за човекови права (FIDH) | http://www.fidh.org/en/ |
| Хјуман рајтс воч | www.hrw.org |
| Меѓународно здружение на шефови на полиција | www.theiacp.org/ |
| Меѓународен кривичен суд | www.un.org/law/icc/index |
| Меѓународна федерација на Црвениот крст | www.ifrc.org |
| Канцеларија за демократски институции и човекови права (ОДИХР) | www.osce.org/odihr |
| Организација за безбедност и соработка во Европа | www.osce.org |
| Организација на Американски држави | www.oas.org |
| Обединети нации | www.un.org |
| Официјален документациски систем на ООН | http://documents.un.org |

